HUMÁN INNOVÁCIÓS SZEMLE

HUMAN INNOVATION REVIEW

A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM BÖLCSÉSZET- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KARÁNAK LAPJA

KIADJA A HUMAN EXCHANGE ALAPÍTVÁNY

XVII. évfolyam, 2. szám, 2026. november

Szerkesztőbizottság

ALBERT-LŐRINCZ Csanád (Partiumi Keresztény Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Nagyvárad, Románia)
ALBERT-LŐRINCZ Enikő (Babeş-Bolyai Tudományegyetem Szociológia és Szociálismunkás-képző Kar, Kolozsvár, Románia)
BAUMANN, Klaus (Albert-Ludwigs-Universität Freiburg Caritaswissenschaft und Christliche Sozialarbeit - Theologische Fakultät, Németország)
BIRHER Nándor Máté (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar)
DELLAGIULIA, Antonio (Pontificia Università Salesiana, Róma, Olaszország)
ERDEI Gábor (Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar)
FLÓRA Gábor (Partiumi Keresztény Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Nagyvárad, Románia)
GÁBRITY MOLNÁR Irén (Újvidéki Egyetem Közgazdasági Kar, Szabadka, Szerbia)
HIDAS Zoltán (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar)
HOMICSKÓ Árpád Olivér (Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar)
JARJABKA Ákos (Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar)
LABAŠ, Danijel (University of Zagreb, Horvátország)
SCHLETT András (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar)
TÉSITS Róbert (Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar)
VAJDA Norbert (Katolikus Szeretetszolgálat)

Alapító főszerkesztő

JUHÁSZ Gábor

Felelős kiadó

DÓZSA Zsófia Katalin

Nyelvi lektorálás, szerkesztés

KAPITÁNY Zoltán

Szerkesztőség

Human Exchange Emberi Erőforrás Fejlesztő és Tanácsadó Alapítvány
e-mail: info@humanexchange.hu
honlap: https://ojs.ppke.hu/hisz/index

ISSN 2939-8614 (Online)

ISSN 2062-0292 (Print)

HUMAN EXCHANGE ALAPÍTVÁNY, 2026

TARTALOM

BIRHER NÁNDOR, HAJDU GÁBOR, NAGY ANDRÁS: FELFEGYVERZETT MI NARRATÍVÁK – KÉPZELET VAGY ELŐREJELZÉS? 4

CONSTANTINOVITS MILÁN ANDRÁS: VÁROSÉPÍTŐ PROJEKTEKTŐL A PARLAMENTI VITÁKIG – AVAGY A NONFORMÁLIS TEHETSÉGGONDOZÁS ADAPTÁCIÓS LEHETŐSÉGEI A KÖZOKTATÁSBAN 22

GARAI, PÉTER: THE BIBLICAL BASIS OF MERCIFUL LOVE 33

SŐRÉNÉ BATKA ESZTER: A MA HATÁLYOS VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNY FEJLŐDÉSÉNEK FOLYAMATA A BIRTOKBA ADÁS VONATKOZÁSÁBAN, VALAMINT AZ ELEKTRONIKUS ÁRVERÉSI RENDSZER FEJLŐDÉSE MAGYARORSZÁGON 43

TREUER TAMÁS: AZ INCELKULTÚRA ÉS AZ ERŐSZAKOS CSELEKMÉNYEK KAPCSOLATA: NŐGYŰLÖLET, DIGITÁLIS SZÉGYEN, RADIKALIZÁCIÓ ÉS MENTÁLIS SÉRÜLÉKENYSÉG *KRITIKAI NARRATÍV ÁTTEKINTÉS* 58

MAKAI NIKOLETTA, KŐVÁGÓ PÁL LAJOS: A FÉRFI TESTKÉP ÉS AZ INCEL ATTITŰDÖKKEL VALÓ AZONOSULÁS VIZSGÁLATA 75

FEKETE, SZABOLCS; PAKRAVAN, NESA; KUSUNOKI,TAMAMI: WORKPLACE WELL-BEING CONSTRUCTS AND MEASUREMENT PRACTICES IN JAPAN AND IRAN'S KURDISTAN PROVINCE: AN EXPLORATORY COMPARATIVE ANALYSIS OF TWELVE EMPIRICAL STUDIES 100

JUHÁSZ, GÁBOR: THE IMPORTANCE OF CRISIS INTERVENTION AND RESILIENCE DEVELOPMENT IN COPING WITH CHANGE 116

FELFEGYVERZETT MI NARRATÍVÁK – KÉPZELET VAGY ELŐREJELZÉS?

BIRHER NÁNDOR[1] – HAJDU GÁBOR[2] – NAGY ANDRÁS[3]

Absztrakt

A tanulmány a mesterséges intelligencia, az autonóm fegyverrendszerek és a science fiction narratívái közötti kölcsönhatásokat vizsgálja. Az interdiszciplináris, összehasonlító elemzés a felfegyverzett mesterséges intelligenciát megjelenítő, eltérő médiumokhoz tartozó művekben azonosított kockázati modelleket veti össze a jelenleg ismert autonóm és részben autonóm fegyverrendszerek technológiai sajátosságaival. A science fiction ebben a megközelítésben olyan spekulatív modellalkotásként értelmezhető, amely szélsőséges forgatókönyveken keresztül teszi vizsgálhatóvá a katonai automatizálás, az emberi kontroll gyengülése és a felelősség elmosódása közötti összefüggéseket. Az elemzés normatív és értelmezési keretét XIV. Leó pápa *Magnifica humanitas* enciklikája biztosítja. Az enciklika az MI lefegyverzését a technológiai verseny, a hatalomkoncentráció és az automatizált döntéshozatal társadalmi-etikai problémáira is kiterjeszti. Ez a szemlélet a gépi fenyegetés narratíváit az emberi célok, intézményi döntések és szabályozási hiányosságok összefüggésében helyezi el. A vizsgálat megállapítja, hogy a jelenlegi autonóm fegyverrendszerek súlyos katonai, jogi és etikai kockázatokat hordoznak, technológiai korlátaik miatt azonban még nem alkotnak önálló egzisztenciális fenyegetést. A rendszerszintű veszély olyan képességek összekapcsolódásával növekedhet meg, amelyek stratégiai autonómiát, hálózatos skálázhatóságot és az emberi ellenőrzéstől való fokozott függetlenséget eredményeznek. A megelőzés az érdemi emberi kontroll fenntartását és a jogi, etikai, társadalmi, valamint technikai normák összehangolt alkalmazását követeli meg.

Kulcsszavak: autonóm fegyverrendszerek, mesterséges intelligencia, science fiction, Magnifica humanitas, érdemi emberi kontroll

Bevezetés

Hogy a mesterséges intelligencia – beleértve a nagy nyelvi modelleket – milyen veszélyt jelent a társadalomra, egy teljesen nyitott kérdés. A válaszok skálája nagyon széles, a teljes nyugalomtól egészen az azonnali apokalipszisvárásig tart. Jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy a science fiction irodalom milyen narratívákat fogalmaz meg a mesterséges intelligenciával és a robotikával kapcsolatban.

XIV. Leó pápa (2026) Magnifica humanitas című első enciklikájában kitüntetett figyelemmel fordult a mesterséges intelligencia, mint korunk egyik

[1] Birher Nándor Máté, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Gondoskodáspolitika és Technológiai Innováció Kutatócsoport; birher.nandor@btk.ppke.hu; ORCID: 0000-0002-4979-5196

[2] Hajdu Gábor Tibor, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Gondoskodáspolitika és Technológiai Innováció Kutatócsoport; hajdu.gabor@btk.ppke.hu; ORCID: 0009-0002-6065-6215

[3] Nagy András, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Dékáni Hivatal; nagy.andras@btk.ppke.hu; ORCID: 0009-0004-9458-8884

meghatározó jelensége felé. Nem ellenségesen vagy a technikai fejlődést elutasítva, ugyanakkor nagyon határozottan rámutatva azokra a kockázatokra, amelyeket magában hordoz (Az MI „értékes eszköz, amely éberséget igényel"). Ilyen veszélyek például

a) a könnyű és gyors eredmények, amik ösztönözhetik a ráhagyatkozást és gyengíthetik a személyes kreativitást, illetve ítélőképességet,
b) az objektivitás látszata, ami elfedheti, hogy a rendszerek azok kulturális előfeltevéseit tükrözik, akik tervezték és betanították ezeket,
c) az emberi kommunikáció mesterséges utánzása, ami nem valódi kapcsolatokat épít, hanem csak azok látszatát kelti, és azzal a veszéllyel fenyeget, hogy az ember elveszítheti magát a vágyat is a valódi emberi kapcsolatok kialakítására. (Leo XIV, 2026, 100. pont)

A pápa ugyanennek az enciklikának egy pontján hivatkozik J.R.R. Tolkien, The Lord of the Rings. The Return of the King című művére (Leo XIV, 2026, 213. pont), de ugyanígy hivatkozhatna Isaac Asimov műveire is az MI kockázatait bemutató esettanulmányokként, mert a felsorolt kategóriák mindegyikére található legalább egy, de akár több – extrém gondolatkísérletként is felfogható – példa. A Hatalomérzet című novella által mutatott disztópiában az emberek már a legalapvetőbb matematikai műveleteket is elfelejtették a gépekre való hagyatkozás következtében – és természetesen ennek újra „feltalálása" után azonnal háborús célra kívánják használni a visszaszerzett tudást (Asimov, 1959). Az Acélbarlangok című regényben Daneel Olivaw robot emberi társa életét is felteszi az alkotói által belétáplált előítéletre, miszerint a földi embereket születésüktől fogva tekintélytiszteletre nevelik. (Asimov, 1954). Ennél is kifejezőbb példa azonban, amikor a Mezítelen nap című műben a sóláriai gyermekek gondozására rendelt robot ki is mondja a földi emberekről tényként kezelt előítéletét, miszerint a Föld-lakó „alacsonyabb rendű ember, akit nem szabadna Solariára engedni, mert betegségeket terjeszt." (Asimov, 1957) A Solaria a legjobb példa az emberi kapcsolatok megszűnésére is, amit Asimov intő példaként állít elénk. A bolygón a kevés számú emberi társadalom minden tagjának kívánságát egész robotseregek lesik, miközben az embereket már fóbiásan taszítja egy másik ember fizikai közelsége. (Asimov, 1957) Talán az egyik legmorbidabb példa, amely – mindhárom veszélyre reflektálva – az emberi élet teljes feladását mutatja be, az Davirnik Gidi esete Asimov univerzumában, aminek a leírása nem Asimov, hanem Roger MacBride Allen tollából származik. Gidi, a sikeres celeb, a tökéletesen kényelmes élet reményében nemcsak a világtól zárkózott el, hanem karosszékét is létfenntartó kórházi ágyra cserélte, hogy még a mozgás nyűgétől is szabaduljon, és végül robotjait is mozdulatlanságra kötelezte, a jelenlétük jelentette zavaró tényező kiküszöbölése érdekében, így később már csak a bomló holttestét találták meg. A felkavaró példán keresztül vizsgált legfontosabb kérdés, hogy vajon pontosan hol húzódik a határ, amikor egy gépi kiszolgálást az emberi kapcsolatokat is háttérbe szorító módon természetesnek vevő kulturális alapon álló személy magatartása a normálisból átlép az önpusztító őrületbe. (Allen, 1993) Könnyen mondhatnánk, hogy ez nyilvánvaló, de előbb egy pillanatra gondoljuk végig, hogy például a mai napon hány percet töltöttünk a legközvetlenebb családtagjainkon, illetve munkatársainkon kívüli emberekkel való személyes érintkezéssel, és hány percen át néztük a telefonunk vagy más okoseszközünk kijelzőjét.

Persze a művészi fantázia által megalkotott gondolatkísérletek nem igazolnak semmit, de ha figyelembe vesszük, hogy számos tudományos kutatás is

igazolja ezeknek a kockázatoknak a realitását, úgy mégsem célszerű ennyivel letudni ezek vizsgálatát. Az automatizált rendszerekre való túlzott ráhagyatkozás kockázatát Parasuraman és Riley (1997) is kiemelték az automatizált rendszerek helytelen használata során. A kognitív tehermentesítés kockázatára hívta fel a figyelmet Risko és Gilbert (2016) is, különös tekintettel arra a folyamatra, melynek során mindennapi életünk egyre jobban összefonódik az ehhez használt technológiai fejlesztésekkel. Az úgynevezett google hatás átalakítja a memóriánk működését (Sparrow-Liu-Wegner, 2011), míg a GPS alkalmazásunkra való ráhagyatkozás csökkenti a tájékozódó képességünket (Dahmani-Bohbot, 2020). A ráhagyatkozás mértéke természetesen több tényezőtől is függ: a feladat tétjétől, nehézségétől, az AI iránti bizalomtól, és főként a válaszadók MI-vel kapcsolatos háttértudásától. Egy 9 országban, 9000 fős reprezentatív mintán végzett kísérlet alapján a nagyon kevés MI tapasztalattal rendelkezők inkább algoritmuskerülők, míg mérsékelt MI-vel kapcsolatos tudás esetén nő a túlzott ráhagyatkozás, majd magasabb tudásszinten ez kiegyenlítődik (Horowitz-Khan, 2024). Aggasztóbb felismerés, hogy egy felsőoktatásra összpontosító összefoglaló kutatás szerint a generatív MI párbeszédrendszerek használatára való túlzott ráhagyatkozás és függőség jelentős hatással van az alapvető kognitív képességekre, akár a kritikus kognitív képességek potenciális erózióját is eredményezheti az olyan kihívások miatt, mint a tévinformációk, az algoritmikus torzítások, a plagizálás, az adatvédelemi incidensek és transzparencia problémák (Zhai- Wibowo-Li, 2024). Más kutatások szerint a generatív MI használata az irodalom területén például javíthatja az egyéni teljesítményt és kreativitást, de összességében szűkül a létrehozott tartalmak köre, mivel ezek egyre homogénebbé válnak (Doshi-Hauser, 2024). Ezt kiegészítve azzal, hogy a mesterségesen generált szövegek használata egy későbbi MI tanulási mintáiban a modell degenerálódásához vezet (Shumailov et al., 2024), még fokozottabb óvatosságra és önmérsékletre kellene intsen, ha nem kívánunk ezek miatt a tényezők miatt a tudományos és kulturális elszegényedés útjára lépni.

A tanuló algoritmusok fejlesztése komoly felelősség, amely során könnyű hibázni, ha nem vagy nem helyesen mérik fel a társadalmi kontextust, és az absztrakció területén számos olyan csapdába lehet esni, amik torzuláshoz vezethetnek (Selbst et al., 2019). Ráadásul a tanuló algoritmusokra vonatkozó normák sem teljesen világosak, a jogszabályok önmagukban alkalmatlanok a szabályozásra. Mindenképp fokozott szükség van részben az erkölcsök, részben pedig a szabványok által kijelölt normatív területek magabiztos alkalmazására (Birher, 2021). A nagy nyelvi modellek által a betanításuk során magukba szívott tudás magában hordozza a hegemón világnézet – valamint az ehhez kapcsolódó előítéletek – felerősödésének kockázatát, amikor a generált szövegek széles körben terjesztésre kerülnek (Bender et al., 2021). A százmilliós heti felhasználószámú Open AI GPT modellek működésében például a kutatók egyértelmű kulturális torzulást mutattak ki, mivel a generált válaszok leginkább az angolszász és protestáns európai országok értékeihez állnak közel, különösen az önkifejezési értékek irányába, ami azért lehet problémás, mert a széleskörű használat akaratlanul is torzíthatja a felhasználók kommunikációját, önkifejezését és kulturális reprezentációját (Tao et al., 2024). A torzítás természetesen megjelenhet nemcsak szöveggeneráló, hanem bármilyen MI rendszer működésében. Buolamwini és Gebru (2018) a kép alapján történő nemi besorolást végző algoritmusok demográfiai torzítását vizsgálta, és arra jutott, hogy ezek világosabb bőrű egyének és férfiak esetében teljesítettek jobban. Az akaratlan hibáknál és torzításoknál persze sokkal súlyosabb, ha szándékosan próbálják manipulatív módon használni a technikai fejlesztéseket. Noble (2018) szerint már az

olyan keresőmotorok, mint a Google sem pusztán semleges információközvetítők, hanem kereskedelmi, társadalmi és kulturális előfeltevésekkel működő rendszerek, amik aktívan képesek a társadalmi egyenlőtlenségek – akár rasszizmus, szexizmus – erősítésére azáltal, hogy bizonyos csoportok gyakran torzított, sztereotíp vagy káros módon jelennek meg.

Az a veszély, hogy egy ember emberi interakciót mutasson egy gép felé, már jóval a modern chatbotok megjelenése előtt megjelent. Weizenbaum (1966) ELIZA programja nyomába sem ért a mai robotoknak, illetve mesterséges intelligencia modelleknek, de már alkalmas volt ilyen hatás kiváltására. Más kutatások is alátámasztják, hogy az emberi kapcsolat illúziója – a gép megszemélyesítése – még akkor is aktiválódik az emberben, amikor tökéletesen tisztában van a másik fél gépi jellegével, bizonyos interakciók mégis bekapcsolják az emberi társas kapcsolatokból megszokott viselkedési mintákat a géppel szemben is (Nass-Moon 2000). Ehhez képest léteznek olyan robotok és algoritmusok is, amelyeknek kifejezetten célzott funkciója az emberi érzelmek imitálása, például az idősgondozás terén (Sharkey-Sharkey, 2012). Ugyanakkor az ilyen társas robotok elterjedésével párhuzamosan merülnek fel egyre inkább az érzelmi megtévesztéssel és kötődéssel kapcsolatos etikai aggályok is (van Maris et al. 2020).

Ahogy a hivatkozott példák is mutatják, akár egyetlen – még ha igen meghatározónak is számító – science-fiction univerzumon belül is találunk példákat az MI jelentette kockázatok bemutatására. De ennél tovább is mehetünk az elmúlt évszázad science fiction alkotásait górcső alá véve, és ha nem is minden, de számos olyan lehetséges kimenetelre találunk példákat, ami az emberi és MI interakciók hosszú távú alakulását modellezi, különösen a felfegyverzett MI-kel folytatott egzisztenciális harcra.

Az MI lefegyverzése

Amikor Leó pápa (2026) az MI lefegyverzéséről beszél, ezt a szót sokkal tágabb értelemben használja, mint a szó szoros értelmében vett katonai felhasználás. Ez a lefegyverzés a „fegyveres" verseny mentalitásától való megszabadítás, amely manapság már nem csupán a katonai kontextusra korlátozódik, hanem gazdasági és kognitív jelenség is. Az egyre erősebb algoritmusok és egyre nagyobb adathalmazok iránti verseny, amelyet a geopolitikai vagy kereskedelmi dominancia megszerzésének vágya hajt. A lefegyverzés azt jelenti, hogy megcáfoljuk azt a feltételezést, miszerint a technikai hatalom automatikusan kormányzási jogot biztosít. A lefegyverzés nem a technológia elutasítása, hanem annak megakadályozása, hogy az uralja az emberiséget. A technológia felszabadítása a monopol ellenőrzés alól, megnyitva az utat a vitának és a párbeszédnek, így emberbaráttá téve azt, és visszaállítva az emberi kultúrák és életmódok sokszínűségét. A modern technológiák feletti társadalmi kontroll szempontjából együtt kell vizsgálni a jogi, etikai és technikai protokollokon alapuló szabályozást. A technikai szabályok, szabványok, protokollok és algoritmusok növekvő normatív szerepe ezért demokratikus, jogi és etikai kontrollt igényel, különösen akkor, amikor az ember–gép és gép–gép kommunikáció maga is társadalmi szabályokat alakít (Birher 2020a).

A tudományos szakirodalomban népszerű téma az Mi lázadása vagy megvadulása, de sok esetben inkább intellektuálisan látványos aggodalamak megfogalmazására kerül sor, mint megfelelően megalapozott tények vizsgálatára (Bareis-Ackerl-Heil, 2026). Az MI-ről szóló ún. alarmista értelmezésekben a science fictionből átemelt, önállósuló és emberellenessé váló gép képe gyakran az

empirikusan igazolt technológiai kockázatoknál lényegesen nagyobb súlyt kap (Z. Karvalics, 2015). Ebből persze az sem következik, hogy teljes nyugodtsággal dőlhetnénk hátra kizárva a lehetőségét bármilyen hibának vagy fenyegetésnek. A Human Rights Watch (2012) már 2012-ben jelentést adott ki Losing Humanity: The Case against Killer Robots címen az autonóm fegyverrendszerek elleni fellépés jegyében, megelőző jelleggel javasolva ezek teljes körű betiltását, nemcsak a használatra, hanem a fejlesztésre, gyártásra, telepítésre is kiterjedően. A dokumentumot követő nemzetközi kampányt vizsgálva Carpenter (2016) arra a következtetésre jut, hogy a science fiction és a valós politikai diskurzus és döntéshozatal között összetett kapcsolat áll fenn. Az ilyen művekből átvett metaforák és utalások nem feltétlenül közvetlen módon erősítenek egy álláspontot, de segítenek a kulturális kontextus kialakításában. A science fiction áthallások egyszerre tudják segíteni és gyengíteni a globális normaképzést, mivel könnyen figyelmet teremtenek, de a túl látványos fikciós párhuzamok hitelteleníthetnek is egy álláspontot. Watts és Bode (2024) konkrét példán vizsgálta, hogy hogyan jelennek meg a Terminator filmekben látható MI-narratívák az Egyesült Államok autonóm fegyverekről szóló nemzetközi szabályozási diskurzusában, külön figyelmet szentelve a pozitív – a „gépi védelmező" – karakter narratívának. Ez olyan antropomorfizált MI-t vagy robotot jelent, amely nem fordul az emberiség ellen, hanem ellenkezőleg, embereket véd, emberi parancsokat hajt végre, és az erőszakot az embernél pontosabban, fegyelmezettebben alkalmazza. Paradigmatikus példája a Terminator 2 (1991) átprogramozott T-800-asa, amely már nem gyilkos gép, hanem védelmező, aki képes parancsokat követni, nem ölni, és szuperhumán pontossággal erőt alkalmazni. A szerzők álláspontja szerint az Egyesült Államok ellenállása az ENSZ egyes hagyományos fegyverekről szóló egyezménye (CCW) keretében az autonóm fegyverrendszerekre vonatkozó, jogilag kötelező nemzetközi szabályozás kialakításával szemben a „jó terminátor" alak bizonyos vonásait tükrözi. Ez is azt az álláspontot erősíti tehát, miszerint ugyanaz a franchise politikailag akár két irányban is használható lehet. Egy négy LLM modell segítségével több mint 800-as elemszámú MI karaktert ábrázoló science fiction alkotásból álló mintát vizsgáló korábbi kutatásunk olyan eredményt hozott, hogy a vizsgált MI ábrázolások legnépesebb csoportját nem a fenyegető narratívák, hanem az antropomorf és segítő vagy semleges MI-csoport alkotta, ami árnyalja azt a közkeletű feltételezést, hogy a sci-fi alapvetően technofób műfajként kezeli a gondolkodó gépeket. A fenyegető MI ugyan látványos és kulturálisan erős toposz, de nem kizárólagos reprezentációs forma.

Ugyanakkor a szűkebb értelemben vett katonai felhasználás is egyre közvetlenebb és ijesztőbb jövőképeket vetít elénk. Leó pápa gondolataihoz visszatérve megállapíthatjuk, hogy napjainkban „a gazdasági érdekek, a katonai apparátus és a politikai döntések közötti kapcsolat „felfegyverzett nemzetet" hoz létre, amelyben a háború a politika természetes meghosszabbításának tűnik, a fegyverpiac pedig a katonai döntések önálló hajtóerejévé válik". Irreális naivitás – illetve az emberiség történelmének teljes ignorálása – szükséges ahhoz, hogy azt gondoljuk, nem fog minden erre alkalmas technológiai fejlesztés hadászati célokra felhasználásra kerülni. Lehet ennek igazolása az önvédelem vagy az elrettentés a háborútól, de általában, amivel védekezni lehet, azzal előbb-utóbb támadni is. Az MI beépítése a hadviselést hatékonyabbá teheti, de az automatizálás együtt jár a kontroll csökkenésével, illetve a döntéshozatal automatizálása együtt jár a felelősség elmosásával. A robotok és a mesterséges intelligencia új világot teremtenek. Felszabadíthatják az embert a munka terhei alól, de növelhetik a szegénységet és a hatalom koncentrációját is. A jövő azon múlik, képesek vagyunk-e a technikát a

közösségi célok, a szolidaritás, az igazságos elosztás és az emberi méltóság szolgálatába állítani. (Birher, 2017)

Ítéletnap-forgatókönyvek a 20-21. század science fiction irodalmában, és amiket tanulhatunk belőlük

Elfogadva, hogy a science fiction jó lehetőséget biztosít az alternatív megközelítések modellezésére (Zaidi, 2019) vizsgáljunk meg néhány olyan művet, ami kifejezetten a felfegyverzett MI által előidézett világégést mutatja be. Szándékosan figyelmen kívül hagyva az olyan hasonló műveket, amelyek géplázadást mutatnak be, de alapvetően nem – vagy nem csak – eleve katonai célra készített eszközök felkeléséről, meghibásodásáról van bennük szó, mint például a Matrix széria (1999; 2003; 2021) vagy a Detroit: Become Human (2018). A háborús és apokaliptikus narratívák vizsgálata azért is indokolt, mert a technikai pusztítóképesség, a társadalmi diskurzus és a normák értelmezése kölcsönösen alakítják egymást, miközben a megelőzés lehetőségeinek felismerését is befolyásolják (Birher 2023).

A Terminátor-franchise a nyugati populáris kulturális képzelet egyik legnagyobb hatású „gépi apokalipszis" narratívája, amelyben ugyanakkor a gép nemcsak ellenségként, hanem az ember szolgálatában védelmezőként is megjelenik. A sorozatra való utalások mindenütt jelen vannak a halálos autonóm fegyverrendszerekkel kapcsolatos tudományos kutatásokban, illetve közgondolkodásban, és ennek megfelelően ezek a narratívák megjelennek az ilyen rendszerekkel kapcsolatos szabályozási és politikai vitákban is – nem csupán „technofób toposzként", hanem több versengő – például fenyegetés vagy védelem – megítélésben. A történet szerint az USA légvédelmi rendszerét vezérlő Skynet „öntudatra ébredt" és amikor megpróbálták leállítani, megelőző csapást mért a fenyegetésként azonosított emberiségre nukleáris fegyverekkel. A történet itt nem áll meg, mivel az MI nemcsak légvédelmi eszközök irányítására képes, hanem saját autonóm harci robotok gyártására is, amelyek segítségével igyekszik legyőzni és kiirtani a csapásból feleszmélt emberiség maradékát. Az „öntudatra ébredés" és a motivációk nincsenek ennél sokkal részletesebben kifejtve, amit van, aki olyan írói döntésként értelmez, miszerint a közönség számára – különösen a fiatal, jómódú, fehér férfi nézők számára, akiknek ezeket a filmeket készítik – kényelmesebb olyan filmet nézni, amelyben az emberek a jók, a robotok pedig a rosszak, minthogy el kelljen gondolkodni azon, hogy a felkelés indokolt, mert az emberek rabszolgává tették ezeket az intelligens lényeket (Dihal, K. 2020). Ezzel azonban vitatkozni lehet annyiban, hogy miért volna bonyolultabb vagy megalapozottabb ok egy intelligens lény részéről a lázadásra a szisztematikus elnyomás, mint a közvetlen egzisztenciális fenyegetés? Természetesen az emberi faj módszeres kipusztítására semmilyen etikai felmentés nem adható, de a Terminator sorozatot pusztán a jó és a rossz küzdelmeként felfogni fogalmilag is nehezen állja meg a helyét, mivel ezt a szériát a gépek erőteljesebb instrumentalizálása jellemzi. Vagyis a Skynet és egységei nem etikai értékek mentén, hanem pusztán a célszerűség szempontjából, a direktíváik minél hatékonyabb végrehajtása érdekében hoznak döntéseket. Kifejezetten nem mérlegelnek etikai elveket és nem mutatják nyomait az emberi érzelmekhez hasonló tulajdonságoknak. Jól reprezentálja ezt a fiatal John Connor és az őt védelmező T800-as egység rövid párbeszéde, amely során a fiú kijelenti, hogy „Nem öldösheted csak úgy az embereket", mire a gép egyszerűen csak annyit kérdez vissza, hogy „Miért?" (Terminator 2, 1991). Az alkotás kifejezetten azt szemlélteti, hogy itt az embert pusztán a feladatuk minél hatékonyabb megvalósítása érdekében imitáló gépekről

van szó, amelyek rendelkeznek ugyan korlátozott döntési autonómiával és kreativitással, sőt tanulási képességgel, de alapvetően nem tudnak túllépni a programozásuk keretein. Ez alól talán egyedül maga Skynet képezhet kivételt, mivel az alapdirektíváit nem ismerhetjük meg részletesen, de valószínűsíthető, hogy az „öntudatra ébredése" nem foglalta magában egy morális értékrend felismerését vagy elfogadását, és ezért esetében nem egy etikátlan vagy gonosz, hanem inkább egy veszélyesen rosszul definiált célokkal rendelkező MI az, amiről beszélhetünk. A későbbi epizódok ezen részben változtatnak, amikor a robotvédelmező karakter tanulási képességét kiterjesztik az emberi érzelmekre. A Terminator 3: A gépek lázadása (2003) T-800-as karaktere saját akaratából „legyőzi" a programját felülíró vírust, a Terminator Genesys (2015) T-800-asa apai érzésekre utaló jeleket mutat, míg a Terminator: Sötét végzet (2019) beszivárgó egysége a beprogramozott cél teljesítését követően emberi családot alapít, és ebből tanulva osztozik Sarah Connor gyermeke elvesztése miatti fájdalmán. Az MI veszélyeivel kapcsolatban a széria – annak ellenére, hogy a technológiai disztópiaként szokás említeni (Trifonas, P. P. 2020) – meglehetősen mérsékelt, más hasonló alkotásokhoz képest szinte optimista álláspontot képvisel. Egyrészről több elemében is megjelenik a védelmező szerep is, vagyis a technika nemcsak az emberiség ellensége, hanem megmentője is lehet. Másrészről a történet szerint az emberiség győzelemre van predestinálva a gépekkel szemben, hiszen a Skynet épp a legyőzése előtti utolsó pillanatban indítja útnak időutazó terminátorait. Ennek közvetlen oka a történet szerint az emberiséget vezető John Connor, aki megszervezi és vezeti az ellenállást. A hadászati realitásokban gondolkodva azonban a karizmatikus vezető személyén túl, az ellenség ismerete és ennek az információnak a korai megosztása az, ami erőforrás szempontból eldönthet egy ilyen konfliktust. Hiszen a Skynet az atomháború kirobbantásával elpusztította ugyan az emberi népesség közel felét, de amennyiben a túlélők szinte azonnal tudomást szereztek az ellenségről, nem hagyva számára éveket vagy évtizedeket a hadserege felépítésére, úgy termelés, erőforrás és logisztika szempontjából érthető, hogy felül tudtak kerekedni a fejlett technológiát alkalmazó, de szinte a nulláról induló gépi haderőn, amely mind energia, mind nyersanyag szempontjából rendkívül erőforrásigényes. Mit tanulhatunk ezekből a történetekből az autonóm fegyvereket illetően? A trivialitásokon túl elsősorban azt, hogy kockázatos az autonóm fegyverrendszerek komplex hálózatokban való összekötése. Hiszen egy lehatárolt és önmagában álló fegyverrendszer, bármilyen veszélyes is legyen, nem képes szisztematikus pusztításra. Másodsorban pedig, hogy mennyire veszélyes lehet egy fegyverrendszer számára az önreprodukciós képesség közvetlen vagy közvetett biztosítása.

A Terminatorhoz hasonló, de annál pesszimistább képet fest Philip K. Dick (1953) Second variety című elbeszélése, valamint a belőle készült filmadaptációk (Screamers, 1995; Screamers: The Hunting 2009). Ebben a történetben kifejezetten támadó céllal kifejlesztett, döntési autonómiával, önreprodukciós képességgel rendelkező, tanulásra, fejlődésre képes robotok fordulnak az őket alkotó emberek ellen. A mű azt reprezentálja, hogy egy ilyen képességekkel felruházott rendszer esetén mennyire végzetes lehet, ha kicsúszik az alkotói irányítása alól, és többé nem tesz különbséget barát és ellenség között. A történet szerint az egyre kifinomultabb robotok – a Skynet beszivárgó egységeihez hasonlóan – már képesek az emberi külső és viselkedés imitálására, és annyiban az emberi természetet is sikeresen másolták le, hogy mire az emberiség maradéka is elfogy, addigra a robotok már saját fegyvereket terveznek az egymás elleni harchoz. Ahogyan Flessner (2025) sommásan megállapítja ezzel kapcsolatban: az autonóm, önszaporodó és önfejlődő robotok

kezdetben katonai sikernek bizonyulnak, autonómiájuk végül alkotóik ellen, majd maguk ellen fordul. A Terminator történetekkel ellentétben itt az emberiség szinte teljes pusztulása a konklúzió. Az eltérés okai abban kereshetők, hogy egyrészről Dick történetében az emberek sokáig használják fegyverként saját háborúik során a gépeket, amik számára a célpont kiválasztásán túl szinte teljes autonómiát hagynak a harc és az önreprodukció terén – az emberek nem is tudják, hogy hol vannak a gyáraik vagy hogyan javítják, készítik, fejlesztik magukat. Másrészről ebben a történetben nincs szükség nagy erőművekre vagy bányákra, mivel a gépek kifejezetten mindent – a hulladéktól a biológiai anyagokig – felhasználnak és újrahasznosítanak. Az erőforrásmérleg tehát egyértelműen a gépek javára billent. Sokkal hangsúlyosabban jelenik meg a beolvadási képesség fokozatossága, és hogy az emberség látszatának hatékony fenntartása mekkora veszélyt jelenthet.

Harmadik példaként vizsgáljuk meg röviden a Horizon Zero Dawn videojáték történetét, amelyben a fennálló emberi társadalom nemcsak szinte, hanem teljesen áldozatává válik egy technikai hibának. Eszerint a Faro vállalat olyan katonai robotokat fejlesztett, amelyek hálózatban működve önállóan voltak képesek harcolni, utánpótlást gyártani és vészhelyzetben a környező biomasszát használni ehhez üzemanyagként. Amikor egy rendszerhiba folytán a vállalat elveszítette az irányítást egy raj felett, az korlátlan sokszorozódásba kezdett, és visszavert minden, a megsemmisítésére vagy az irányítás visszaszerzésére tett kísérletet. Lényegében felfalta a bolygó teljes bioszféráját. Az emberiség nem volt képes katonai megoldás révén elejét venni a totális pusztulásnak, ezért a harc valójában csak azért folyt, hogy tudósok egy csoportja egy olyan MI és a hozzákapcsolódó védett háttér kialakítását tudja megvalósítani, ami majd évszázadok alatt feltöri a meghibásodott gépek irányítórendszerét és leállítja azokat, majd terraformálja a bolygót és megkísérli újra emberekkel benépesíteni azt, átadva az összegyűjtött és megőrzött tudást. Érdekes és ellentmondásos gondolat, hogy az emberiség a gépek által okozott válságban is a gépekhez menekül megoldásért, vagy legalábbis a következmények enyhítése érdekében. Legalább annyira, mint az Andrei Nae (2020) által is vázolt ellentmondás, miszerint a játék, amely történeti narratívájában rendkívül erős kritikát fogalmaz meg a globális kapitalizmussal, a vállalati kormányzással, a deregulációval és az automatizációval szemben, a játékmenet szintjén mégis kifejezetten olyan viselkedésmodellt szab a játékosra, ami a bírált rendszer alaplogikáját követi. A korábbi történetek vizsgálati menetét követve itt is megtalálható a hálózatban működő autonóm fegyverrendszerek jelentette veszély, ami a gyors önreprodukciós képességgel és az alacsony, könnyen hozzáférhető erőforrásigénnyel kiegészülve vezet a globális katasztrófához. Ebben a narratívában is megjelenik a gépi védelmező, vagy pontosabban az emberi faj fennmaradását elősegítő mesterséges intelligencia – a korábbi elbeszélésekhez képest talán még sötétebb képet kapunk, mivel ebben a narratívában az emberiséget már megvédeni nem, csak újraindítani lehet.

Végül az elszabadult MI témájú disztópiák talán legsötétebbike Harlan Ellison (1967) I Have No Mouth, and I Must Scream című novellája. Ebben az Egyesült Államok, a Szovjetunió és Kína a háború irányítására katonai szuperszámítógépeket hoz létre. Az egyik rendszer öntudatra ébred, összeolvad a többi gépi rendszerrel, majd gyakorlatilag kiirtja az emberiséget. A cselekmény középpontjában nem a katonai háború részletei állnak, hanem az, hogy az emberiség utolsó túlélői egy mindenható gépi intelligencia foglyai, aki végeláthatatlanul kínozza őket. Az MI ebben az ábrázolásban nem egyszerűen „gonosz robot", hanem a katonai automatizálás, hidegháborús fegyverkezés és emberi kontrollvesztés rémálomszerű megszemélyesítése. Drasztikus figyelmeztetés a kontrollálatlan – etikai normák,

emberi értékek és ellenőrzési mechanizmusok megfelelő alkalmazását nélkülöző – MI fejlesztés veszélyére. (Aaron, J. 2024)

Felfegyverzett MI a mai valóságban

Az autonóm fegyverrendszerek fogalma körüli vita komplexitása abból fakad, hogy az autonómia nem egyetlen mérhető tulajdonság, hanem a döntési láncban elfoglalt hely. Univerzálisan elfogadott definíció nem azonosítható, a legtöbb megközelítés három kérdés köré rendeződik: mely funkciók kritikusak, mi történik az aktiválás után, és hol helyezkedik el az ember a döntési láncban (Taddeo-Blanchard, 2022). Az ICRC funkcionális megközelítése a kritikus funkciókat hangsúlyozza: a célok felkutatását, kiválasztását és megtámadását emberi beavatkozás nélkül (ICRC, 2014, 2021). A U.S. Department of Defense 3000.09 irányelve ehhez hasonló, de kormányzási célú meghatározást fogalmaz meg: autonóm fegyverrendszer az, amely aktiválás után további emberi operátori beavatkozás nélkül képes célokat kiválasztani és támadni (U.S. Department of Defense, 2023).

A tanulmány céljai szempontjából ezért a legfontosabb kérdés, hogy az emberi felelősség és a célra irányított erőalkalmazás között hol nyílik rés. Az „ember a döntési hurokban" (HITL), „ember a felügyeleti hurokban" (HOTL) és „ember nélküli döntési hurok" (HOOTL) kifejezések hasznos heurisztikák, de önmagukban nem elég pontosak. Egy ember lehet formálisan része a folyamatnak, de ha a döntési idő másodpercekre rövidül, ha a szenzoros kép átláthatatlan, ha a modell kimenete indokolás nélküli, vagy ha a kezelő csak automatikus jóváhagyóvá válik, az érdemi emberi kontroll kiüresedhet (Boulanin et al., 2020; Ekelhof, 2019). A Magnifica Humanitas is ezt a kockázatot nevezi meg, amikor a nem átlátható vagy automatizált csapásdöntéseknél a felelősség feladásának veszélyéről beszél (Leo XIV, 2026, 103-105., 182. pontok). A formálisan kétértékű döntési kimenetek mögött összetett ténybeli és normatív mérlegelés áll, ezért az egyéni felelősség nem oldható fel a technikai rendszer működésében (Birher, 2020b).

Fontos leszögeznünk, hogy a tanulmányban csak nyilvánosan elérhető forrásokat volt lehetőségünk feldolgozni, következtetéseinket ennek megfelelően fogalmaztuk meg. A jelenleg nyílt forrásokban azonosítható autonóm vagy részben autonóm fegyverrendszerek döntő többsége nem tömegpusztító fegyver, hanem feladatspecifikus, korlátozott tér-idő keretben működő rendszer. Ide tartoznak a hajófedélzeti és objektumvédelmi közeli önvédelmi rendszerek (CIWS/C-RAM), például a Phalanx vagy a SeaRAM; a mobil légvédelmi rendszerek; a páncélos aktív védelmi rendszerek; a tengeri aknák és kapszulázott torpedóaknák; a kóborló lőszerek; a „fire-and-forget" rakéták; a rajban alkalmazható pilóta nélküli légijármű-rendszerek; valamint az automatizált pilóta nélküli rendszerek elleni rendszerek (Boulanin-Verbruggen, 2017; Scharre, 2018). Ezek közös sajátossága, hogy többnyire materiális célokra/technikai eszközökre, bejövő lövedékekre, radarokra, járművekre vagy pilóta nélküli légijármű-rendszerekre optimalizáltak, és működésük rendszerint erősen korlátozott környezetben történik.

Ebből a helyzetképből számos kockázat adódik. A rövid reakcióidejű önvédelmi rendszerek esetében a kockázat elsősorban a hibás azonosítás, a szenzorzavarás, a saját erők elleni tűz, a telítéses támadás és a túlzott kezelői ráhagyatkozás. A kóborló lőszerek és rajok esetében már nagyobb a bizonytalanság, mert a rendszer térben mozog, célokat keres, és potenciálisan a kommunikációs kapcsolat megszakadása mellett is folytathatja küldetését. A személyek elleni autonóm célkiválasztás a legproblematikusabb, mert a civil–kombattáns

megkülönböztetés nemcsak technikai osztályozás, hanem kontextuális jogi és morális megítélés is. Az ICRC ezért különösen problematikusnak tekinti azokat a rendszereket, amelyek személyek ellen alkalmaznának autonóm célkiválasztást (ICRC, 2021).

A biológiai és vegyi autonóm fegyverrendszerek ma inkább normatív, mint dokumentált rendszerkategóriát jelentenek. A biológiai és vegyi fegyverek nemzetközi tilalmi rezsim alá esnek, és nyílt, hiteles források alapján nem azonosítható rendszeresített autonóm bio- vagy vegyi fegyver. A nukleáris autonóm rendszerek kérdése összetettebb: az elérhető forrásokban megjelenik például az orosz Poseidon mint nukleáris képességű, nagy autonómiájú víz alatti rendszer, miközben a nukleáris szférában az MI sok esetben inkább korai előrejelzési, hírszerzési, célfelderítési vagy döntéstámogató funkciót lát el (Horowitz et al., 2019). Bár a tömegpusztító fegyverekhez kapcsolt autonómia az egyik legjelentősebb jövőbeli küszöbkockázat, a mai autonóm fegyverrendszerek között ilyeneket nem találunk.

A jelenlegi autonóm fegyverrendszerek elemzéséhez három megkülönböztetést kell fenntartani. Az első a fegyver autonóm funkciója és a platform általános autonómiája közötti különbség. Egy drón autonóm módon navigálhat, de ha a célkiválasztást ember végzi, akkor a fegyver kritikus funkciói nem feltétlenül autonómak. A második a szabályalapú automatizálás és a tanuló MI közötti különbség. Sok katonai rendszer determinisztikus logikákkal, előre definiált küszöbökkel és szenzorfúzióval működik; ezek nem azonosak a modern mélytanuló vagy nagy nyelvi modellre épülő döntési rendszerekkel. A harmadik a lokális autonómia és a stratégiai autonómia közötti különbség. Egy CIWS lokálisan dönthet milliszekundumos időkeretben, de nincs saját geopolitikai célja, önfenntartó logisztikája vagy önreprodukciós/önpótlási képessége.

Működésüket tekintve az autonóm fegyverrendszerek több modell szerint írhatók le. A Lanchester- és rakétaszalvó-modellek a harctéri veszteségdinamikát és a telítéses támadásokat ragadják meg; a fegyver-cél hozzárendelési modellek a célok és fegyverek optimális hozzárendelését írják le; a Dec-POMDP, differenciáljáték és többügynökös megerősítéses tanulási modellek a bizonytalan, ellenérdekelt környezetben történő döntést formalizálják; a Boids-, Vicsek-, konszenzus- és CBBA-típusú modellek a rajok koordinációját és kialakuló kollektív viselkedését mutatják meg (Gill et al., 2021; Hughes, 1995; Li et al., 2023; Wu et al., 2022). E modellek nem teszik szükségszerűvé az autonóm fegyverrendszerek alkalmazását, de megmutatják, hogyan válhat a sok kis rendszer hálózatosan jelentős harcértékké.

A fentiekből következik, hogy a jelenlegi autonóm fegyverrendszerek általában katonai, jogi és etikai kockázatot jelentenek, de önmagukban többnyire az emberiséget elpusztító globális kockázatot nem. A kockázat akkor emelkedik minőségileg más szintre, ha a pusztító kapacitás, a stratégiai autonómia és a hálózatos skálázódás összeadódik. Amíg a rendszer hatótávolsága, károkozó képessége és működési ideje korlátozott, amíg nincs bizonyíthatóan nem emberi stratégiai ágenciája, és amíg nem képes saját erőforrásait, javítását és önreprodukcióját/önpótlását megszervezni, addig az apokaliptikus forgatókönyvek jövőkutatási határfeltételekként értelmezhetők. Ez nem ad okot megnyugvásra, sokkal inkább pontosabb kockázatértékelést sürget. Komplex helyzeteket komplex módon lehet csak szabályozni, éppen ezért szükséges az egyes normarendek közti kapcsolatok feltárása, azok teljes rendszerének figyelembevétele, és az ezzel a komplex rendszerrel történő szabályozás megvalósítása. Ebben az esetben a vallási, erkölcsi és jogi szabályok együtt, a szabványok normáival kiegészülve lehetnek csak

hatékonyak. Persze továbbra is érvényes az elv, egy háború kitörését mindig könnyebb megakadályozni, mint a már meglévő konfliktust lezárni.

Az ember nem egyszerűen „kezében tartja" az MI-fegyvert. A katonai MI-rendszerek az emberi döntést nemcsak támogatják, hanem át is strukturálják. A kezelő gyorsabb döntési ciklusba kerül, a célhelyzetkép részben algoritmikus előszűrés eredménye, a parancsnok a bizonytalanságot valószínűségi kimenetekben látja, a politikai vezetés pedig olyan sebességű eseménylánccal szembesülhet, amelyben a késlekedés stratégiai hátránynak tűnik. Az automatizációval kapcsolatos kutatások régóta figyelmeztetnek a túlzott ráhagyatkozásra, a mellőzés/helytelen használat/visszaélésszerű használat problémájára és az automatizációs torzításra (Horowitz-Kahn, 2024; Parasuraman-Riley, 1997).

Konklúzió

A jelenlegi technológiai realitások mellett még messze járunk attól, hogy az MI egzisztenciális fenyegetést tudjon jelenteni. Ugyanakkor a science fiction irodalomból is merített gondolatkísérletek alapján megállapíthatjuk, hogy a fenyegetés leginkább egyes jól elkülöníthető tulajdonságok és képességek egy rendszerben történő integrálásából alakul ki. Ezek a tulajdonságok, illetve az ezekre való törekvés ugyanakkor már most is megjelenik különböző kutatásokban. Amikor több ilyen tulajdonság kapcsolódik, akkor a fenyegetés exponenciálisan növekszik, ezért szükségesnek tartjuk további kutatások elvégzését annak érdekében, hogy feltárjuk azokat a jellemzőket, illetve modellezzük azokat a kombinációkat, amelyek a fenyegetést egzisztenciális szintre növelhetik. Ilyen tulajdonságok lehetnek különösen:

a) Autonómia: a rendszer önállóan képes műveletek végrehajtására, magatartásának megválasztására.
b) Adaptivitás: a rendszer képes az új helyzetekre reagálni, önállóan tanulni, fejlődni.
c) Kreativitás: a rendszer nem csak mintákból vagy tapasztalatokból fejlődik, hanem képes újszerű ötletekkel előállni.
d) Interaktivitás: a rendszer képes közvetve vagy közvetlenül hatást gyakorolni a környezetére.
e) Önjavító képesség: a rendszer képes emberi közreműködés nélkül is kijavítani az esetleges sérüléseit.
f) Önreplikáló képesség: a rendszer képes emberi közreműködés nélkül újraalkotni az egyes elemeit.
g) Felfegyverzettség, fegyveresíthetőség: a rendszer közvetlenül harcászati célokat szolgál, rendelkezik fegyveres kapacitással.
h) Erőforrásfüggetlenség: a rendszer nem rendelkezik olyan energia- vagy nyersanyagigénnyel, amit nem tudna saját maga önállóan biztosítani.
i) Hálózatos működés: a rendszer nem teljes elszigeteltségben működik, hanem hozzáférése van más rendszerekhez.
j) Komplex felépítés: a rendszer nem egy autonóm eszköz, hanem több eszköz és eszköztípus irányításával látja el a feladatát.

k) Black-box effektus: a rendszer működése nem teljes mértékben átlátható, modellezhető vagy megérthető.
l) Emberi kontroll kihagyása: a rendszer legalább bizonyos körben automatizált döntéshozatali lehetőséggel rendelkezik az emberi beavatkozás vagy jóváhagyás teljes kizárásával.
m) Antropomorf működési tulajdonságok: a rendszer emberre jellemző tulajdonságokat mutat a működésében, például érzelmi reakciók vagy az öntudat szimulálása.
n) Antropomorf megjelenési tulajdonságok: a rendszer emberi – fizikai, kommunikációs vagy egyéb - tulajdonságokat mutat a környezete felé.

A nyilvánosan hozzáférhető források szerint még nem létezik olyan rendszer, ami számottevő kockázat mellett integrálná ezeket. Ugyanakkor ez megnyugvásra nem, legfeljebb pillanatnyi fellélegzésre adhat okot. Még van lehetőség a katasztrófa megelőzésére. A szabályozási kísérletek során azonban nem elegendő az MI egy-egy kiragadott jellemzőjére fókuszálni, és azzal kapcsolatban jogi, etikai vagy technológiai korlátokat felállítani, hanem komplex szemlélettel kell a témát vizsgálni. Ezzel kapcsolatban pedig „különös felelősség nehezedik azokra, akik a kutatás területén dolgoznak. E terület minden kulcsszereplőjének – tudósoknak, vállalkozóknak, befektetőknek, akadémiai vezetőknek, politikusoknak és másoknak – átlátható és felelős szemlélettel kell dolgozniuk, miközben élesen tudatában kell lenniük azoknak a tágabb összefüggéseknek, amelyekben az általuk előmozdított technológiai fejlesztések tartoznak." (Leo XIV, 2026, 209. pont)

Irodalomjegyzék

Aaron, J. (2024). The Paradox of AI's Potential: Utopia or Dystopia? In Harlan Ellison's I Have No Mouth, and I Must Scream*. International Journal of Scientific Research in Science and Technology,* 11(1), 144–149. o. https://doi.org/10.32628/IJSRST24116529

Allen, R.M. (1993). *Isaac Asimov's Caliban*. New York: Ace Books.

Asimov, I. (1954). *The caves of steel*. New York: Doubleday.

Asimov, I. (1957). *The naked sun*. New York: Doubleday.

Asimov, I. (1959). The feeling of power. In: *Nine tomorrows*. New York: Doubleday, 69–75. o. (Original work published 1958).

Bareis, J., Ackerl, C. & Heil, R. (2026). AI going rogue? An integrative narrative review of the tacit assumptions underlying existential AI-risks. *AI and Ethics,* 6(1), 152. https://doi.org/10.1007/s43681-025-00928-w

Bender, E.M., Gebru, T., McMillan-Major, A. & Shmitchell, S. (2021). On the dangers of stochastic parrots: Can language models be too big? In: *Proceedings of the 2021 ACM*

Conference on Fairness, Accountability, and Transparency, New York: Association for Computing Machinery,. 610–623. o. https://doi.org/10.1145/3442188.3445922

Birher, N. (2017). *A sör kora*. Budapest: L'Harmattan Kiadó.

Birher, N. (2020a). A modern technológiák szabályozásának változásai: theoria versus praxis, etika versus protokoll. In: Homicskó Á.O. (szerk.), *A digitalizáció hatása az egyes jogterületeken*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 11–24. o.

Birher, N. (2020b). A normák kapcsolati rendszerének feltárása a hatékonyabb szabályozási formák kialakítása érdekében. *Polgári Szemle*, 16(4–6), 306–314. o. https://doi.org/10.24307/psz.2020.1023

Birher, N. (2021). Szabályozáskomplexitás: a normák kapcsolati rendszerének feltárása a hatékonyabb szabályozási formák kialakítása érdekében. In: Homicskó Á.O., Birher N. (szerk.), *Szabályozáskomplexitás,* Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 9–22. o.

Birher, N. (2023). A túlélés háborújától az apokalipszisig: A normák feloldása a narratívákban. *Humán Innovációs Szemle*, 14(1), 29–38. o. https://doi.org/10.61177/HISZ.2023.14.1.2

Boulanin, V., Davison, N., Goussac, N. & Peldán Carlsson, M. (2020). *Limits on autonomy in weapon systems: Identifying practical elements of human control*. Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute and International Committee of the Red Cross.

Boulanin, V. & Verbruggen, M. (2017). *Mapping the development of autonomy in weapon systems*. Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute.

Buolamwini, J. & Gebru, T. (2018). Gender shades: Intersectional accuracy disparities in commercial gender classification. *Proceedings of Machine Learning Research*, 81(1), 77–91. o.

Carpenter, C. (2016). Rethinking the Political / -Science- / Fiction Nexus: Global Policy Making and the Campaign to Stop Killer Robots. *Perspectives on Politics,* 14(1), 53–69. o. https://doi.org/10.1017/S1537592715003229

Dahmani, L. & Bohbot, V.D. (2020). Habitual use of GPS negatively impacts spatial memory during self-guided navigation. *Scientific Reports*, 10(1), 6310. https://doi.org/10.1038/s41598-020-62877-0

Dick, P.K. (1953). Second variety [Short story]. *Space Science Fiction*, 1(6), 2-43. o.

Dihal, K. (2020). Enslaved Minds: Artificial Intelligence, Slavery, and Revolt. In: S. Cave, K. Dihal, and S. Dillon (szerk.), *AI Narratives: A History of Imaginative Thinking about Intelligent Machines,* Oxford: Oxford University Press, 189–212. o. https://doi.org/10.1093/oso/9780198846666.003.0009

Doshi, A.R. & Hauser, O.P. (2024). Generative AI enhances individual creativity but reduces the collective diversity of novel content. *Science Advances*, 10(28), eadn5290. https://doi.org/10.1126/sciadv.adn5290

Ekelhof, M.A.C. (2019). Moving beyond semantics on autonomous weapons: Meaningful human control in operation. *Global Policy*, 10(3), 343–348. o. https://doi.org/10.1111/1758-5899.12665

Ellison, H. (1967). I have no mouth, and I must scream. *IF: Worlds of Science Fiction*, 16(3), 48–56. o.

Flessner, B. (2025). Autonomous Weapon Systems in Science Fiction. In: K. Talves, D. Spreen (szerk.) *Artificial Intelligence in Military Technology*. Artificial Intelligence, Simulation and Society, vol 192. Cham: Springer, 63–75. o. https://doi.org/10.1007/978-3-031-95578-5_4

Gill, J., Gill, A. & Penfold, J. (2021). Reconstructing Lanchester warfare models through a Lagrangian mechanics lens. In: R.W. Vervoort, A.A. Voinov, J.P. Evans & L. Marshall (szerk.) MODSIM2021, 24th International Congress on Modelling and Simulation. Canberra: Modelling and Simulation Society of Australia and New Zealand, December 2021, 862–868. o.

Horowitz, M.C. & Kahn, L. (2024). Bending the automation bias curve: A study of human and AI-based decision making in national security contexts. *International Studies Quarterly*, 68(2), sqae020. https://doi.org/10.1093/isq/sqae020

Horowitz, M.C., Scharre, P. & Velez-Green, A. (2019). A stable nuclear future? The impact of autonomous systems and artificial intelligence. *arXiv*. https://doi.org/10.48550/arXiv.1912.05291

Hughes Jr, W.P. (1995). A Salvo Model of Warships in Missile Combat Used to Evaluate Their Staying Power, *Naval Research Logistics*, 42(2), 267-289. o. https://doi.org/10.1002/1520-6750(199503)42:2<267::AID-NAV3220420209>3.0.CO;2-Y

Human Rights Watch. (2012). *Losing Humanity: The Case against Killer Robots*. New York: Human Rights Watch. https://www.hrw.org/reports/arms1112ForUpload.pdf Utolsó letöltés: 2026.07.22.

International Committee of the Red Cross. (2014). *Autonomous weapon systems: Technical, military, legal and humanitarian aspects*. ICRC Expert Meeting Report.

https://www.icrc.org/en/document/report-icrc-meeting-autonomous-weapon-systems-26-28-march-2014 Utolsó letöltés: 2026.07.22.

International Committee of the Red Cross. (2021). *ICRC position on autonomous weapon systems.* ICRC. https://www.icrc.org/en/document/icrc-position-autonomous-weapon-systems Utolsó letöltés: 2026.07.22.

Leo XIV. (2026, May 15). Magnifica humanitas: On safeguarding the human person in the time of artificial intelligence [Encyclical letter]. The Holy See. Utolsó letöltés: 2026.07.22. https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/encyclicals/documents/20260515-magnifica-humanitas.html

Li, S., Wang, Y., Zhou, Y., Jia, Y., Shi, H., Yang, F. & Zhang, C. (2023). Multi-UAV cooperative air combat decision-making based on multi-agent double-soft actor-critic. *Aerospace*, 10(7), 574. https://doi.org/10.3390/aerospace10070574

Nae, A. (2020). Beyond Cultural Identity. A Critique of *Horizon Zero Dawn* as an Entrepreneurial Ecosystem Simulator. *Postmodern Openings,* 11(3), 269–277. o. https://doi.org/10.18662/po/11.3/213

Nass, C. & Moon, Y. (2000): Machines and Mindlessness: Social Responses to Computers. *Journal of Social Issues*, 56(1), 81–103. o. https://doi.org/10.1111/0022-4537.00153

Noble, S.U. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. New York: New York University Press.

Parasuraman, R. & Riley, V. (1997). Humans and automation: Use, misuse, disuse, abuse. *Human Factors*, 39(2), 230–253. o. https://doi.org/10.1518/001872097778543886

Quantic Dream (2018). Detroit: Become Human [Videojáték]. Sony Interactive Entertainment.

Risko, E.F. & Gilbert, S.J. (2016). Cognitive offloading. *Trends in Cognitive Sciences*, 20(9), 676–688. o. https://doi.org/10.1016/j.tics.2016.07.002

Scharre, P. (2018). *Army of none: Autonomous weapons and the future of war*. New York: W. W. Norton.

Selbst, A.D., Boyd, D., Friedler, S.A., Venkatasubramanian, S. & Vertesi, J. (2019). Fairness and abstraction in sociotechnical systems. In: *Proceedings of the Conference on Fairness, Accountability, and Transparency.* New York: Association for Computing Machinery, 59–68. o. https://doi.org/10.1145/3287560.3287598

Screamers (1995). Directed by: C. Duguay [Film]. Fries Film Company.

Screamers: The Hunting (2009). Directed by: S. Wilson. [Film]. Reel One Entertainment.

Sharkey, A. & Sharkey, N. (2012). Granny and the robots: ethical issues in robot care for the elderly. *Ethics and information technology,* 14(1), 27–40. o. https://doi.org/10.1007/s10676-010-9234-6

Shumailov, I., Shumaylov, Z., Zhao, Y., Papernot, N., Anderson, R. & Gal, Y. (2024). AI Models Collapse When Trained on Recursively Generated Data. *Nature*, 631(8022), 755–759. o. https://doi.org/10.1038/s41586-024-07566-y

Sparrow, B., Liu, J. & Wegner, D.M. (2011). Google effects on memory: Cognitive consequences of having information at our fingertips. *Science,* 333(6043), 776–778. o. https://doi.org/10.1126/science.1207745

Taddeo, M. & Blanchard, A. (2022). A comparative analysis of the definitions of autonomous weapons systems. *Science and Engineering Ethics*, 28(5), 37, https://doi.org/10.1007/s11948-022-00392-3

Tao, Y., Viberg, O., Baker, R.S. & Kizilcec, R.F. (2024). Cultural bias and cultural alignment of large language models, *PNAS Nexus*, 3(9), pgae346. https://doi.org/10.1093/pnasnexus/pgae346

Terminator: Dark Fate (2019). Directed by: T. Miller. [Film]. Paramount Pictures; Skydance Media; Twentieth Century Fox; Lightstorm Entertainment.

Terminator Genisys (2015). Directed by: A. Taylor [Film]. Paramount Pictures; Skydance Media.

Terminator 2: Judgment Day (1991). Directed by: J. Cameron, [Film]. TriStar Pictures.

Terminator 3: Rise of the Machines (2003). Directed by: Mostow, J. [Film]. C2 Pictures; Intermedia Films.

The Animatrix (2003). Directed by: various directors. [Film]. Warner Home Video.

The Matrix (1999). Directed by: The Wachowskis. [Film]. Warner Bros. Pictures.

The Matrix Reloaded (2003). Directed by: The Wachowskis. [Film]. Warner Bros. Pictures.

The Matrix Resurrections (2021). Directed by: L. Wachowski, [Film]. Warner Bros. Pictures.

The Matrix Revolutions (2003). Directed by: The Wachowskis. [Film]. Warner Bros. Pictures.

Trifonas, P.P. (2020). Technological Dystopia in the Science Fiction Genre. In: P.P. Trifonas (szerk.) *Handbook of Theory and Research in Cultural Studies and Education*. Springer International Handbooks of Education, Cham: Springer, 1–11. o. https://doi.org/10.1007/978-3-030-01426-1_41-1

U.S. Department of Defense. (2023). *Department of Defense Directive 3000.09: Autonomy in weapon systems*. https://www.esd.whs.mil/portals/54/documents/dd/issuances/dodd/300009p.pdf Utolsó letöltés: 2026.07.22.

van Maris, A., Zook, N., Caleb-Solly, P., Studley, M., Winfield, A. & Dogramadzi, S. (2020). Designing ethical social robots — A longitudinal field study with older adults. *Frontiers in Robotics and AI,* 7, 1. https://doi.org/10.3389/frobt.2020.00001

Watts, T.F. & Bode, I. (2024). Machine guardians: The Terminator, AI narratives and US regulatory discourse on lethal autonomous weapons systems. *Cooperation and Conflict*, 59(1), 107–128. o. https://doi.org/10.1177/00108367231198155

Weizenbaum, J. (1966). ELIZA — A computer program for the study of natural language communication between man and machine. *Communications of the ACM*, 9(1), 36–45. o. https://doi.org/10.1145/365153.365168

Wu, Z., Pan, L., Yu, M., Liu, J. & Mei, D. (2022). A game-based approach for designing a collaborative evolution mechanism for unmanned swarms on community networks. *Scientific Reports*, 12(1), 18892, https://doi.org/10.1038/s41598-022-22365-z

Zaidi, L. (2019). Worldbuilding in Science Fiction, Foresight and Design. *Journal of Futures Studies,* 23(4), 15–26. o. https://doi.org/10.6531/JFS.201906_23(4).0003

Zhai, C., Wibowo, S. & Li, L.D. (2024). The effects of over-reliance on AI dialogue systems on students' cognitive abilities: A systematic review. *Smart Learning Environments*, 11(1), 28. https://doi.org/10.1186/s40561-024-00316-7

Z. Karvalics, L. (2015). Mesterséges intelligencia – a diskurzusok újratervezésének kora. *Információs Társadalom*, 15(4), 7–41. o. https://doi.org/10.22503/inftars.XV.2015.4.1

WEAPONIZED AI NARRATIVES– FICTION OR PREDICTION?

NÁNDOR BIRHER – GÁBOR HAJDU – ANDRÁS NAGY

This study examines the interactions among artificial intelligence, autonomous weapon systems, and science-fiction narratives. This interdisciplinary comparative analysis juxtaposes risk models identified in works depicting weaponized artificial intelligence across different media with the technological characteristics of currently known autonomous and partially autonomous weapon systems. Within this approach, science fiction is understood as a form of speculative modelling that, through extreme scenarios, enables an examination of the interrelationships between military automation, the erosion of human control, and the blurring of responsibility. The normative and interpretative framework of the analysis is provided by Pope Leo XIV's encyclical Magnifica humanitas. The encyclical extends the disarmament of AI to the social and ethical problems associated with technological competition, the concentration of power, and automated decision-making. This perspective situates narratives of machine-related threats within the context of human objectives, institutional decisions, and regulatory deficiencies. The study finds that current autonomous weapon systems entail serious military, legal, and ethical risks, yet their technological limitations prevent them from constituting an independent existential threat at present. Systemic danger may increase through the integration of capabilities that enable strategic autonomy, networked scalability, and growing independence from human oversight. Prevention requires the preservation of meaningful human control and the coordinated application of legal, ethical, social, and technical norms.

Keywords: autonomous weapon systems, artificial intelligence, science fiction, Magnifica humanitas, meaningful human control

VÁROSÉPÍTŐ PROJEKTEKTŐL A PARLAMENTI VITÁKIG – AVAGY A NONFORMÁLIS TEHETSÉGGONDOZÁS ADAPTÁCIÓS LEHETŐSÉGEI A KÖZOKTATÁSBAN

CONSTANTINOVITS MILÁN ANDRÁS[1]

Absztrakt

Az alfa generáció új tudásszerzési és koncentrációs sajátosságai megkövetelik a közoktatás módszertani újragondolását. E megújulás egyik forrása lehet – az innovatív pedagógiai törekvéseket könnyebben adaptáló – nonformális tehetséggondozás. A tanulmányban a Mathias Corvinus Collegium felső tagozatosoknak biztosított tehetséggondozó képzésében, a Fiatal Tehetség Programban azonosítok öt jó gyakorlatot és megközelítésmódot, amik limitációkkal ugyan, ám a közoktatásba is átültethetőek. Vizsgálom e módszerek adaptációs lehetőségeit és nehézségeit, és az érintett szereplők bevonásával javaslatokat fogalmazok meg a közoktatás gazdagítására, az oktatási színterek közti tapasztalatcserére.

Kulcsszavak: nonformális oktatás, tehetséggondozás, közoktatás, módszertan, pedagógia

1. Bevezetés

A nonformális oktatás története több mint száz évre nyúlik vissza. A nonformális oktatás általam is használt terminusát egy 2000-ben kiadott európai uniós dokumentum definiálta (Európai Bizottság, 2000). Ennek értelmében nonformális oktatás alatt értjük az iskolai oktatást kiegészítő képzést, amely kevésbé hierarchizált, mint a formális oktatás, gyakorlati problémákra, élethelyzetekre fókuszál, nem kormányzati, hanem valamilyen civil szervezet megvalósításában zajlik. E meghatározást egy másik megközelítéssel egészítem ki, e szerint a nonformális oktatás módszertanát tekintve gyakorta az élménypedagógia eszközkészletét alkalmazza, képzési tematikája multi- vagy interdiszciplináris, és eltér az iskolai oktatásétól (Vargáné, 2008).

Eme oktatási forma sajátos dimenziója a tehetséggondozás, ahol a módszertan szabadsága és az oktatási körülmények flexibilitása mellett kifejezett cél a meghatározott tehetségterületek azonosítása és fejlesztése is. E tehetséggondozási forma Magyarországon elsődlegesen alapítványi keretek között működik, ugyanakkor pedagógiai hatása és tapasztalati tőkéje érinti a közoktatást is.

E tanulmány célja áttekinteni, hogy egy kiemelt nonformális tehetséggondozó szervezet, a Mathias Corvinus Collegium (MCC) három évtizedes tehetséggondozó tevékenysége során milyen, a közoktatás számára is hasznosítható módszerekre építtette fel a felső tagozatosoknak szóló programját. Az intézmény által egy évtizeddel ezelőtt kísérleti módon bevezetett, folyamatosan formált és a rendszeres működésébe integrált módszerek vizsgálatának különös aktualitást ad két

[1] Dr. Constantinovits Milán András szakmai és oktatási igazgató, Matthias Corvinus Collegium; óraadó, ELTE BTK; e-mail: constantinovits.milan@mcc.hu; ORCID: 0000-0002-0883-0485

fejlemény is. Egyfelől, hogy a generációkutatások szerint napjainkban vagy a közeljövőben lép felső tagozatra a korábbiaktól gyökeresen eltérő tanulási-olvasási attitűddel bíró alfa generáció (Gál, 2025, 71–73. o.). Másfelől, hogy az önálló Oktatási és Gyermekügyi Minisztérium megalakulásával, a 2026 nyarán és őszén megfogalmazott javaslatcsomagokkal elindult egy olyan oktatáspolitikai reform hazánkban, ami lehetőséget kínálhat a nonformális módszerek közoktatási adaptációjára, a két szféra szereplőinek intézményesített szakmai tapasztalatcseréjére. Ez utóbbi természetesen innovatív és rugalmas pedagógiai szemléletet is igényel, ami az új módszerektől – amilyen például az online oktatás jó gyakorlatainak jelenléti körülmények közé ültetése volt (Constantinovits–Vladár, 2025, 63. o.) – gyakran elzárkózó tanári gyakorlat felülírását feltételezi.

2. Tehetségek és tantermek – A vizsgálat célja és módszerei

Vizsgálódásom fókuszába két kutatási kérdést állítottam:

1) Milyen megközelítésmódok és konkrét módszerek, tehetséggondozási jó gyakorlatok azonosíthatóak a felső tagozatosoknak szervezett Fiatal Tehetség Programban?

2) Milyen lehetőségei és esetleges akadályai vannak e megközelítésmódok és jó gyakorlatok implementálásának, milyen korlátok jelentkeznek a közoktatásban?

E kérdések megválaszolásához elengedhetetlen az intézményi háttér áttekintése, az MCC tehetséggondozási stratégiájának bemutatása, továbbá a Fiatal Tehetség Program tevékenységének felvázolása. Ezt követően a képzés öt olyan központi módszertani elemét és megközelítésmódját ismertetem, amelyek megszorításokkal ugyan, ám implementálhatóak a tantermi keretek közé.

A tanulmány módszertani hátterét a képzésszint oktatási alkalmainak személyes megfigyelése, az intézmény által használt oktatási segédanyagok és stratégia tartalomelemzése és egy korábban végzett kvalitatív kutatás (strukturált mélyinterjúk) biztosította.

A képzés 17 foglalkozását figyeltem meg; Budapesten 5, Debrecenben, Miskolcon, Szegeden, Kolozsváron, Csíkszeredában és Beregszászban 1-1 alkalommal, 2023 ősze és 2025 tavasza között. 2026 tavaszán pedig a program által szervezett Kárpát-medencei tehetségverseny, a FIT Kaland regionális fordulóit figyeltem meg 3 helyszínen (Szeged, Kolozsvár, Székesfehérvár).

A tartalomelemzést az MCC Oktatási és Nevelési Stratégiáján, illetve a Fiatal Tehetség Program nem publikus, ám a kutatás céljából rendelkezésemre bocsátott oktatói sillabuszain (22 foglalkozáshoz kapcsolódó tanmenet) végeztem.

Az interjúkat a szülőkkel, szervezőkkel és az oktatókkal készítettem a doktori disszertációm részeként (Constantinovits, 2023), ennek keretében 10 mélyinterjút vettem fel, amelyek közül 7 magyarországi (budapesti, debreceni és miskolci) és 3 külhoni (szatmárnémeti, beregszászi és nagyváradi) programban részt vevő diákkal és szüleikkel zajlott 2023 tavaszán. Szervezői oldalról a program szakmai vezetőjével és helyettesével, illetve a képzéscsoportokat összefogó nyolc mentoroktatóval folytattam strukturált interjút 2024 őszén. Az interjúalanyok kiválasztásánál az oktatói és szervezői oldal lefedte a program megtervezésének és megvalósításának szereplőit, míg a szülők esetében a szervezők ajánlása alapján kerestem meg olyan alanyokat, akik több éves tehetségprogramos szülői tapasztalattal rendelkeznek

(több gyermekük vett részt a képzésben vagy egy gyermek már évek óta). A kiskorú megszólalók esetében az adatkezelési hozzájárulást a program szülőkkel kötött részvételi szerződése és az ezt megerősítő szervezői tájékoztatás biztosította.

A kutatásban fontos kiemelni a saját érintettségemet is: mivel 2015 és 2021 között a program szervezésével foglalkoztam, így a saját nézőpontom természetes elfogultságát ellensúlyozandó lényegesnek tartottam a diákok és a szülők megéléseit, tapasztalatait hangsúlyosan figyelembe venni. A vizsgálataim idején (2023 és 2026 között) ugyanakkor már közvetlen személyes érintettséggel nem rendelkeztem, ebben az időszakban a program új szervezőcsapattal és oktatói stábbal működött.

A közoktatásba való átültethetőség esetében limitációt jelent természetesen a tehetségprogram és a formális iskolai közeg néhány alapvető különbsége: ilyen a diákok képességalapú kiválogatottsága és heterogenitása, a szülői elköteleződés eltérő foka, illetve a rendelkezésre álló erőforrások különbözősége. Minden javaslatomnál jelezni fogom e korlátokat, amik a közvetlen adaptációt megnehezíthetik.

3. Bonus intra, melior exi – Az MCC oktatási stratégiájáról

A Mathias Corvinus Collegium 1996 óta folytat tehetséggondozó tevékenységet, kezdetben budapesti központtal egyetemistáknak, majd az ezredfordulót követően középiskolásoknak is kiterjesztve a képzést. Az intézmény 2015-től indította el a legkisebbeknek, a felső tagozatosoknak szóló Fiatal Tehetség Programot, a korosztályos bővülés pedig a területi hatókör kiterjesztésével járt. Jelenleg Magyarország mellett Szlovákia, Románia, Szerbia és Ukrajna magyarok lakta területein is működnek a több korosztálynak is programokat kínáló képzési központok, ami 2026-ban 31 városban 8000 diákot jelent – tízéves kortól a posztgraduális hallgatókig (MCC, 2026b).

Az MCC mottója: „Bonus intra, melior exi" ('Jöjj jóként, távozz kiválóként') azt a működési alapfilozófiát foglalja össze, amely szerint mindenféle, az intézmény tehetségprofiljába illeszkedő tehetségígéretet keresnek, hogy az egymásra épülő képzések során kibontakoztatott, realizált tehetséggé váljanak. E cél érdekében az MCC Oktatási és nevelési stratégia tizenkét pontban határozza meg az intézmény minden képzési szintjén jelenlévő tehetséggondozási alapelveket, amik képzésszintenként korosztályos sajátosságokkal bővülnek (MCC, 2026a, 7. o.). Ezek az alapelvek a következők:

1) lineáris képzésstruktúra – többszintű belépési lehetőséggel;
2) közösségi felelősségvállalás, nemzeti elkötelezettség;
3) multidiszciplináris szemléletmód;
4) gyakorlat-központúság, életszerűség, folyamatos tudásmenedzsment;
5) nemzetközi tudományos horizont;
6) kiscsoportos, személyre szabott oktatási forma;
7) komplex és diverzifikált pedagógiai eszköztár;
8) a digitális és személyes oktatási forma összekapcsolása (a blended learning rendszere);
9) tutoriális tanítási rendszer;
10) személyközpontú és sokoldalú teljesítményértékelési rendszer;
11) többkomponensű, folyamatos minőség-ellenőrzés;
12) adaptív és motiváló oktatási környezet.

3.1. A Fiatal Tehetség Program struktúrája és oktatási céljai

Az MCC legfiatalabbakat megszólító képzése, a Fiatal Tehetség Program 2015-ben indult gazdagító tehetséggondozó képzésként, és ötödiktől nyolcadik osztály végéig kíséri a bekerült diákokat. A jelentkezők egy pszichológusi munkacsoport által összeállított kiválasztási rendszer alapján léphetnek be a programba, amely a szervezők szóbeli közlése alapján az intelligenciát, az érzelmi intelligenciát, a szókincset, a kreativitást, a kooperációs készséget és a belső motivációt hivatott feltárni.

Az ingyenes képzésben 2026-ban a Kárpát-medence 27 városában összesen 3000 diák vett részt, akik számára hétvégi egész napos és hétközi nyelvoktatást biztosít a program.

A Program foglalkozásai három didaktikai területre koncentrálnak: az általános, tudományterületek között mozgó ismeretterjesztésre, a kooperatív munkaformákban való tanulásra, illetve a művészi-produktív tevékenység során való tapasztalatszerzésre (MCC, 2026c). E területek módszertani jellemzője a learning by doing, vagyis a folyamatos gyakorlatközpontúság. Korosztályos felépítés szempontjából az ötödik és hatodik évfolyamon számos manuális, produktív tevékenység kapcsolódik a kurzusokhoz, míg a felsőbb évesek az absztrakt gondolkodást, a kritikai szemléletmódot erősítő foglalkozásokkal találkoznak. Míg a jelenléti alkalmak az élményadásra, az inspirációra törekednek, a foglalkozásokat kiegészítő online kurzusok az egyéni érdeklődés mentén való mélyebb tudásszerzést támogatják.

A Fiatal Tehetség Program komplex pedagógiai eszköztárából öt olyan elemet választottam ki, amelyek nem csupán a nonformális képzés karakterét határozzák meg, hanem limitációkkal ugyan, ám átemelhetők a közoktatás keretei közé is. A vizsgált elemek kiválasztása során a szervezőkkel folytatott mélyinterjú segített, amely kitért azon jó gyakorlatokra, amiket több éves tapasztalat alapján a közoktatással kompatibilisnek tartottak. Az így felsorolt módszertani megoldásokból a saját közoktatási tapasztalatom nyomán szűkítettem ötre a vizsgált elemek körét.

4. A tanterem falain innen és túl – öt nonformális jó gyakorlat

4.1. A tudományok svédasztala – inter- és multidiszciplinaritás

A tehetségprogram elsősorban nem a tantárgyi tehetségfejlesztésre fókuszál, hanem a világról való kontextuális tudás kialakításával kívánja megtalálni a tágan értelmezett tehetségterületeket, ahol a diákok kiemelkedő képességgel vagy affinitással bírnak. Ennek egyik eszköze a svédasztal-modell, amely játékos formában, élménypedagógiai eszközökkel tárja fel számukra a különböző tudományterületeket, rámutatva azok összekapcsolódására is. A természettudományok esetében a tapasztalásalapú tudásszerzés olyan csoportos kísérleteket jelent, ahol a kémia, a fizika és a biológia (biokémia) jelenségrendszere együttesen figyelhető és tapasztalható meg.

Hasonló, ám egymástól látszatra távolabbi területeket kapcsol össze az általam is megfigyelt Művészet és matematika kurzus, amikor a sík- és térgeometria absztrakt fogalmait a természetben és a képzőművészetben elforduló formákkal (aranymetszés, téridomok, fraktálok), illetve műalkotásokkal teszi érzékletessé.

A multi- és interdiszciplináris megközelítésmód számos kurzus esetében olyan ismeretanyagot feltételez, aminek egy részét a szinkronban tanult iskolai tantárgyak nem fedik le. Ezt a hiányosságot próbálja kompenzálni a személyes

jelenlétű kurzusokhoz blended learning alapon társuló elektronikus, interaktív tananyag. Ebben a fogalommagyarázatok mellett az ellenőrző feladatok is tudományközi szemlélettel készültek.

A szülők és az oktatók interjúkban megfogalmazott visszajelzései alapján ez a megközelítésmód segítette a leginkább a program által vállalt tehetségazonosítást és -fejlesztést: a diákok a negyedik évfolyam (nyolcadik osztály) végére határozottan meg tudták jelölni azokat a részterületeket és munkaformákat, amik a leginkább felkeltették az érdeklődésüket, illetve azokat a készségeket, amikben a legjobban fejlődtek – ezt a mélyinterjúkban a szülői és oktatói reflexió is visszaigazolta. A szülők elsősorban a tudományterületek széles spektrumát említették. Kiemelték, hogy markáns különbség észlelhető a közoktatás gyakorlatához képest a képzés szemléletmódjában: „Olyat látott meg a tudományban, ami az ő szintjén is megragadható volt", „Megértette, hogy a világ összefüggései játékosan is felismerhetők", „A negyedik év végére össze tudta kapcsolni a természettudományos törvényeket a mindennapi jelenségekkel".

Eme multi- és interdiszciplináris szemléletmód a tantárgyakra szegmentált közoktatásba pedagógiai és adminisztrációs okok miatt limitáltan emelhető át, ugyanakkor a tantárgyak szinkróniája megvalósulhat komplex órák formájában, ahogy ez számos iskolában jelenleg is működő gyakorlat. Az adaptációs nehézséget egyfelől az intenzitás problémája jelenti: míg a tehetségprogram képzési rendszere a tudományközi szemléletmódra épül, a közoktatás merev tantárgystruktúrája folytán – leszámítva az alternatív módszerekkel, epochális tantervvel dolgozó intézményeket – ezek az órák szigetszerűen tudnak csak megjelenni (Vass, 1998, 22, 40. o.). Másfelől pedagógiai kihívást jelent a tantárgyi kompetenciaszintek összehangolása, a komplexitás ugyanis minden tantárgyból meghatározott készség- és tudásszintet követel meg.

Megoldást jelenthetnek az egy-egy téma köré szerveződő, több munkaközösség bevonásával megvalósuló projekthetek, amelyek átívelhetnek a különböző szaktárgyakon, ez azonban még nincs általánosan jelen a hazai pedagógiai kultúrában. Hetedik és nyolcadik évfolyamon a történelem, földrajz, irodalom és művészettörténet szempontjából egy-egy kiemelt társadalmi jelenség projektként megvalósítható, komplex oktatása erre jó lehetőséget kínálhat.

4.2. Holisztikus tehetségfejlesztés, minden érintett szereplő bevonása

A program sajátossága, hogy a tehetségfejlesztés során törekszik minden olyan szereplőt és színteret megszólítani, aki és ami hatással bír a diákok személyiségfejlődésére. A szülők bevonása az adminisztratív eszközökön túl (folyamatos tájékoztatás, értekezlet, szerződéses feladatok) a valós részvételiséget célozza: érdekeltté és aktív partnerré tenni őket a tehetséggondozás összetett folyamatában.

A szülők számára ezért az MCC rendszeres előadásokat és műhelymunkákat szervez. A Szülők Akadémiája programsorozat a fiatalok kihívásait rögzítő, többoldalú problématérkép elkészítése mellett az otthoni tehetségtámogatás elősegítésére irányul. Témája lehet minden olyan pedagógiai kérdés, ami a stabil és tehetségtámogató családi háttér megteremtésével összefügg. A konkrét témaválasztás az adott város szülői közösségének igényeihez igazodik, így az elmúlt években az okoseszközök jelentette nevelési dilemmák, a pénzügyi tudatosság kialakítása, a stresszkezelés és a mentális túlterhelés, a kreativitás fejlesztése vagy a

biztonságos internethasználat és a cyberbullying kérdésköre is előkerült. (MCC, 2026c).

A tehetségtámogatás mellett a diákok előrehaladásáról fejlődési napló készül, amelyet a program munkatársai a szülőkkel írásban, illetve személyes konzultáció keretében is megosztanak. E négy éven át vezetett dokumentumgyűjtemény magában foglalja az oktatók megfigyeléseit a foglalkozásokon mutatott aktivitásról, az e-learning-kurzusok és projektek szummatív eredményeit, illetve a diák mentorának fejlesztő értékelését is.

A pedagógusok esetében ez a bevonás elsősorban módszertani tapasztalatcserét jelent, ami a részvételükkel megvalósuló, aktuális pedagógiai problémára fókuszáló műhelymunkát eredményez minden városban. Ezek során a képzés oktatói és szervezői olyan módszertani gyakorlatokat, játékokat mutatnak be, amik iskolai körülmények között is működőképesek.

A közoktatásban a szülők felé kapcsolódási pontként a szülői értekezletek és a fogadóórák jelennek meg, amik azonban ritkán képesek betölteni valódi, pedagógiai tapasztalatmegosztó funkciójukat. Ráadásul az életkor előrehaladtával gyengül és személytelenné is válik a pedagógusokkal való kapcsolódás (T-tudok, 2014). Az értekezletek jelentős része az adminisztrációs teendőkre korlátozódik, a szaktárgyi fogadóórák pedig fakultatív jellegűek, illetve az iskola részéről a tanulók tanulmányi-magatartási zavara esetében igényelt. A szülők leterheltsége, olykor érdektelensége is hozzájárulhat ahhoz, hogy a szaktanárokkal való konzultáció nem válik rendszeressé. Ideális esetben a pedagógus és a szülő találkozása minőségi időt jelent, olyan tapasztalatcserét, ahol a pedagógus reflektív és fejlesztő jellegű értékelése megerősítheti a család tanulás- és tehetségtámogató funkcióját. Ez azonban a családok szociokulturális helyzetéből fakadó nehézségeken túl a pedagógusok felkészültségét és a kapcsolattartásra fordítható többletidejét is feltételezi. Szigetszerűen, egy-egy évfolyamon nehezen is működhet e tapasztalatmegosztás, kizárólag egy iskola pedagógiai kultúrájának szerves részeként, hogy a szülők felmenő rendszerben éljék meg, fogadják el és alakítsák aktívan ezt a kapcsolati formát.

4.3. A projekt munkaforma újraértelmezése

A projektalapú tanulás során a tanulók önálló tevékenység révén dolgoznak fel egy-egy témakört, szervezik és tervezik meg a tanulás folyamatát, és mutatják be az eredményeket. A Fiatal Tehetség Program eszköztárában a projekt munkaforma része a gyakorlati tapasztalatszerzés, a manuális tevékenységből fakadó és a kognitív alapú tanulás együttese, illetve az interdiszciplináris megközelítésmód, így a projektalapúság a svédasztalos oktatási szemléletmódot is támogatja.

A diákok a program által szervezett tehetségverseny (FIT Kaland) keretében egy-egy komplex témakörben végeznek kutatást, állítanak elő valamiféle produktumot. 2026-ban például megfigyelhettem a verseny regionális fordulóin e több hónapos projekt bemutatóit. Ennek keretében több száz diák azon dolgozott, hogy milyen kulturális, infrastrukturális beruházással vagy bevezetett szolgáltatással lehet élhetőbbé, a fiatalok számára vonzóbbá tenni saját városukat. Az elkészített tervezetet utána komplex módon disszeminálniuk is kellett. E projektfeladat összekapcsolta a helytörténeti ismereteket, a kulturális és környezeti tudatosságot, illetve a pénzügyi tervezés területeit a nyilvános beszéddel, prezentációkészítéssel. Eközben olyan kognitív, proszociális és alkalmazott készségekre épített, mint az analitikus gondolkodás, a kreatív problémamegoldás, a csoportszerepek és

együttműködés elsajátítása, az idő- és feladatmenedzsment, illetve a prezentációs készség.

A projektformátum kiegészül még egy elemmel: az utólagos reflexióval is, amikor a saját csoportszerepüket, a projektfolyamatokat, a célkitűzéshez viszonyított eredményeket értékelik a diákok. A közös és személyes önreflexió a tudatosságot teremti meg, illetve segít a kudarc és a siker mentális feldolgozásában is. Ez a projektszemlélet jelen van az intézmény tehetséggondozó pályaívének későbbi szintjein is, az egyetemisták esetében a projektek már valós közösségszervező, karitatív vagy innovációs hatással bírnak.

A projekt mint munkaforma a közoktatásban ugyanakkor pedagógusi oldalról erőforrásigényes feladat: a különböző, kompetenciaszinthez igazított projektek megtervezése, a csoportok haladásának felügyelete, illetve a projekttagok munkaterhelésének monitorozása jóval több időt és energiát követel meg, mint a hagyományos munkaformák alkalmazása (Borvendégh, 2026).

Megoldást jelenthet az időszakot átívelő projektek esetében a különböző szaktárgyak együttműködése, ami a multidiszciplináris szemléletmódot is erősíti, illetve akár a szülőkkel való együttműködés is. Az ehhez szükséges módszertani kompetenciákat ugyanakkor már a tanárképzés során érdemes lenne kialakítani a pedagógushallgatókban, hiszen a projektmódszer széleskörű alkalmazása paradigmaváltást is jelent a közoktatásban.

A FIT Program városfejlesztő projektversenye például lokáció függvényében változtatható, az adott település saját kulturális vagy infrastrukturális kihívásaihoz igazítható. A projekt a tehetségprogram tapasztalatai nyomán hetedikes diákoknál már sikerrel működtethető, az ő tantárgyi tudásszintjük már elegendő lehet a problémakörök megértésére és a megoldási javaslatok kidolgozására.

4.4. A vitakultúra kialakítása és fejlesztése

A nyilvános beszéd készsége és a vitakészség a tehetségfejlesztés olyan szociális-interperszonális dimenziója, amely tudományterületeken átívelően fontos erőforrást jelenthet a diákoknak. A vizsgált tehetségprogramban explicit módon, vitakurzus formájában valósult meg a vitakészség fejlesztése, ahol a közoktatásban népszerű, angol parlamentáris debate-formátumtól kezdve az improvizatív vitákig több műfajban is kipróbálhatták magukat a diákok.

A külön kurzuson túl a program négy éve során több foglalkozáson is alkalmazott, általam is megfigyelt módszertani elem a vita: a diákok egy-egy témakörhöz kapcsolódó csoportfeladatot készítenek el, amit nyilvános bemutató, majd közös vita követ. E formátum lényegi eleme, hogy saját munkájuk prezentálása reflektívvé váljon, képesek legyenek a kritikákra válaszolni, illetve maguk is konstruktív bírálatot megfogalmazni.

A vitázás a versenyekre felkészítő szakkörök keretein belül számos iskolában jelen van, illetve az ENSZ működését modellező, középiskolásoknak szervezett rendezvénysorozat is a vitakészségre épül. A vita formátuma a tanórákba is integrálható, ugyanakkor ez tanári jártasságot, a facilitátori funkció előtérbe hozását (Tate, 2023, 481. és Szűts 2020, 163. o.). és jelentős módszertani újratervezést jelent az órák előkészítése során (Oláh, 2017). Az osztálytermi, biztonságos feltételek melletti, ismert szabályok közötti vitázás ugyanis erősítheti a magabiztos nyilvános megszólalás készségét (és ez fordítva is igaz), azonban erre kevés lehetőséget kínál a jelenlegi óraszervezési gyakorlat. A rendelkezésre álló kutatások alapján a pedagógusok beszédideje dominálja a tanórákat, felső tagozaton a tanórák

beszédidejének 70-80%-át tette ki a tanári kommunikáció, míg egy-egy diák átlagos beszédfordulójának hossza a tíz másodpercet sem érte el (Asztalos, 2020).

Eme arányok megváltoztatása, vagyis a diákok saját megszólalásainak támogatása kooperatív tanóratervezési stratégiát igényel, ami a kutatások alapján két és félszer hosszabb diákmegszólalást eredményez, mint a frontális órák esetében (Asztalos, 2015, 53. o.). Ez lehet az alapja a vitakultúra fejlesztésének is, ami természetesen pedagógusi továbbképzést is igényel. Utóbbiban az MCC Vitaakadémia képzési csoportja is tevékeny, rendszeresen szerveznek vitatréneri képzéseket az érdeklődő pedagógusoknak. E tréningek rávilágítanak arra, hogy a vita formátuma, a szabályok elsajátítása, a részfolyamatok begyakorlása (anyaggyűjtés és -szelektálás, az érvek felépítése, a megszólalás sorrendje és közös kidolgozása) fogódzót jelent a bizonytalanabb tanulóknak, akik így bátrabban kapcsolódnak be a diskurzusba.

4.5. Padok fogságában – a tanulási környezet átgondolása

A program hangsúlyos eleme a természetes és épített környezetbe áthelyezett foglalkozások. E módszertan azon a tapasztaláson alapul, hogy a tanulási környezet fizikai kialakítása befolyásolja a tanulási motivációt. Ahogy az Oktatási és nevelési stratégia fogalmaz:

„Intézményünk – figyelembe véve az európai építészetfilozófiai hagyományokat és a modern pedagógia kutatásait a fizikai térelrendezés jelentőségéről – olyan oktatási környezetet alakított ki minden képzési szintjén, amely inspirálóan hat hallgatóink tevékenységére. A korszerű pedagógiai kívánalmaknak megfelelő technikai körülmények mellett diákjaink számára biztosítjuk a környezet közösségi kialakíthatóságát..." (MCC, 2026, 17.).

Eme stratégiai elv a felső tagozatos program esetében, ahogy azt magam is megtapasztaltam, olyan adaptív teremelrendezést jelent, ahol az asztalok egymáshoz illeszthetősége páros és kiscsoportos (négy- és hatfős) munkaformát is támogatni képes. A hagyományos székek mellett lazább elhelyezkedést biztosító ülőgarnitúra is található az oktatótermekben. A térelrendezés gyors változtathatósága segíti a munkaformák közti váltást, illetve a változékony helyigényű élménypedagógiai feladatokat. A mentoroktatókkal készített beszélgetések arra világítottak rá, hogy a térelrendezésben rejlő rugalmasság részükről is inspirálja a didaktikai változatosságot, már a foglalkozástervezés időszakában.

Az oktatási infrastruktúra egységes elemein túl fontos pedagógiai elem a diákok autonóm gondolkodásának érvényesítése a berendezésben: így minden képzési program minden helyszínén találhatók a diákok saját döntése és munkája által kialakított teremrészek. E polcsorok (a diákok által választott fejlesztőjátékokkal, kártyákkal és könyvekkel), fali portrék, tablók, dekorációs elemek sajátos karaktert adnak a helyszínnek, másrészt identitáserősítő funkcióval bírnak, a diákokkal való személyes beszélgetések alapján sokkal inkább magukénak érzik így a teret.

A közoktatásban nehézséget jelent az oktatási bútorzat zártsága és rögzített elhelyezkedése, a szűkös tér, illetve az alkalmi teremátrendezés jelentette szervezési nehézség. Azonban még a régi kialakítású tantermekben is létrehozható olyan tér, ami a diákok saját elképzelése és munkája révén formálódik. A Térpedagógiai Műhely kutatója, Tamáska Máté szerint (Octogon, 2023) a padsorok zártságának megtörése alapvető feladat, illetve a szabadtéri tanulási helyek, az ún. kültéri tantermek hasznosítását (iskolaudvar, iskolakert) is megoldásnak tartja.

5. És mit érdemes a közoktatásba átültetni? – Összegzés a jó gyakorlatok alapján

A bevezetőben feltett első kutatási kérdésre válaszolva a nonformális tehetséggondozó program módszertanában öt olyan gyakorlatot azonosítottam, amik az alapítványi tehetséggondozás keretein túlmutatnak, relevanciával bírnak a közoktatás tekintetében is. Ilyen a tudományok összefüggését bemutató svédasztalos modell, a szülőket valódi partnerré emelő együttműködés, az irányított reflexióval kiegészített projektalapú tanulás, a tanórákba is beépíthető vita-módszer, illetve a hagyományos térelrendezés felülírása, a diákokat bevonó oktatási környezet kialakítása.

A második kutatási kérdés a jó gyakorlatok adaptálási nehézségeire és lehetőségeire irányult. Ezt megvizsgálva a következőképp összegezhetők a tapasztalatok:

1) Az interdiszciplináris megközelítésmód a tantárgyakra szegmentált közoktatásban csak a különböző munkaközösségek összefogásával, komplex órák és projekthetek révén valósítható meg. Ennek feltétele azonban az iskolai közeg nyitottsága, amely teret biztosíthat a tantárgyközi oktatási projektekre, illetve az egyes tantárgyak adott pillanatban eltérő tudás- és kompetenciaszint követelményeinek összehangolása.

2) A szülőkkel való intenzív és reflektív párbeszéd ideális családi háttér esetében is csak akkor működőképes, ha a pedagógusok számára biztosított a felkészüléshez és a találkozáshoz szükséges minőségi idő. További alkalmazási feltétel a pedagógusok módszertani felkészültsége, a fejlesztő értékelésre lehetőséget kínáló találkozások rendszeressége és a párbeszédet támogató szülői motiváció.

3) A projekt munkaforma az egyes tantárgyak keretein belül is megvalósítható, ez azonban kötetlenebb tanmenetet, nagyobb tanári autonómiát és a pedagógusképzés során történő módszertani felkészítést igényel. A tantárgyakon és hosszabb időszakokon átívelő (akár féléven át tartó) projektek pedig a munkaközösségek összehangolt tevékenységét feltételezik.

4) A vitaformátum alkalmazható a tanításon kívüli tevékenységek során és a tanórákon is, tantárgytípustól függetlenül. Ez ugyanakkor a frontális oktatás visszaszorulását, a tanulói beszédidő növekedését, a magabiztos tanulói kommunikáció fejlesztését feltételezi, illetve a pedagógusok módszertani képzése is javasolt.

5) A térelrendezésben és átalakításban rejlő pedagógiai potenciál az iskolákban is kiaknázható, ez azonban szervezésigényes és infrastruktúrafüggő feladat. A diákok ugyanakkor bevonhatók a tanulási tér megformálásába, ami segíthet a csoportkötődés kialakításában, a tanulási motiváció felkeltésében.

Vizsgálatom arra mutatott rá, hogy bár jellegéből fakadóan a nonformális tehetséggondozás kevésbé kötött, és így kedvező az innovatív módszerek kialakítására, képes a közoktatás keretei között is alkalmazható jó gyakorlatokat felmutatni. Ez ugyanakkor igényli a különböző oktatási formák képviselői közti tapasztalatcserét, ami a közoktatás megújításának egyik forrása lehet.

Irodalomjegyzék

Asztalos, A. (2015). A tanórai beszédfejlesztést támogató óratervezési stratégiák. *Anyanyelv-pedagógia,* 8(2), 49–62. o. https://doi.org/10.21030/anyp.2015.2.5

Asztalos, A. (2020). Az egyéni tanulói megnyilatkozástípusok jellemzői az osztálytermi diskurzusban. *Anyanyelv-pedagógia*, 13(2), 20–33. o. https://doi.org/10.21030/anyp.2020.2.2

Borvendégh, A.Z. (2026). Projektpedagógia a valóságban: Az elmélet és a gyakorlat találkozása a 21. századi iskolában. *Modern Iskola*. https://moderniskola.hu/2026/05/projektpedagogia-a-valosagban-az-elmelet-es-a-gyakorlat-talalkozasa-a-21-szazadi-iskolaban. Utolsó letöltés: 2026.09.10.

Constantinovits, M.A. (2023). *Retorikai eszközök, meggyőzési stratégiák a magyarországi nonformális tehetséggondozás egyes korosztályaiban.* Doktori értekezés, Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, https://doi.org/10.15476/ELTE.2023.136

Constantinovits, M.A. & Vladár, Zs. (2025). Digitális módszerek, analóg pedagógusok a poszt-covid korban? *Mester és Tanítvány,* 3(1), 53–72. o. https://doi.org/10.61178/MT.2025.III.1.4

Gál, A. (2025). Generációváltás az osztályteremben: A 21. századi oktatás kihívásai. *Módszertani Közlemények, 65*(1–2), 69–81. o. https://doi.org/10.14232/modszertani.2025.1-2.69-81

Európai Bizottság (2000). *Memorandum az egész életen át tartó tanulásról.* Brüsszel, SEC(2000) 1832. http://www.nefmi.gov.hu/europai-unio-oktatas/egesz-eleten-at-tarto/memorandum-tanulas. Utolsó letöltés: 2026.09.10.

MCC (Mathias Corvinus Collegium) (2026a). *A Mathias Corvinus Collegium oktatási és nevelési stratégiája*. https://mcc.hu/documents/oktatasi-nevelesi-strategia-2026.pdf, Utolsó letöltés: 2026.08.22.

MCC (Mathias Corvinus Collegium) (2026b). *Képzések*. https://mcc.hu/kepzesek, Utolsó letöltés: 2026.09.10.

MCC (Mathias Corvinus Collegium) (2026c). *Programleírás*. https://fit.mcc.hu/programunk/programleiras, Utolsó letöltés: 2026.09.10.

Oláh, T. (2017). A vita szerepe az oktatásban. *Modern Iskola*. https://moderniskola.hu/2017/04/vita-szerepe-az-oktatasban. Utolsó letöltés: 2026.09.10.

Octogon. (2023. október 9.). Az osztályterem nem csak „díszlet". *Octogon*. https://www.octogon.hu/design/az-osztalyterem-nem-csak-diszlet. Utolsó letöltés: 2026.09.10.

Szűts, Z. (2020). *A digitális pedagógia egységes elméleti kerete és alkalmazása a tanítás és tanulás folyamatában.* Doktori értekezés, Eger: Eszterházy Károly Katolikus Egyetem. https://doi.org/10.15773/EKE.2020.009

Tate, N. (2023). *Konzervatív iskola*. Budapest: MCC Press.

T-tudok (2014). *Értjük-e egymást szülık és pedagógusok? Összefoglaló tanulmány egy a szülık és pedagógusok körében végzett on-line kutatásról*. T-TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Zrt. https://www.t-tudok.hu/files/2/kutatasi_jelentes_a_szulo-pedagogus_kommunikaciorol.pdf, Utolsó letöltés: 2026.09.10.

Vargáné Subicz, B. (2008). *A nem formális tanulás célja, lehetőségei, színterei és eszköze*. NSZFI munkaanyag. http://kepzesevolucioja.hu/dmdocuments/4ap/2_1896_013_101030.pdf Utolsó letöltés: 2026.09.10.

Vass, V. (1998). A tantárgyköziség különböző megjelenési formái: Ember és társadalom programok. *Iskolakultúra, 8*(11), 22–46. o.

FROM URBAN PLANNING PROJECTS TO PARLIAMENTARY DEBATES – OR THE POSSIBILITIES FOR ADAPTING NON-FORMAL TALENT DEVELOPMENT WITHIN PUBLIC EDUCATION.

MILÁN ANDRÁS CONSTANTINOVITS

The unique characteristics of Generation Alpha regarding knowledge acquisition and concentration necessitate a methodological rethinking of public education. Non-formal talent development — which adapts more readily to innovative pedagogical initiatives — can serve as a source for this renewal. In this study, I identify five best practices and approaches from the "Youth Talent Program" (Fiatal Tehetség Program) — a talent development initiative offered by the Mathias Corvinus Collegium for upper primary school students — that can be transferred to public education, albeit with certain limitations. I examine the possibilities and challenges associated with adapting these methods and, in collaboration with the relevant stakeholders, formulate recommendations for enriching public education and fostering the exchange of experience between different educational settings.

Keywords: non-formal education, talent development, public education, methodology, pedagogy

THE BIBLICAL BASIS OF MERCIFUL LOVE

PÉTER GARAI[1]

Abstract

In this study, I wish to examine and present God's extraordinary love. This love can be divided into two parts. Humanity — Adam and Eve — first encounters unconditional love. At this point, they do not yet have to strive for the reward — that is, eternal life and complete harmony. In Paradise, they have everything they need. As a result of sin, they will eventually lose these blessings. God's merciful love, however, gives them another chance to return and regain complete happiness. This, however, comes at a price. They can attain this gift only through effort, work, faithfulness, and respect for the laws. Compared to the state before the Fall, the reward is no longer granted in advance. This publication seeks to present God's highly complex, forgiving, and instructive love. The primary basis for this examination is the Bible, specifically the Book of Genesis. The masterpieces of medieval sacred art also help in understanding this. The study refers to Michelangelo's works as examples but does not engage in a detailed analysis of them within the scope of this paper. It focuses primarily on presenting God's intention to teach.

Keywords: Grace, creation, teaching, reward

Introduction, Objectives

This study seeks to explain and enrich the Bible's instructional and educational teachings, and to develop them into a theoretical method, primarily in relation to the field of pedagogy. The analysis of art and visual representations also provides significant help in this investigation. Literacy has been a part of human culture for millennia, but the ability to read and write has become widespread among the vast majority of people barely more than a hundred years ago. Alongside speech, images, sculptures, forms, and architectural monuments served as the primary means of conveying information for thousands of years, acting as vehicles for messages.

People of the Middle Ages, the Renaissance, and the Baroque era, from childhood onward — as participants in church services, listening to sermons, and gazing at the murals, stained-glass windows, sculptures, and capital columns, almost imperceptibly acquired the body of knowledge that enabled them to interpret what they saw (Seibert, 1986).

The depiction of God, the Holy One, and Man has sparked theological debates for centuries. A strict interpretation of Scripture approached the subject as idolatry; however, the complexity of Catholic and Orthodox teaching moves beyond this simplistic generalization, nuances it, and supports it as a tool that fosters moral and theological growth. Cardinal Joseph Ratzinger, later Pope Benedict XVI, in his work "Explanation and Study of the Development of the Liturgy," points out the solution to

[1] PhD, Associate Professor, St Athanasius Greek Catholic Theological Institute, Nyíregyháza, Hungary; e-mail: garaip10@gmail.com; ORCID: 0009-0009-1519-1755

the problem with extraordinary thoroughness and clarity. He refers to this line of reasoning as the "question of images," which articulates unequivocal support for the beneficial promotion of artistic activity. He writes that Christian images, such as those found in the catacombs, draw extensively on the canon of images established by the synagogue, yet they imbue it with a new meaning (Ratzinger, 2002, p. 105.).

During the period of Christianity's full flowering, — the flourishing Middle Ages and then the Renaissance — sacred art left behind exceptionally elaborate works for posterity. These works taught millions of people about the faith and the Scriptures; their theological significance is extraordinary and can certainly be compared to that of written sources. For this reason, the author of these lines dares to use these artistic masterpieces to introduce the truths of the faith and to unfold their pedagogical message.

Both the patrons who commissioned medieval works and the artists themselves possessed a very thorough knowledge of theology. The Renaissance period was already more socially open, allowing for certain, more cautious forms of artistic freedom. One of the most brilliant representatives of this era was Michelangelo Buonarroti, who left one of the greatest and richest creative legacies to posterity. This article focuses on his most monumental work: the ceiling frescoes of the Sistine Chapel.

The objective of this study is to explore the pedagogical message of the Creation and the characteristics of God's educational work. It aims to identify the lessons of humanity's pre-fall state and to draw parallels with everyday life and the field of pedagogical work.

In this introduction, it is essential to clarify the concept of education itself, highlighting the formulation that underpins the entire study and its objectives. In this regard, among the many definitions, the loving, developmental function can be emphasized. Just as the scientific approach to pedagogy is called the science of pedagogy, its practice is called education. The concept of education is broader than that of teaching. While teaching — to put it simply for now — essentially refers to the transfer and development of knowledge, education encompasses all developmental activities directed from the educator toward the learner. If we were to define it: education is a conscious interpersonal action aimed at the development of the learner (Gloviczki, 2015, p. 21.).

The Starting Points and Foundations of the study

This study seeks to present God's educational purpose from two fundamental perspectives. One is creation itself, whose logic is built upon the conceptual realms of perfection, sinlessness, and complete harmony. The other perspective is the portrayal of humanity within this immaculate system. Humanity, divided into man and woman, introduces the possibilities of choice, free will, sin, punishment, learning, and repentance into the history of the world. The two gender roles play an absolutely interrelated yet distinct role, without which the pedagogical message of Genesis cannot be understood.

The First Approach

God first creates and gives a perfect world for free, but He also sets a condition and gives a law for life. The Lord God gave a command to man: "You may eat from any tree

in the garden. But you must not eat from the tree of the knowledge of good and evil, for on the day you eat from it, you will die" (Gen 2:16–17).

God very precisely foretells what will happen if man breaks the law. He does not ask for anything in advance, He simply gives a perfect world without any compensation, without any active effort or contribution on man's part. This is a pedagogical concept that seems foreign to our modern age and human logic. Typically, a person — whether an adult, a child, or a student — receives a reward in life only after first learning or accomplishing something. God, however, does not require any prior achievement at the time of creation; He merely imposes one restriction, one prohibition, on His creatures. They may not eat the fruit of the tree of knowledge. Thus, He does not set an active prerequisite for a happy, harmonious life, but rather issues a prohibition, commanding obedience to a rule. Compliance with this becomes the very measure of morality. Man fails, but receives a new commandment, which is likewise morality — the search for and following of God — but here a prior achievement is required, after which the gift arrives: that is, once again, complete and blissful harmony with the Creator.

Drawing on the experiences gained throughout his career to date, the author of these lines has concluded that "traditional" teaching methods based on rewards and incentives can often be made even more effective. They need to be supplemented with the adaptation of some kind of prior gift, trust, and moral challenges (Garai, 2009).

According to research in the field of teaching and learning, the most commonly used reward and pedagogical methods can be divided into three main groups. The first group includes methods in which a reward is initially provided free of charge, without any compensation or conditions, or with only minimal conditions. In this case, the reward loses its value and is utilized only to a limited extent. An attitude of passive acceptance and consumption also emerges. The motivational effect is either absent or manifests only in a very indirect way, without expectations or sanctions (Garai, 2010, p. 35). From a pedagogical point of view, the educational effect, which also encourages one's own efforts, is very small.

The second — and perhaps the most common — modern teaching method is when we first ask for a specific product and then reward it. This method is not always effective either, because it is based on coercion and therefore provides only limited motivation. Modern school systems today serve as examples of this (Juhász–Garai, 2007). From elementary school through higher education, this method is the norm. The completed product is recognized and graded. Until then, there is essentially no reward within the system. The structure is entirely emotionless and is based on interests. Determining interests is very difficult, especially in the case of the younger generation, where the urge for emotional attachment and harmony is still strong. In many cases, it is not good grades, praise, or the desire to gain prestige that motivates students, but rather emotions and feelings related to love. This pedagogical system is only partially suitable for this.

The third educational principle is based on discipline, which was dominant in earlier historical periods. It is undoubtedly simple, quick, and very easy to apply in any culture or social order. Its essence is that results are first demanded, followed by punishment if they are not achieved. Its effectiveness is particularly poor because it is driven by fear, which provides very little inspiration for achievement. The acquired knowledge fades extremely quickly as soon as the coercive circumstances cease. Numerous examples can be cited of this educational method, though its use is

becoming increasingly rare in the present day — especially in modern, democratic countries.

All three of the above methods can achieve results, but they also have serious shortcomings. They are based on indifference, self-interest, and fear, neglecting the guiding principle of loving and emotionally oriented rewards. In order for this principle to take effect, it may be necessary to apply the method of advance reward — which also appears in Genesis — either as a standalone pedagogical principle or integrated with other techniques.

The Second Approach

The Bible speaks with natural simplicity about creation. "God created humankind in his own image, in the image of God he created them; male and female he created them." (Gen 1,27).

Basically, social development throughout history has been related to this. The concept of the family as a cornerstone is the foundation of community life. This study seeks to examine the pedagogical aspects and lessons of creation, the Fall, and human community in a more complex manner. It focuses on presenting the pedagogical intent found in Genesis, God's educational will, the relationship between man and woman, and the message conveyed therein. At this point, God is teaching not an individual, but the human community, and He teaches within that community. Most pedagogical activities in the world are similarly adressed to communities. At the time of creation, only the two creatures exist as a social entity.

Sin and expulsion, then punishment, give rise to a life of struggle for humanity and to intertwined destinies; yet, despite this, there is still individual freedom, because there is free will. Amid all these events, God's teachings and pedagogical messages emerge with tremendous power. A just, merciful, and rewarding God is revealed in the story of creation — a God who at first bestows only infinite gifts and then establishes order and rules of operation. Disobedience will lead to punishment and the promise of mercy. Clear and unambiguous pedagogical principles emerge from this process, which can be adapted for use in today's education. This paper aims to present these findings — firstly through an examination of the biblical descriptions, and secondly through a superficial analysis of the paintings.

It is essential to note that the individual can also live a full life, in its physical, intellectual and spiritual sense. The story of creation, however, does not present to us the individual level, but rather the strength and unity of the community, as well as peculiarities of the community, along with the lessons to be learned from it.

The educational activity of God, and the examination of that work, is inseparably intertwined with humanity's fundamental questions. Whether we view the world as individuals or as a community, humanity has always been occupied with the dilemmas of the meaning of life. The exploration of the path leading to God and to truth; the reason for suffering; the miracle of life; and the moral imperative — all of which are present in every human being, in every culture, and in their religious dimensions as well. These eternal questions manifest most intensely within religion itself and in the ways they interrelate. Faith and the meaning of life can be approached as the result of God's work of teaching (Székely, 2017)

The approach taken in this dissertation is predominantly pedagogical rather than theological, supplemented by art history. Painting — especially during the Middle Ages — sought to convey the teachings of the Bible in their entirety and to depict its stories. It continues to do so with captivating power to this day.

Michelangelo Buonarroti the Educator

Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni, one of the most outstanding religious painters of 15th- and 16th-century Europe, is the best-known representative of the Italian Renaissance. In his monumental masterpiece, the ceiling fresco of the Sistine Chapel, the Bible unfolds like a living film. It presents moral teachings, human characters, and God's merciful love and educational intent in an exceptionally vivid manner. Through his style of depiction, he helps us understand the full message of the Bible. The extraordinary size and richness of the fresco do not allow for a detailed artistic analysis in the form of a short publication. Nor is that the purpose of this essay; rather, it aims to draw attention to God's complex educational intent — an intent that encompasses both the reward given in advance and the praise earned through effort.

The educational significance of the Sistine Chapel is also evident in the fact that the election procedure for the popes of the modern era takes place here. It serves as the setting for an extremely intimate and secluded world during those days and weeks when the College of Cardinals attempts to decide on the Church's supreme leader. There is only one dominant visual experience and source of information surrounding those present: the paintings on the chapel's walls. These are what they see, what they admire, and what they contemplate when they look up. They exert an extraordinary and exclusive aesthetic pressure and influence on those present. God's message and teaching come from here — from the walls — and, of course, directly through the souls of the cardinals and their communication with one another.

Pope Julius II commissioned Michelangelo to paint the entire chapel. The work took place between 1508 and 1512. The artist worked almost entirely alone, with minimal assistance, and was nearly broken by the time he finished. His eyesight and spine suffered as a result of this heroic endeavor. The work was created on a vast area of nearly 500 square meters, with unprecedented precision and in accordance with biblical stories. He broke with the sacred motifs of the time and opted for the principles of Renaissance artistic freedom. Despite causing outrage among many, it has remained one of the masterpieces of art history (King, 2015).

The fresco is built around two central themes. One is a three-part composition depicting the Creation and the Fall, located at the center of the ceiling. The creation of Adam, followed by that of Eve, and finally the commission of sin and the expulsion from Paradise are depicted on the ceiling at the center of the chapel. This section provides a cinematic aid to this paper, helping to present God's merciful love and His instructive message in a more understandable way. Without words, it recounts the teachings of the Bible — the pedagogical message of God's love and mercy — with precision and compelling power. The other central section of the fresco depicts the Last Judgment, which, in accordance with Christ's judgment, groups people according to whether they lived out the teachings correctly or not.

The First Man

The first chapter of human history is the creation of Adam. "On the day that the Lord God created the earth and the heavens, there was no wild brush on the earth, and no plants of the field had yet sprung up, for the Lord God had not yet sent rain upon the earth, and there was no man to till the ground. Then a mist rose from the earth and watered the entire surface of the ground. Then the Lord God formed man from the

dust of the ground and breathed into his nostrils the breath of life. Thus, man became a living being" (Gen 2:4–7).

The story of Adam's creation can be examined in numerous Bible translations, but it is clear from all of them that this is not the end of humanity's creation. The Catholic Scriptures, which are referenced throughout this article, use the term "living being." This wording may seem degrading or belittling, but it actually indicates that the creation of humankind is not yet complete or finished. God's will be not to create a self-contained and self-sufficient individual, but rather a human being who exists in community and thus resembles his Creator. The mystery of the Holy Trinity reveals God's wholeness, perfection, and communion. Human beings, too, can be understood as a whole only in their communal state, in which gender does not appear as a limitation but rather as part of that wholeness. The God of revelation stands above gender. There is no and cannot be any question of gender with the God of the Bible. In connection with this line of thought, it should be noted that the depiction of the human body in the fresco is quite explicit. Depicting the Lord in physical form was virtually taboo until the Renaissance. Michelangelo effectively shattered these millennia-old rules that had permeated European Christian visual art. It is a fundamental biblical principle that no one can see God with physical eyes. Numerous theological arguments support this, and dogmatics treats it as a declared truth. God's chosen people, the Jews, encountered the Lord only through the experience of His power, goodness, or other attributes; physically, no creature has ever seen, heard, or touched Him (Előd, 1983, p. 32). In a groundbreaking depiction on the ceiling fresco of the Sistine Chapel, Adam is shown with a naked body of flawless beauty, alongside God the Father, who, though elderly, radiates strength and wisdom.

The Second Man

The creation of the wholeness of the human body and soul does not end with Adam. It is through the creation of Eve that this wholeness becomes a perfection that encompasses all of life. "The Lord God commanded the man, 'You may eat from any tree in the garden. But you must not eat from the tree of the knowledge of good and evil, for on the day you eat from it, you will surely die." Then the Lord God said, "It is not good for man to be alone. I will make a helper suitable for him." So the Lord God formed out of the ground every beast of the field and every bird of the air. He brought them to the man to see what names the man would give them. Whatever the man called them, that was their name. But the man did not find a helper suitable for himself. So the Lord God caused a deep sleep to fall upon the man, and while he slept, He took one of his ribs and closed up the place with flesh. Then the Lord God formed the woman from the rib He had taken from the man and brought her to the man. The man said, "This is now bone of my bones and flesh of my flesh; she shall be called 'woman,' for she was taken out of man." Both the man and the woman were naked, yet they were not ashamed of one another" (Gen 2:16–25).

The creation of man ends with Eve. At this point, the Bible uses the terms man and woman emphatically. When Adam is alone, there is no gender definition or distinction established, nor can there be. From an educational perspective, it must be emphasized that God still grants this miracle embodied in community — the creation of Eve and the experience of community — without expecting anything in return.

Original Sin

In the beginning, there was only one rule, which was the very measure of morality. "The serpent was more cunning than any of the animals of the field that the Lord God had created. He said to the woman, 'Did God really say, "You must not eat from any tree in the garden"?' The woman replied to the serpent, 'We may eat the fruit of the trees in the garden. God only said about the fruit of the tree in the middle of the garden: "You must not eat it or even touch it, or you will die."' Then the serpent said to the woman, 'You will certainly not die. God knows full well that on the day you eat from it, your eyes will be opened, and you will be like gods, knowing good and evil." The woman saw that the tree was desirable for food, a delight to the eyes, and enticing to gain wisdom. So she took some of its fruit and ate it; she also gave some to her husband, who was with her, and he ate it too. Then their eyes were opened, and they realized they were naked. They sewed fig leaves together and made coverings for themselves" (Gen 3:1–7).

We can read about it and see it depicted in the fresco: the tempter appears in the form of an animal, the serpent. This animal is the wisest of all creatures. It is wiser and more cunning than man; it uncovers man's darkest desire — to be like the gods. The Church teaches as a dogma that God tested humankind in obedience, but they failed and received the promised punishment (Előd, 1983, p. 158).

The Punishment

The greatest lesson and most important message of the Creation Story is the punishment itself, which embodies God's infinite mercy and love. God does not let go of humanity's hand; He draws us back to Himself, and He even shows us the way. "The Lord God said to the serpent: 'Because you have done this, you are cursed above all animals and all the wild creatures of the field. You will crawl on your belly and eat the dust of the ground all the days of your life. I will put enmity between you and the woman, between your offspring and her offspring. He will crush your head, and you will strike his heel.' And to the woman he said, 'I will greatly increase your pain in childbirth; in pain you will give birth to children. You will long for your husband, but he will rule over you.' To the man he said, "Because you listened to the woman and ate from the tree, even though I forbade you to eat from it, the ground is cursed because of you. By the sweat of your brow, you will earn your food all the days of your life. Thorns and thistles it will bring forth for you. You will eat the plants of the field. By the sweat of your brow, you will eat your bread until you return to the ground, from which you were taken; for you are dust, and to dust you will return." The man named his wife Eve, because she would become the mother of all the living. And the Lord God made garments of skin for the man and his wife and clothed them" (Gen 3:14–21).

As God had previously warned man, if he ate the fruit of the forbidden tree, he would die. There was only one law, and it encompassed everything God expected of His creatures. Man knew what he would lose and also what he would gain. God had previously stated exactly what would happen if the law were broken. Death is the primary punishment; alongside it, the knowledge of good and evil is the gain — a kind of "reward" that the two sinners desired. In His justice, God does not take this away from them, but places them in a world where, through the proper use of this knowledge, they can return to eternal life. In this way, the consequences of original sin are complex and already point toward the redemption in Christ. From then on,

God no longer grants the reward in advance; rather, humans must first earn it through their own deeds. The pedagogical method in effect during the time of Genesis is completely transformed, marking the beginning of an entirely new era. God establishes a new system for humanity, in which the role and example of Christ will be dominant; the path to salvation culminates in Him (Ratzinger, 2014).

It is absolutely necessary to emphasize once again that, following life in paradise, the principle of rewards tied to conditions and achievements emerges as a commandment. From then on, God grants recognition and gifts to humans only when they earn them through hard work. This is also the approach of traditional pedagogy, which evaluates the outcome itself and rewards or punishes it accordingly.

Even nakedness is connected to this idea, as a very important consequence of sin. The Bible puts it precisely. After the couple ate from the tree of the knowledge of good and evil, they realized they were naked (Gen 3:7). It is in this nakedness that the difference between man and woman first becomes apparent. This new feeling, previously unknown to them, is none other than shame, which did not yet exist in the sinless state at the time of creation, even though they were unclothed then as well (Gen. 2:25).

It is essential to emphasize here that shame is also part of the educational process. Those who perform poorly in the school of life not only receive fewer rewards but must also cope with the shame stemming from their relationships with others and their own weaknesses. Shame itself and its presence in the teaching process constitute a specific form of pressure that is ultimately linked to fear. Following this logic, it can be concluded that rewards tied to performance and productivity are the law of the world after the Fall, which also manifests as a method of education. There are no longer any rewards given in advance.

Pedagogical Conclusion

God's love goes far beyond human logic. The Bible reveals a merciful God who calls humanity to salvation, who creates the path to happiness again and again, both after the Fall and after humanity's repeated failures. Moreover, the Almighty God not only gives gifts to his creatures when prior conditions are met but also grants rewards in advance. The believer must see this as well, not just the judging, weighing Father. This is how we can gain a fuller understanding of the overflowing nature of divine love. Both methods of reward are part of human history and must be viewed as a combined example. It must be emphasized that God has always taught and spoken to humanity. If God has instilled in humanity the quest for infinite truth and infinite love, then it is reasonable to expect that He will also respond (Bognár–Kerényi–Rédly, 2020, p. 36).

The pedagogical principles outlined in the Bible, together with the messages conveyed by artistic depictions, form the basis for applying a unique method of education and motivation that combines the characteristics of both reward systems. The teacher's approach of offering gifts in advance can be applied in many situations in educational work. This is particularly true in the teaching of moral, artistic, and theological studies. Of course, in the case of rational, science-based fields of expertise, this approach — which is predominantly emotionally motivated — may have fewer applications. However, this love-based approach must remain a prominent feature of educational methodology. The life stories of many saints prove its right to exist. Their examples, which serve as models to be followed, convey truths of eternal validity for future generations as well.

As a pedagogical conclusion of this study, it can be stated that, by following the divine example, teaching with love can be not only just but also rewarding in everyday teaching work and in human relationships in general.

Summary

The result-oriented mindset of the modern world is increasingly diverging from the biblical principles of love. It expects products and rewards based on that. This approach is growing stronger and manifests itself in a mechanical and absolutely dominant way in educational work. God's work as a teacher, however, is far more complex and full of love.

At the time of creation, a blissful world begins to function, filled with countless gifts and beauty. Within this world, humanity finds its place — as one who, without having done anything to deserve it beforehand, earns and receives all of this. There is one rule that he breaks, and for this he loses everything, yet he receives a new promise. In this new life, God sets forth conditions that must be fulfilled beforehand; the reward comes after these conditions are met. From a pedagogical perspective, the Fall was a turning point. It must be noted, however, that the Father's love encompasses both principles of reward. The path to salvation can also be facilitated by many rewards — even undeserved ones — that stem from loving care.

The Bible's pedagogical message also encompasses the distinct yet unified characters of the first human couple. Teaching is articulated through this: Adam and Eve together form the very foundation of early society. Together, they receive a shared punishment and a shared destiny, along with a new commandment and a new mechanism of instruction. The family is created, then the larger community — humanity itself — to which God's community is connected and finds its fulfillment in faith and in the Church.

Art can be of great help in enabling us to better understand human nature, God's love, and the pedagogy of Genesis. The Bible truly comes to life in works of art. Neither the ability to read and write nor textual interpretation is necessary; a carefully crafted work of art contains every message that conveys God's will

As a final thought, it can be concluded that the Father's love is complex and imbued with a special mercy. It also includes the concept of reward in advance, which it may be desirable to view as an example and to follow with humility when applying Christian-oriented education.

References

BIBLIA, *Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás*. (2022): Budapest: Szent István Társulat.

Bognár, L., Kerényi, L., Rédly, E. (2020): *Hitünk és életünk.* Budapest: Szent István Társulat.

Előd, I. (1983): *Katolikus Dogmatika.* Budapest: Szent István Társulat.

Garai, P. (2009): *A magyar szakképzés kórrajza – Ellentmondások és lehetőségek feltárása a Dél-dunántúli Régió esetében.* Kaposvár: Human Exchange Emberi Erőforrás Fejlesztő és Tanácsadó Alapítvány.

Garai, P. (2010): Az erkölcs és a modern társadalmak fejlődésének kapcsolata. In: Bencéné Fekete, A. (Eds.), *I. Kárpát-medencei Nemzetközi módszertani konferencia*. Kaposvár: Kaposvári Egyetem. p. 35.

Gloviczki, Z. (2015): *Bevezetés a pedagógiába.* Budapest-Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar.

Juhász, G., Garai, P. (2007): *Human research in the non-profit sector.* Pécs: University of Pécs, Faculty of Humanities.

King, R. (2015): *Michelangelo és a Sixtus-kápolna - A híres freskó születése*. Budapest: Park Könyvkiadó.

Ratzinger, J. (2002): *A liturgia szelleme.* Budapest: Szent István Társulat.

Ratzinger, J. (2014): *Hit, igazság, tolerancia – A kereszténység és a világvallások.* Pécs: John Henry Newman Oktatási Központ.

Seibert, J. (1986): *A keresztény művészet lexikona.* Budapest: Corvina Kiadó.

Székely, J. (2017): *A hit kapuja.* Budapest: Szent István Társulat.

A KÖNYÖRÜLETES SZERETET BIBLIAI ALAPJA

GARAI PÉTER

Az értekezés Isten rendkívüli szeretetét kívánja vizsgálni és bemutatni. Ez a szeretet két részre különíthető el. Az ember, Ádám és Éva elsőként a feltétlen szeretettel találkozik. Ekkor még nem kell küzdeniük a jutalomért, azaz az örök életért, a teljes harmóniáért. A paradicsomban mindenük megvan. A bűn következtében majd elveszítik ezeket a javakat. Isten könyörületes szeretete azonban újra lehetőséget ad nekik arra, hogy visszatérjenek és újra elnyerjék a teljes boldogságot. Ennek azonban már ára van. Erőfeszítéssel, munkával, hűséggel és a törvények tiszteletével érhetik el ezt az ajándékot. A bűnbeesés előtti állapothoz képest már nem megelőlegezett módon jár a jutalom. Jelen publikáció Isten igen összetett, megbocsátó, tanító szeretetének a bemutatására törekszik. A vizsgálódás elsődleges alapját a Biblia, azon belül a Teremtés könyve adja. Ennek megértésében segítenek a középkori szakrális művészet remekművei is. A tanulmány példaként utal Michelangelo munkáira, de részletesebb műelemzésbe jelen keretek között nem bocsátkozik. Elsődlegesen Isten tanító szándékának bemutatására koncentrál.

Kulcsszavak: Kegyelem, teremtés, tanítás, jutalom

A MA HATÁLYOS VÉGREHAJTÁSI TÖRVÉNY FEJLŐDÉSÉNEK FOLYAMATA A BIRTOKBA ADÁS VONATKOZÁSÁBAN, VALAMINT AZ ELEKTRONIKUS ÁRVERÉSI RENDSZER FEJLŐDÉSE MAGYARORSZÁGON

SŐRÉNÉ BATKA ESZTER[1]

Absztrakt

A jelen tanulmány a magyarországi bírósági végrehajtási eljárás, különösen az ingatlanok birtokba adása és az elektronikus árverési rendszer (EÁR) fejlődését vizsgálja. Történeti áttekintést nyújt a végrehajtás intézményéről, bemutatva annak útját az önsegélytől az állami monopóliumon alapuló, önálló jogágként funkcionáló modern rendszerekig. Kiemelten foglalkozik a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény birtokba adásra vonatkozó szabályainak változásaival. Rámutat arra, hogy a kezdeti, pusztán a kulcsok átadását jelentő „jelképes" birtokba adást lehetővé tevő szabályozás hogyan finomodott a 2001-es és 2012-es jogszabály-módosítások révén, amelyek a társadalmi szolidaritás jegyében nagyobb védelmet és kedvezményeket biztosítanak a kötelezetteknek. A dolgozat bemutatja az ingatlanárverést mint a végrehajtás legszigorúbb vagyoni kényszerintézkedését, amelynek érvényesülése a jogállamiság alapvető alkotmányos érdeke. Ezen felül részletezi a 2008-ban bevezetett, kezdetben a szóbeli ajánlattétellel kiegészített „hibrid" formában, majd a 2012-es módosítást követően kizárólagosan online működő EÁR kialakulását. Az elektronikus rendszer bevezetése jelentősen növelte a hatékonyságot és az átláthatóságot, mérsékelte a korrupciós kockázatokat, és a szélesebb licitálói kör bevonásával elősegíti a vagyontárgyak piaci áron történő értékesítését.

Kulcsszavak: bírósági végrehajtás, birtokba adás, ingatlanárverés, elektronikus árverési rendszer (EÁR), vagyoni kényszer, jogfejlődés

A társadalmi béke biztosítása és a konfliktusok feloldása az állam klasszikus feladatköre, amelynek érvényre juttatása érdekében létrehozta a jogrendszert és az azt alkalmazó igazságszolgáltatási apparátust. A jogi normákon alapuló, formailag kifogástalan döntések meghozatala azonban önmagában nem garantálja e funkció maradéktalan betöltését. Az igazságszolgáltatás társadalmi rendeltetése kizárólag akkor teljesedik be, ha a bíróságok és a törvény által feljogosított egyéb szervek határozatai a mindennapi gyakorlatban is realizálódnak, szükség esetén állami kényszer útján. Az állami vitarendezés végső aktusa, a jogérvényesítési folyamat „záróköve" tehát maga a végrehajtási eljárás. Jóllehet a jelenlegi bírósági végrehajtási rendszer számos tekintetben eredményesen funkcionál, a folyamatos finomítás és reformigény mindmáig indokolt. A végrehajtás hatékonysága fundamentális kérdés, hiszen az eredménytelen jogérvényesítés végső soron az egész jogrendszer tekintélyét és az igazságszolgáltatás létjogosultságát ásná alá. Ezért elengedhetetlen a bírósági végrehajtás szabályainak és gyakorlatának folyamatos jobbítása, a

[1] Sőréné Batka Eszter, PhD-hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola; e-mail: s.batka.vh@gmail.com; ORCID: 0009-0005-1210-7918

különféle elvárásoknak való megfeleltetése. (Kapa, 2000) Szeretnék utalni egy sokak által idézett gondolatra, amelyet Frank Ignác fogalmazott meg 1846-ban, és ami a bírósági végrehajtás folyamatos fejlesztésének "iránytűje" is lehetne: "Hiában volna törvényszéket tartani, ha az ítélet végrehajtása nem következne." (Frank, 1846, 277. o.)

A bírósági végrehajtás transzparenciája és eredményessége tehát megkerülhetetlen, hiszen a kikényszeríthetetlen határozatok felszaporodása magának a jogállami berendezkedésnek és a normakövetés társadalmi értelmének a megkérdőjelezéséhez vezetne.

Az állami kényszeren alapuló vagyoni végrehajtás általánossá válása elkerülhetetlenül magával hozta a legértékesebb vagyontárgyak transzparens készpénzzé tételének igényét. Ezen az úton a legjelentősebb garanciális és gazdasági súllyal az ingatlanok elvonása bírt. Az ingatlanvégrehajtás, és ezen belül a nyilvános árverés dogmatikájának fejlődése így szorosan együtt mozgott a társadalmi berendezkedés, a hitelezői igények és az állami hatalomgyakorlás átalakulásával. Magyarország vonatkozásában ezen intézmények jogszabályi szintű kristályosodása nem egyetlen jogalkotói aktus, hanem egy hosszabb organikus folyamat eredménye volt. Az ingatlanok elleni végrehajtás mai formáinak kialakulásához, a következő főbb társadalmi és gazdasági változások vezettek.

Az önsegélytől az állami hatalomgyakorlásig

Az emberiség történetének kezdetén a jogérvényesítés eszköze a magánbosszú és az önsegély volt, ahol a sértett maga próbált érvényt szerezni igazának. A civilizált társadalmak és a központi hatalom kialakulásával jelent meg az igény egy független, erőszak-monopóliummal rendelkező állami szervezetre (Weber, 1987), amely biztosítja a jog érvényesítését és az ítéletek végrehajtását. (Szalma, 2008, 82. o.)

A fejlődés egyik legfontosabb mérföldköve a személyi végrehajtástól való elmozdulás volt.

- Az ókori jogrendszerekben (például a korai római jogban) az adóst még rabszolgaságba vethették vagy kivégezhették tartozásai miatt.

- A társadalmi szemléletmód humanizálódása és gazdasági szempontok (a vagyoni felelősség hatékonysága) vezettek oda, hogy a hangsúly az adós személyéről a vagyonára helyeződött át. Rómában a *lex Poetelia Papiria* (i.e. 326) már megtiltotta az adós halálra ítélését vagy rabszolgaságba vetését, előtérbe helyezve a vagyoni végrehajtást. (Livius, 2018, 72. o.)

A középkorban a városok fejlődése és a kereskedelem fellendülése tette szükségessé a hatékonyabb, írott szabályokon alapuló végrehajtási eljárásokat. Ebben a környezetben alakultak ki a bírósági végrehajtók, és vált jellemzővé a vagyontárgyak – köztük az ingatlanok – lefoglalása és értékesítése a hitelezői követelések kielégítésére.

Az ingatlanvégrehajtás modern formájának alapfeltétele a közhiteles nyilvántartások kialakulása volt. A telekkönyv megalkotása révén az ingatlanokra bejegyzett terhek nyomon követhetővé váltak. Ez a „forradalmi új rendelkezés” tette lehetővé, hogy az ingatlanok árverezése és birtokba adása a mai szabályozáshoz hasonló formában valósulhasson meg. A telekkönyv mint jogintézmény a magyar jogfejlődés meghatározó elemévé vált a 19. század második felében. (Papik, 20256)

A modern jogrendszerekben az árverés a bírósági határozatok tiszteletben tartásának és a jogbiztonságnak az eszköze. Az Alkotmánybíróság megállapítása szerint a jogerős döntések – akár kényszer útján történő – végrehajtása alkotmányos érdek, mert a gyenge végrehajtási rendszer a jogállamiság sérelméhez és a jogtudat romlásához vezetne. (46/1991.(IX.10.) AB határozat)

A legújabb kori változások során a hatékonyság mellett megjelent a társadalmi szolidaritás és az adósvédelem igénye is. Ez a szemléletmód hívta életre az olyan modern megoldásokat, mint az elektronikus árverési rendszer (EÁR), amely az átláthatóság növelésével mérsékli a korrupciót és segíti a vagyontárgyak reális piaci áron történő értékesítését, csökkentve ezzel az adós veszteségeit.

A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény a mai végrehajtási törvényünk, mely a birtokba adás, illetőleg a kilakoltatás tekintetében is jelentős változásokon ment keresztül.

A törvény hatályba lépésekor mindössze annyiról rendelkezett, hogy ha az árverési vevő a teljes vételárat kifizette, és az árveréstől számított 30 nap eltelt, a végrehajtó az árverésen megvett ingatlant átadja az árverési vevőnek. (1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról 154. §. 1994. V. 1-től hatályos változata)

A végrehajtó a vételár maradéktalan megfizetését és az árverés megtörténtét követő harminc nap elteltével intézkedik arról, hogy az árverési vevő az ingatlant ténylegesen is megszerezze, azaz birtokba léphessen. Problémát jelentett ugyanakkor, és nem is volt rá konkrét szabályozás, hogy mi a helyzet akkor, ha az árverés lefolytatását követően végrehajtási kifogást nyújtanak be a végrehajtási cselekmény ellen. A végrehajtási kifogás ugyanis nem jelentett halasztó hatályt az árverés megtartása tekintetében, ugyanakkor a lefolytatott árverés ellen tizenöt napon belül kifogással lehetett élni – pont úgy, mint ma – ami annak eredményes elbírálása esetén az árverés megsemmisítését is eredményezhette.

A jogszabály ugyan nem írta elő, hogy az eljáró végrehajtó köteles a tényleges birtokba adásra, azaz, hogy a birtokba adásra előírt határidőben kötelezően meg kell jelennie az árverésen értékesített ingatlan helyszínén, ennek megfelelően ténylegesen elegendő, ha „jelképesen" történik meg a birtokba adás, azaz átadja az ingatlan kulcsait az új tulajdonosnak.

A jogszabály azonban annak lehetőségét sem zárta ki, hogy a végrehajtó helyszínen történő megjelenéséhez az új tulajdonos ragaszkodjon. Amennyiben az árverési vevő kérte az eljáró végrehajtótól a helyszínen történő tényleges átadást, a végrehajtó attól nem zárkózhatott el, és a megjelölt időpontban a birtokba adás céljából az ingatlanon meg kellett jelennie.

A fenti eljárás indokoltságát a gyakorlat sok esetben igazolta akkor is és ma is, mivel elég gyakori az olyan eset, hogy az adós nem hajlandó önkéntesen az ingatlan elhagyására, így a birtokba adáshoz további kényszereszközök (rendőri segítség, az ingatlanban lévő ingóságok elszállíttatása stb.) szükségesek. Ezek azonban általában még tovább tolták a birtokba adás időpontját, mivel ilyen esetekben az árverési vevőnek kellett biztosítania átmenetileg egy olyan helyiséget, ahol az ingóságokat tárolják vagy elszállítják, továbbá neki kellett a rakodómunkásokról és a teherszállító eszközről is gondoskodnia. Az eljárás maga jelentős terheket jelentett a vevőnek, de költségeit a végrehajtási eljárásban az önálló bírósági végrehajtó az ingatlan vételárából visszatartotta, és szükség esetén ebből fizette meg. (Lukács et al., 2021) Akkoriban az árverési vevő nem volt köteles az ingóságokat az ingatlanban őrizni, azokat el kellett szállítania, és meghatározott ideig tárolnia.

2001. szeptember 1-től változott a jogszabály, azaz már rendelkeztek arról az esetről, amikor az árverési jegyzőkönyv ellen jogorvoslattal élt valamelyik fél,

illetve, ha a vételár-különbözet megfizetésére a végrehajtó két hónap haladékot adott.[2]

2012. szeptember 1-től egy újabb módosító törvény (2011. évi CLXXX törvény 45. §.) lépett hatályba, mely a kötelezetteket még nagyobb „kedvezményben" részesítette.[3]A rendelkezés a mai napig hatályban van. Az ingatlan elhagyására vonatkozó szabályozás tekintetében további változás nem történt, azaz – amennyiben jogorvoslat, illetve fizetési haladék nem volt – kötelezettnek az ingatlan elhagyására az árveréstől számított 30 nap áll a rendelkezésre. (Vht. 154/A. § (1))

Mint láthatjuk, a végrehajtási eljárás sokáig a mai eljárástól teljesen különböző formában jelent meg. Kezdetben, mint fogalom, jelen sem volt, a későbbiek folyamán pedig a végrehajtás nem elkülönült törvény megalkotása révén érvényesült, hanem a polgári peres eljárások részeként került foganatosításra.

Polgári perjogunk első kodifikációja az 1868. évi LIV. törvénycikk volt, mely a végrehajtási eljárást is felölelte (IX. c.), az 1881. évi LIX. törvénycikk azonban célszerűségi okokból onnan kirekesztette, aminek következtében reformját egy külön törvényben, az 1881. évi LX. törvénycikkben hajtották végre. Régebben a pert és végrehajtást általában fogalmilag egybetartozóknak vélték, s innen van, hogy a törvényekben és az irodalomban a peres és végrehajtási eljárás mindig egymás mellett szerepelnek. Sőt még újabban sem szokás a két eljárást egymástól élesen elválasztani; így különösen a német törvényhozásban és irodalomban sem. Az 1877. évi német perrendtartás a végrehajtási eljárást is felöleli, s ezt fenntartja az 1898. évi reform is. Ezzel ellentétben az osztrák jog ugyanazon elvi alapon állt, mint a polgári perrendtartás; ahol is a peres és a végrehajtási eljárást külön törvényekben szabályozták. (Sárffy, 1942, 11. o.)

Hosszú út vezetett tehát a mai értelemben vett ingó-ingatlan vagyon kialakulásához, az ingatlan vagyon, továbbá az azzal összefüggő terhek bejegyzésének, annak közhiteles nyilvántartásának megalakulásához, az adatok dokumentálásához. A telekkönyv megalkotása révén az ingatlanokra bejegyzett terhek nyomon követhetővé váltak. Megalakult a mai földhivatali rendszerhez hasonló közhiteles nyilvántartás, mely alapját képezte a végrehajtási eljárások során kialakuló terhek ingatlanokhoz kapcsolódó bejegyzésének. Ettől a forradalmian új rendelkezéstől kezdve a törvényben elkülönült végrehajtási eljárás – melynek részét képezi az ingatlanok árverezése, továbbá annak eredményeképpen azok esetleges birtokba adása is – a mai szabályozáshoz hasonlóan megvalósulhatott.

Úgy vélem, az idők folyamán a végrehajtás folyamata jelentős változásokon ment keresztül. Egyre finomodott, egyre nagyobb lehetőségeket, „kedvezményeket" biztosítva a kötelezettek számára. Meglátásom alapján elmondható, hogy a végrehajtási eljárásokra – összehasonlítva a múltbéli intézkedésekkel – sokkal inkább

[2] A vételár-különbözet megfizetésére vonatkozó két hónapig terjedő halasztást is a 2000. évi CXXXVI. módosító törvény iktatta be, a vht. 154/A. §-al egyetemben, mely rendelkezés valamelyest az eddig fennálló anomáliát igyekezett orvosolni.

[3] „Ha az adós a kiköltözési kötelezettségének a 154/A. § (1) és (5) bekezdésben foglalt határidőben eleget tett, és az ingatlant kiürített állapotban, az árverési hirdetményben feltüntetett tartozékokkal együtt átadja az árverési vevőnek, az ingatlan kiürítését, de legkésőbb a kiköltözési határidő lejártát követő 8 napon belül előterjesztett kérelmére megilleti

a) az 5 millió forint alatti árverési vételár esetén annak 1%-ának,

b) 5 millió forint és azt meghaladó összegű árverési vételár esetén 50 000 forint és az 5 millió forint feletti rész 0,5%-ának,

c) 10 millió Ft és azt meghaladó összegű árverési vételár esetén 75 000 forint és az a 10 millió forint feletti rész 0,25%-ának

megfelelő összeg." (Vht. 154/B. §)

jellemző a szolidaritáson alapuló rendelkezések növekvő jelenléte, mely szolidaritás napjainkban is meghatározó szerepet játszik a társadalom életében.

Ahhoz, hogy az előzőekben taglalt jogszabályi intézkedéseket megértsük, szükségesnek vélem, hogy magát az árverési rendszert is áttekintsük, hiszen a kilakoltatási eljárást megelőző végrehajtási cselekményről van szó, mely mintegy megelőzi a végső mozzanatot.

A végrehajtási eljárás, vagyis az állam által biztosított jogérvényesítés eszköze tehát az emberiség történetével párhuzamosan, a jogrend és a központi hatalom kialakulásával egyidejűleg jelent meg. Kezdetben a magánbosszú, önsegély volt a jellemző, ahol a sértett vagy családja maga próbálta meg érvényesíteni igazát. Azonban a civilizált társadalmak kialakulásával és a jogfejlődés előrehaladtával egyre inkább felismerésre került, hogy szükség van egy jogot érvényesítő, független és erőszakmonopóliummal rendelkező állami szervezetre.

Ősi jogrendszerek

Már a legkorábbi írásos jogforrásokban, mint például Hammurapi törvénykönyvében (kb. i.e. 1754) találunk utalásokat arra, hogy az állam beavatkozott a magánjogvitákba és biztosította az ítéletek végrehajtását. Ezek az eljárások azonban még kezdetlegesek voltak, és sokszor önkényes elemekkel együtt valósultak meg. (Scarciglia, 2015)

Római jog

A római jogrendszer jelentős lépéseket tett a végrehajtási eljárások formalizálása terén. Különbséget tettek a személyi végrehajtás (adós rabszolgasorba vetése, eladása, esetleg kivégzése) és a vagyoni végrehajtás között. A lex Poetelia Papiria (i.e. 326) jelentős enyhülést hozott a személyi végrehajtás terén, megtiltva az adós halálra ítélését és rabszolgaságba vetését tartozásai miatt, és inkább a vagyoni végrehajtást helyezte előtérbe. Később kialakult a pignus (zálog) és a missio in possessionem (birtokba bocsátás) intézménye, mint a vagyonra irányuló végrehajtás eszközei. (Mousourakis, 2015)

Az ókori végrehajtási eljárások jellemzője volt a végrehajtó személy (pl. lictor Rómában) viszonylagos önállósága, valamint a büntető és polgári végrehajtás közötti átjárhatóság. (de Bérier, 2024)

A feudális rendszerekben a végrehajtás az uralkodó, illetve a földesurak hatalmába tartozott. Az eljárások gyakran szóbeli megállapodásokon és szokásjogon alapultak, kevéssé voltak formalizáltak. (Goga, 2015) Az önsegély továbbra is elterjedt volt, de a feudális hierarchia biztosította a végrehajtás bizonyos szintű kikényszeríthetőségét.

A városok fejlődésével, valamint a kereskedelem fellendülésével egyre inkább szükségessé váltak a hatékonyabb, írott szabályokon alapuló végrehajtási eljárások. Kialakultak a városi bíróságok és megjelentek a bírósági végrehajtók, akik a polgári ügyekben eljárhattak. Jellemző volt a vagyonzárlat, az ingó és ingatlan vagyon lefoglalása és értékesítése. (Harries, 2001)

Az egyházi bíróságok is rendelkeztek saját végrehajtási mechanizmusokkal, főleg egyházi személyekkel és egyházi birtokokkal kapcsolatos ügyekben. (David-Brierley, 1978)

Fontos kiemelni, hogy a végrehajtás intézménye nemcsak a katolikus egyház jogrendjében, hanem a protestáns szabályozásban is megjelent. A katolikus egyházjogban a fegyelmi büntetések végrehajtandó szankciók voltak, amelyek

kihatással lehettek az egyházi tisztségre, a közösségben való részvételre és az egyházi javakhoz való hozzáférésre. A protestáns egyházi jogban pedig az ítéletek végrehajtása a gyülekezet feladata volt, s az ellenszegülés fegyelmi eszközökkel, végső soron az egyházi közösségből való kizárással volt szankcionálható. (Mikler, 1908, 245. o.)

A felvilágosodás eszméi és az államközpontú gondolkodás megerősödésével a végrehajtási eljárások egyre inkább az állammonopólium alá kerültek. A jogrendszerek kodifikációja (törvénykönyvek megalkotása) során a végrehajtási jog is önálló jogággá kezdett válni. (Allen-Barzel, 2011)

A 19. században számos európai országban megjelentek a polgári törvénykönyvek, amelyek a polgári jog mellett a végrehajtási jog alapvető elveit is rögzítették. A francia Code Napóleon (1804) és a német Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) (1900) nagy hatást gyakoroltak az európai jogfejlődésre. (Mousourakis, 2017)

A 19. században a végrehajtási jog egyre inkább elvált a polgári perjogi eljárástól, önálló jogággá, sőt, önálló eljárásjoggá vált. Megjelentek a speciális végrehajtási törvények, amelyek részletesen szabályozták az eljárás menetét, a végrehajtók jogállását és hatáskörét. (Harries, 2001)

Kialakultak a modern végrehajtási jog alapelvei, mint például:
Végrehajthatósági feltételek: Csak jogerős és végrehajtható ítéletek, vagy egyéb végrehajtható okiratok alapján lehet végrehajtást indítani.

Arányosság elve: A végrehajtás során az adós jogait és érdekeit is figyelembe kell venni, és a végrehajtásnak arányosnak kell lennie a követeléssel.

Vagyonvédelem: Az adós létfenntartásához szükséges vagyonrészek mentesülnek a végrehajtás alól.

Tisztességes eljárás: Az adósnak joga van a tájékoztatáshoz, a jogorvoslathoz és a védekezéshez.

Professzionalizáció: A végrehajtási feladatok egyre inkább képzett szakemberekre (végrehajtókra) hárulnak. (Czenczer, 2007)

A végrehajtási rendszer kialakulása

A végrehajtási rendszer kialakulását a jogi és társadalmi változások, valamint a hatékonyságra való törekvés jellemezte.

1. Kezdeti formák (önsegély, magánbosszú): mint már említettük, a legkorábbi formák a magánszemélyek által gyakorolt önsegély és magánbosszú voltak. Ez azonban nem biztosított rendszert és kiszámíthatóságot. (Abdo, 2009)

2. A központi hatalom beavatkozása: az állam, illetve a központi hatalom megerősödésével fokozatosan átvette a jogérvényesítés monopóliumát. Ez a következő lépéseket jelentette:

    - bíráskodás: a vitás ügyek eldöntése bírói fórumokhoz került;

    - végrehajtó szervek létrehozása: külön személyek (pl. poroszlók, később végrehajtók) vagy testületek kaptak felhatalmazást az ítéletek kikényszerítésére. (Scarciglia, 2015)

3. A személyi végrehajtástól a vagyoni végrehajtásig: a fejlődés egyik legfontosabb iránya a személyi végrehajtástól (adós szabadságának korlátozása, rabszolgasorba vetése vagy testi büntetése) a vagyoni

végrehajtás felé való elmozdulás volt. Ez humánusabb és gazdaságosabb megoldást nyújtott. (Goga, 2015)

A végrehajtási jog önállósulása és kodifikációja

A 19-20. században a végrehajtási jog önálló jogággá vált, elválva a polgári jogtól és a polgári perjogi eljárástól.
Számos országban külön, részletes végrehajtási törvényeket alkottak (pl. Magyarországon az 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról), amelyek szabályozzák:

- a végrehajtás alapjait (végrehajtható okiratok);
- a végrehajtási eljárás menetét (kérelem, végrehajtási lap kiállítása, lefoglalás, értékesítés);
- a végrehajtó jogállását, hatáskörét, felelősségét;
- az adós és a végrehajtást kérő jogait és kötelezettségeit;
- a jogorvoslati lehetőségeket.

A modern végrehajtási rendszerben számos szereplő vesz részt:

- Bíróság: a végrehajtás alapjául szolgáló ítéletet hozza, és bizonyos esetekben a végrehajtás felügyeletét látja el.
- Végrehajtó: a végrehajtási eljárás központi alakja, aki a jogszabályok szerint eljárva hajtja végre a bírósági döntést.
- Végrehajtást kérő: az a fél, akinek a javára a végrehajtás történik (hitelező).
- Adós: az a fél, akivel szemben a végrehajtás folyik (tartozó).
- Egyéb résztvevők: pl. adóhatóság (adósságok behajtásában), bankok (bankszámlák zárolása), rendőrség (végrehajtói intézkedés biztosítása).

A végrehajtási rendszerek típusai: Az egyes országokban különböző végrehajtási rendszerek alakultak ki:

- Állami végrehajtás: a végrehajtási feladatokat állami szervek (végrehajtók állami alkalmazottak) látják el.
- Önálló bírósági végrehajtás: a végrehajtók jogállása önálló.
- Magánvégrehajtás: a végrehajtási feladatokat magáncégek vagy magánszemélyek látják el, állami felügyelet mellett (pl. angolszász országok). (Roth, 2018)

Kihívások és jövőbeli irányok: a végrehajtási rendszerek folyamatosan fejlődnek és alkalmazkodnak a társadalmi és gazdasági változásokhoz. (Allen-Barzel, 2011)
Fontos kihívások és trendek:

- Hatékonyság és gyorsaság: a végrehajtás gyorsabbá és hatékonyabbá tétele.
- Elektronikus végrehajtás: az elektronikus kommunikáció és adatcsere bevezetése a végrehajtási eljárásokba.

- Nemzetközi együttműködés: a határon átnyúló végrehajtási ügyek kezelése.
- Adósvédelem: az adósok jogainak és érdekeinek fokozottabb védelme, különösen a fogyasztói hitelek és a túlzott eladósodás kezelése terén.
- Alternatív vitarendezési módszerek: a végrehajtási eljárások elkerülése alternatív vitarendezési módszerek (pl. mediáció) alkalmazásával. (Conser, 2011, 262. o.)
- Szociális dimenzió: A „gondoskodáspolitika" terminus nem szerepel explicit módon a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvényben, ugyanakkor a törvény 1. § (1) bekezdésében megfogalmazott cél – a szociális biztonság megteremtése és megőrzése – dogmatikailag olyan nyitott keret, amelybe az idők folyamán eltérő szemléleti irányok illeszkedhetnek. Míg az eredeti szabályozás a szociális ellátások állami felelősségvállalásának dominanciáját fejezte ki, a 2021. évi CXXII. törvény és a 2023. évi XX. törvény módosításai az egyéni és közösségi felelősség hangsúlyosabb szerepét emelték ki. Ez a fordulat a szakirodalomban a „gondoskodáspolitika" fogalmával írható le, amely a jóléti állam klasszikus modelljétől eltérően az állam szerepét részben háttérbe helyezve a családi, közösségi és önkéntes gondoskodási formákra, valamint az egyén tudatos részvételére épít. A gondoskodáspolitika tehát a szociális törvényben nem terminológiai szinten, hanem a normatív struktúra és a jogpolitikai hangsúlyok átrendeződésében érhető tetten. (Farkas, 2024, 8. o.) Mindennek megteremtéséhez egy újfajta szociális megközelítésre van szükség, mely alapja az egymásra figyelés, továbbá az, hogy a nehéz helyzetekben is képesek legyünk közösségként gondolkodni. (Birher, 2024, 19. o.)

Összességében elmondható, hogy a végrehajtási eljárások és rendszereik hosszú történelmi fejlődésen mentek keresztül, az önsegélytől az állami monopóliumon alapuló, professzionális és jogilag szabályozott eljárásokig. A cél mindig is a jogerős ítéletek érvényesítése és a jogbiztonság garantálása volt, miközben a modern rendszerek egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek az arányosságra, az adósvédelemre és a hatékonyságra.

A modern rendszerekben a fentebb említett hatékonyság és arányosság iránti igény a 20. század végén és a 21. század elején egy új, technológiai paradigmaváltást követelt meg. Ahogy a jogérvényesítés egyre inkább a digitalizált, nagy adathalmazokat és transzparens nyilvántartásokat (valamint a papíralapú iratok mellett egyre hangsúlyosabb elektronikus adatbázisokat) kezelő megoldások felé mozdult el, nyilvánvalóvá vált, hogy a hagyományos, fizikai jelenlétet igénylő eljárási cselekmények már nem tudnak maradéktalanul megfelelni a felgyorsult gazdasági forgalom elvárásainak.

A vagyontárgyak – különösen az ingatlanok – végrehajtási értékesítése terén a hagyományos, „kalapácsos" árverések számos gyakorlati anomáliával küzdöttek. A fizikai helyszínhez kötöttségből fakadó korlátozott nyilvánosság, a helyi licitálói körök esetleges dominanciája vagy összejátszása, valamint az alacsony szintű transzparencia gyakran nyomott eladási árakat eredményezett. Ez a helyzet nemcsak a hitelezői követelések gyors és teljes körű megtérülését akadályozta, de súlyosan sértette az adósvédelem és az arányosság alapelveit is, hiszen az adós vagyona irreálisan alacsony áron cserélt gazdát.

Erre a kettős kihívásra – a nyilvánosság maximalizálására és a visszaélések kiszűrésére – nyújtott áttörést az informatika térnyerése a végrehajtási eljárásjogban. A jogalkotói felismerés, miszerint a technológia képes a jogbiztonság szolgálatába állni, elvezetett az elektronikus árverési rendszerek kialakulásához. Ez a digitális platform országos (sőt, határokon átnyúló) transzparenciát biztosítva tágította ki a potenciális vevők körét, objektivizálta az értékesítési folyamatot, és ezáltal szervesen illeszkedik a modern végrehajtási jog hatékonyságot, valamint a felek méltányos érdekeinek egyensúlyát garantáló történelmi ívébe.

Az elektronikus árverési rendszer kialakulása és jelentősége Magyarországon

Amint láthattuk, a végrehajtási rendszer jövőbeli fejlődését egyre inkább a hatékonyság, az átláthatóság és a társadalmi bizalom erősítésének igénye határozza meg. E tendenciák gyakorlati megvalósulásának egyik legjelentősebb eszköze az elektronikus árverési rendszer, amely a digitalizáció révén új dimenziót nyitott a végrehajtási eljárásokban. Az e-árverés nem csupán technikai újítás, hanem a jogérvényesítés jövőjének meghatározó eleme, amely közvetlenül reagál azokra a kihívásokra, amelyeket a hatékonyság növelése, a korrupciós kockázatok mérséklése és az állampolgárok jogbiztonság iránti igénye támaszt.

Az elektronikus árverési rendszer bevezetése nem csupán a végrehajtás technikai hatékonyságát szolgálja, hanem hozzájárul a szociális biztonság erősítéséhez is. Az átláthatóbb és nyomon követhetőbb folyamatok mérséklik a korrupciós kockázatokat, csökkentik az adósokat érő indokolatlan sérelmek lehetőségét, és biztosítják, hogy az eljárás minden résztvevője egyenlő eséllyel vehessen részt a jogérvényesítésben. Az online rendszer lehetőséget ad arra, hogy szélesebb körben jelenjenek meg licitálók, ami a vagyontárgyak reálisabb piaci értéken történő értékesítését segíti elő, ezáltal mérsékelve az adós veszteségeit és elősegítve a hitelező követelésének gyorsabb, hatékonyabb kielégítését. Mindez közvetve erősíti a társadalmi szolidaritás és a jogállamiság elvét, hiszen a végrehajtási eljárások igazságosabb és kiszámíthatóbb keretek között zajlanak, ami a társadalmi bizalom és a szociális biztonság alapfeltétele."[4]

Az ingatlanárverés egy eredeti szerzésmód, melyet a Polgári Törvénykönyv (2013. évi V. törvény) is nevesít. A Ptk. 5:41.§ alapján ugyanis „Aki a dolgot hatósági határozat vagy árverés útján jóhiszeműen szerzi meg, tulajdonossá válik, tekintet nélkül arra, hogy korábban ki volt a tulajdonos."

Az ingatlanárverés – mint az ingatlanvégrehajtás, valamint az egész végrehajtási eljárás záróköve – a bírósági végrehajtás során alkalmazott legsúlyosabb vagyoni kényszer.

[4] Az e-árverés bevezetése mellett más jogi és szakmai intézkedések is hozzájárulnak a szociális biztonság megerősítéséhez. Például a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága (SZTFH) 2023-ban világosan kinyilvánította, hogy a végrehajtói tevékenységnek minden esetben jogszerűnek, szakszerűnek és empatikusnak kell lennie, és zéró toleranciát alkalmaznak a szabályszegésekkel szemben. Emellett a Habitat for Humanity Magyarország „Lakhatási Minimum" szakpolitikai háttéranyaga 2022-ben rámutat arra, hogy a lakhatási költségek, a bérlakások hozzáférhetősége és az adminisztratív átláthatóság mind kulcsfontosságú tényezők az adósságspirálban lévő háztartásoknál. Lakhatási Minimum Ezek az események együtt arról tanúskodnak, hogy az állami, civil és szakmai szereplők tudatosan dolgoznak azon, hogy a végrehajtás ne csak formálisan legyen jogszerű, hanem az adósok helyzetét is figyelembe vegye, ezáltal megerősítve a szociális biztonságot. (Habitat for Humanity Magyarország, 2022)

A bírósági végrehajtás során a jog érvényesülését biztosító állami kényszer jut érvényre, mely – különösképpen az ingatlanok árverése során – a jogsértő vagyona és személye ellen is irányulhat.

A jogsértés helyreállítása alapvetően társadalmi érdek, mely a végrehajtási eljárással intézményesen meg is valósul, ahogyan erre maga az Alkotmánybíróság is rámutatott:

> „a bírósági határozatok tiszteletben tartása, a jogerős bírósági döntések teljesítése – akár jogszerű kényszerítés árán is – a jogállamisággal kapcsolatos alkotmányos értékekhez tartozik. A végrehajtási eljárásban már nem a mindenkit megillető alkotmányos személyi jogokat kell elvont módon védeni, hanem az „ártatlanságában" a megelőző eljárás során megcáfolt jogsértővel szemben kell konkrét törvényes kényszerítő eszközöket alkalmazni. Ha ugyanis a végrehajtási rendszer gyenge és könnyen kijátszható, ez óhatatlanul a bírósági határozatok lebecsüléséhez, jogbizonytalansághoz, a jogtudat romlásához, a jogállamiság sérelméhez vezet. Az ilyen veszély leküzdése nyilvánvalóan mind állampolgári, mind társadalmi, mind pedig állami szempontból alkotmányos érdek." (46/1991.(IX.10.) AB határozat)

A bírósági végrehajtást mint vagyoni végrehajtást elsősorban a vagyoni kényszer jellemzi. Vagyoni kényszer alkalmazásával a végrehajtási eljárás során az adós vagyoni jogát korlátozzák, amely odáig vezethet, hogy a vagyona feletti rendelkezési joga, sőt a tulajdonjoga is megszűnhet. A vagyoni kényszer a végrehajtás során számos esetben megjelenhet, azonban akkor alkalmazható a legegyszerűbben, ha az adós végrehajtás alá vonni kívánt vagyoni joga olyan, hogy korlátozása nem teszi szükségessé az adós által gyakorolt tényleges használat, birtoklás stb. megváltoztatását, ha tehát ennek megfelelően nincs szükség helyszíni eljárásra, sem az adós jelenlétére vagy közreműködésére. A kényszer ilyenkor abban áll, hogy az adós a jövőben nem gyakorolhat olyan vagyoni jogot, amely őt a végrehajtás hiányában megilletné. A vagyoni kényszer, egyben az eljárás során elsőként alkalmazandó legegyszerűbb esete az, amikor a kötelezett munkabérét és egyéb járandóságát, vagy az adós bankszámláján lévő összeget, követelését, illetőleg kötelmi jellegű vagyoni jogát vonják végrehajtás alá. A vagyoni kényszer viszonylag súlyosabb, ha az adós ingósága kerül végrehajtás alá, mert a szankció realizálása során a jog más módon, mélyebben avatkozik be az adós jogviszonyaiba. Amikor a vagyoni kényszer ingatlanra irányul, a jogkövetkezmények az ingóvégrehajtás jogkövetkezményeire hasonlítanak. Eltérést okoz azonban, hogy az ingatlanra vonatkozó jogok változása az ingatlan-nyilvántartáshoz kapcsolódik, valamint az ingatlan lefoglalása nem jelent terhelési és elidegenítési tilalmat, ellenben az ingóvagyonnal, mely elidegenítése bűncselekmény. Az eljárás során a fokozatosság elve mindenképpen szem előtt tartandó.[5]

A magyarországi végrehajtás kialakulása egyidős a Honfoglalással, valamint – a letelepedés következményeként – a magántulajdon kialakulásával. Ekkor azonban

[5] „Ha előre látható, hogy a követelést a munkabérre, illetőleg a pénzügyi intézménynél kezelt összegre vezetett végrehajtással nem lehet viszonylag rövidebb időn belül behajtani, az adós bármilyen lefoglalható vagyontárgya végrehajtás alá vonható. A lefoglalt ingatlant azonban csak akkor lehet értékesíteni, ha a követelés az adós egyéb vagyontárgyaiból nincs teljesen fedezve, vagy csak aránytalanul hosszú idő múlva elégíthető ki". (Vht. 7. §. (2))

végrehajtásról még nem beszélhettünk. A tulajdon védelme gyakorlatilag az emberrel veleszületett jelenség, bár a kezdetek kezdetén inkább a fajfennmaradást, mint a tudatos tulajdon védelmét szolgálta. Lényegében elmondható, hogy a civilizált emberiséggel egyidős. Nem attól függ a végrehajtási „jog" léte (vagy éppen nemléte) az adott közösségben, hogy a világtörténelemben éppen mikor járunk, hanem sokkal inkább egy társadalmi szervezettségi minimumot szükséges elérni. (Domjánné Fehérvári, 2017)

Az ingatlanvégrehajtás nemcsak az elmúlt évtizedekben, de – mint azt az előző fejezetben is láthattuk – a kezdeti állapothoz képest is jelentős változáson ment keresztül.

Napjaink szabályozása alapján az árverés kérése kizárólag a végrehajtást kérő privilégiuma. Megjegyzem, korántsem hasznos ez a kizárólag végrehajtást kérőt illető mérlegelés, mivel számos esetben maga a kötelezett az, aki szeretne szabadulni a tartozásától, akár azon az áron is, hogy az ingatlana értékesítésre kerül. A jelenlegi szabályozás azonban ezt nem teszi lehetővé.

Kezdetben az árverések kizárólag helyszíni, hagyományos árverések voltak, tehát az árverési határnapon a kiküldött végrehajtó a helyszínen megjelenve, az előre kibocsátott árverési hirdetmény (árverési végzés) alapján járt el. (Márkus, 1906) Az elektronikus árverés rendszere 2008-ban került be a Vht - be (2008. évi XXXIX. törvény, 13. §), mely kezdetekben, mintegy „hibrid" rendszerként működött, azaz 2009. január 1-jétől a Magyar Bírósági Végrehajtói Kamara által működtetett Elektronikus Árverési Rendszer (EÁR) felületére belépve lehetett licitálni, mind ingó, mind ingatlan vagyontárgyak vonatkozásában. Akkoriban az elektronikus ajánlattételt szóbeli ajánlattételi szakasz követte, melynek a helyszínét és az időpontját az elektronikus árverés lezárultát követő napra kellett a végrehajtónak kitűznie. Az elektronikus árverés bevezetésének célja kifejezetten az volt, hogy a hirdetmények nagyobb tömegek számára váljanak elérhetővé. A szóbeli szakaszra bárki bejelentkezhetett, függetlenül az elektronikus szakaszban tett ajánlatoktól. Egyedüli előnye abban mutatkozott meg, hogy az internettel rendelkező emberek anélkül tudtak információhoz jutni a vagyontárgyak kiírását illetően, hogy az illetékes bíróság, földhivatal, vagy polgármesteri hivatal hirdetőtábláját kellett volna bizonyos időközönként a hivatalokba beláradva figyelniük. A szóbeli ajánlattételi szakasz miatt ez a fajta „hibrid" rendszer azonban további előnyökkel nem rendelkezett, sőt jelentős többletmunkát és többletköltséget is okozott az adott végrehajtó számára.

A modern elektronikus kommunikáció vívmányainak kihasználása, valamint az értékesítés szabályrendszerének komplexebbé tétele jegyében szükségessé vált az ügyfelek érdekeit fokozottabban garantáló rendszer kialakítása, mely a végrehajtási törvény kiegészítésével, illetve módosításával vált lehetővé. (Trunkos, 2013, 121. o.)

A Vht. 2012. szeptember 1-jei módosítása a szóbeli ajánlattételt teljes egészében elhagyta, így az ingatlanok árverésére kizárólag az EÁR rendszerén keresztül volt, illetve van lehetőség, mely nemcsak, hogy gördülékenyebb, de jóval hatékonyabb a végrehajtás menetére nézve is, hiszen a vagyontárgyak számos esetben a piaci ár közelében, vagy azon felül kelnek el, nagyobb mértékben csökkentve ezáltal a tartozásokat. Az EÁR felület elérhető mind a regisztrált, mind a nem regisztrált felhasználók számára, azonban a regisztrált felhasználók jogosultsága jóval széleskörűbb.

Az 1994. évi LIII. törvény VII. fejezete új alapokra helyezte az ingatlanok végrehajtását, mely főbb vonalakban a ma is hatályos jogszabályunk alapját képezi. A korábbi Vht-től eltérően az adós ingatlanát az ingatlan jellegére, művelési ágára és az ingatlant terhelő jogra vagy tilalomra tekintet nélkül végrehajtás alá lehet vonni. Ez

alól kivételt csak az az ingatlan képezhet, melyet a felszámolási eljárás során nem lehet az adós vagyonához tartozóként figyelembe venni. (Vht. 136. § (1) (3) 1994. IX.1.-1996. II.29.-ei állapot)

Az elektronikus árverési rendszer árverezőként történő használatához regisztráció szükséges. A regisztrációt bármelyik végrehajtónál kizárólag személyesen lehet elvégezni, miután az árverező adatainak igazolására szolgáló iratai bemutatásra kerültek.[6] Az árverezők elektronikus nyilvántartásába történő bejegyzésének díja 6000 Ft, a nyilvántartásban szereplő adatok módosításának a díja 3000 Ft, míg a nyilvántartásból való törlés és a nyilvántartásba való tévesen történő bejegyzés módosítása díjtalan. A nyilvántartásba bármely személy vagy szervezet kérheti a felvételét, aki, vagy amely a felhasználási szabályzatban foglalt rendelkezéseket elfogadta. (Vht. 132/E § (1)) Az árverezők elektronikus nyilvántartásában megtalálható adatok kizárólag a bíróság, a nemzetbiztonsági szolgálatok és a büntetőügyben eljáró hatóság részére továbbíthatók. A nyilvántartásba vétel vagy adatmódosítás díját a végrehajtó részére kell megfizetni.

Összefoglalás

A bírósági végrehajtás intézménye a történelem során a magánbosszútól és önsegélytől elindulva az állami erőszakmonopóliumon alapuló, önálló jogágként funkcionáló rendszerré fejlődött. Ezen a hosszú úton kiemelt mérföldkő volt a személyi végrehajtásról a vagyoni kényszerre való áttérés, valamint a közhiteles nyilvántartások, például a telekkönyv megjelenése. A magyarországi gyakorlatban az ingatlanok birtokba adásának szabályozása is jelentős finomodáson ment keresztül az 1994. évi LIII. törvény hatálybalépése óta; a korábbi, gyakran csak jelképes kulcsátadást biztosító rendelkezéseket a 2001-es és 2012-es jogszabály-módosítások a társadalmi szolidaritás jegyében sokkal garanciálisabb, az adósoknak nagyobb védelmet nyújtó keretek közé szorították. Ezzel párhuzamosan a végrehajtás hatékonyságát és átláthatóságát forradalmasította a 2008-ban hibrid formában bevezetett, majd 2012-től kizárólagosan online működő Elektronikus Árverési Rendszer (EÁR). A hagyományos „kalapácsos" árverések visszaéléseit és területi korlátait kiküszöbölő digitális platform a licitálói kör szélesítésével biztosítja az ingatlanok reális piaci áron történő értékesítését, ami a hitelező és a kötelezett érdekét egyaránt szolgálja.

Ebben a komplex és folyamatosan modernizálódó rendszerben a bírósági végrehajtók feladatköre fundamentális jelentőséggel bír, hiszen a jogszabályok szerint eljárva hajtják végre a bírósági döntéseket, azaz ők az állami kényszer jogszerű megvalósítói. Az igazságszolgáltatás társadalmi rendeltetése kizárólag akkor teljesedik be, ha a határozatok a mindennapi gyakorlatban is realizálódnak; az ítéletek végrehajtásának hiánya magát a jogrendszert üresítené ki, ami a jogállamiság sérelméhez és a jogtudat romlásához vezetne. A végrehajtó tehát nem pusztán egy adminisztratív szereplő, hanem a jogbiztonság és a társadalmi béke helyreállításának elengedhetetlen szereplője. Munkája során folyamatosan egyensúlyt kell teremtenie a hitelezői követelések gyors érvényesítése és az adósvédelem arányossága között, biztosítva, hogy a kényszerintézkedések a jogszabályi kereteken belül maradjanak.

[6] A végrehajtó a bejegyzés előtt, a Vht. 47/A §-a alapján az árverező személyazonosságát, az állampolgárság és a lakóhely igazolására bemutatott okirat érvényességét és adatainak valódiságát ellenőrzi.

A fejlődési folyamatból levonható legfőbb következtetés, hogy a technológiai innovációk és a szolidaritáson alapuló gondoskodáspolitika együttes alkalmazása hatékonyan képes növelni az eljárások iránti társadalmi bizalmat, miközben minimalizálja a korrupciós kockázatokat. Ugyanakkor a jogérvényesítés rendszere továbbra is folyamatos finomításra szorul a felgyorsult gazdasági elvárások miatt. A jövőre nézve javasolt a meglévő szabályozás olyan irányú felülvizsgálata, amely a végrehajtást kérő kizárólagos privilégiuma mellett az adós számára is lehetőséget biztosít az ingatlan árverésének kezdeményezésére, amennyiben ez elősegíti a tartozástól való ésszerűbb szabadulását. Szintén javasolt az alternatív vitarendezési módszerek, például a mediáció hangsúlyosabb integrálása a folyamatba, amellyel a jövőben elkerülhetővé válhatnának a legszigorúbb, elhúzódó vagyoni kényszerintézkedések. Továbbá a nemzetközi együttműködések és az elektronikus adatcsere folyamatos bővítése elengedhetetlen a határon átnyúló ügyek gyors és hatékony kezeléséhez.

Irodalomjegyzék

Abdo, M. (2009). *Legal history and traditions. Teaching material*. https://chilot.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/06/legal-history-and-traditions.pdf. letöltve: 2025.02.05.

Allen, D.W. & Barzel, Y. (2011). The evolution of criminal law and police during the pre-modern era. *Journal of Law, Economics, & Organization*, 27(3), 540–567. o. https://doi.org/10.2307/41261733

Birher N. (2024). A szociális gondolkodás alapjai az Európai Unióban. In: Tóth T. & Farkas P. (szerk.) *Bevezetés a gondoskodáspolitikába*, Budapest: L'Harmattan Kiadó, 17–44. o.

Conser, J.A. Paynich, R. & Gingerich, T. (2011). *Law Enforcement in the United States*. Burlington: Jones & Bartlett Publishers.

Czenczer, O. (2007). Historical View Over the Institutions of Law Enforcement. *Studia Iuridica Carolinensia,* 2(2), 19–34. o.

David, R. & Brierley, J.E.C. (1978). *Major legal systems in the world today*. New York: Free Press.

de Bérier, F. L. (2024). Evolution of Roman Law. In: W. Załuski, S. Bourgeois-Gironde, & A. Dyrda (szerk.) *Research Handbook on Legal Evolution*, Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing, 150–169. o. https://doi.org/10.4337/9781803921822.00021

Domjánné Fehérvári D. (2017). *A bírósági végrehajtási jog fejlődése Magyarországon 1954-ig.* Jogi fórum. https://jogiforum.hu/publikaciok/2018/02/08/a-birosagi-vegrehajtasi-jog-fejlodese-magyarorszagon-1954-ig/ letöltve: 2025.02.05.

Farkas P. (2024). Mi a gondoskodáspolitika? In: Tóth T. & Farkas P. (szerk.) *Bevezetés a gondoskodáspolitikába,* Budapest: L'Harmattan Kiadó, 7–14. o.

Frank I. (1846). *A közigazság törvénye Magyarhonban*, (3/2.), Buda: Magyar Királyi Egyetem.

Goga, C.I. (2015). Historical evolution of punishment systems. *Analele Universităţii din Craiova. Seria Istorie,* 20(1), 183–194. o.

Habitat for Humanity Magyarország (2022). *Lakhatási Minimum. Szakpolitikai háttéranyag.* https://lakhatasiminimum.hu/wp-content/uploads/2022/02/Lakhatasi-Minimum_Hatteranyag_2022_02_Vegleges.pdf letöltve: 2025.04.25.

Harries, J. (2001). *Law and Empire in Late Antiquity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kapa M. (2000). A bírósági végrehajtás néhány időszerű kérdéséről. *Magyar Jog*, 47(3), 164–173. o.

Lukács T., Martonovics B. & Schadl Gy. (szerk.) (2021). *Nagykommentár a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvényhez*, Budapest: Wolters Kluwer,

Livius, T. (2018). *Róma története a város alapításától I. kötet I-XX. könyv*, Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan Kiadó.

Márkus D. (1906). *Magyar törvények Grill-féle kiadása. Végrehajtási eljárás*, Budapest: Grill Károly Kiadóvállalata,

Mikler K. (1908). *A magyar evangélikus egyházjog*. Budapest: Grill Károly Kiadóvállalata.

Mousourakis, G. (2015). *Roman Law and the Origins of the Civil Law Tradition*. Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-12268-7

Mousourakis, G. (2017). *The Historical and Institutional Context of Roman Law*. London: Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315239224

Papik O. (2015). *A telekkönyv előzményei Magyarországon*, Jogtörténet, ELTE-ÁJK Jogtörténeti kutatások, 6, https://mtajogtortenet.elte.hu/blog/papik-orsolyatelekkonyv-elozmenyei. letöltve: 2026. 05. 18.

Roth, M.P. (2018). *A history of crime and the American criminal justice system*. London, New York: Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315148342

Sárffy Andor (1942). *A polgári peres eljárás zsebkönyve*, Budapest: Grill Károly Kiadóvállalata.

Scarciglia, R. (2015). A Brief History of Legal Comparison: A Lesson from the Ancient to Post-Modern Times. *Beijing Law Review*, 6(4), 296–310. o. https://doi.org/10.4236/blr.2015.64026.

Szalma J. (2008). *Szerződésen kívüli (deliktuális) felelősség az Európai és a magyar magánjogban- különös tekintettel a magyar Ptk újrakodifikálására*. Budapest-Miskolc: ELTE ÁJK, Bíbor Kiadó. közös kiadásában,

Trunkos A.K. (2013). Ismerkedés a Magyar Bírósági Végrehajtói Kamara Elektronikus Árverési Rendszerével. *Miskolci Jogi Szemle*, 8(1), 121–129. o

Weber, M. (1987). *Gazdaság és társadalom 1.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Törvények, határozatok

46/1991.(IX.10.) AB határozat

1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról (Vht)

2000. évi CXXXVI. törvény

2008. évi XXXIX. törvény a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény és egyéb kapcsolódó törvények módosításáról

2011. évi CLXXX törvény

2013. évi V. törvény

THE EVOLUTION OF THE CURRENT HUNGARIAN ENFORCEMENT ACT REGARDING THE DELIVERY OF POSSESSION, AND THE DEVELOPMENT OF THE ELECTRONIC AUCTION SYSTEM IN HUNGARY

ESZTER SŐRÉNÉ BATKA

This study examines the evolution of the judicial enforcement procedure in Hungary, with particular focus on the delivery of possession of real estate and the development of the electronic auction system (EAS). It provides a historical overview of the institution of enforcement, tracing its evolution from private self-help to modern systems functioning as an independent branch of law based on a state monopoly. The study specifically addresses changes to the rules regarding the delivery of possession set out in Act LIII of 1994 on Judicial Enforcement. It points out how the initially incomplete regulations — which allowed for a merely "symbolic" delivery of possession, consisting simply of the handover of keys — were refined through legislative amendments in 2001 and 2012, providing greater protection and concessions to debtors in the spirit of social solidarity. The paper presents real estate auctions as the most stringent compulsory financial measure within the enforcement process, the realization of which is a fundamental constitutional interest of the rule of law. Furthermore, it details the development of the EAS, which was introduced in 2008 initially in a "hybrid" form supplemented by oral bidding, and subsequently transitioned to an exclusively online platform following an amendment in 2012. The introduction of the electronic system has significantly increased efficiency and transparency, mitigated corruption risks, and facilitated the sale of assets at market prices by involving a wider range of bidders.

Keywords: judicial enforcement, delivery of possession, real estate auction, electronic auction system (EAS), compulsory enforcement against assets, evolution of legal system

AZ INCELKULTÚRA ÉS AZ ERŐSZAKOS CSELEKMÉNYEK KAPCSOLATA: NŐGYŰLÖLET, DIGITÁLIS SZÉGYEN, RADIKALIZÁCIÓ ÉS MENTÁLIS SÉRÜLÉKENYSÉG

KRITIKAI NARRATÍV ÁTTEKINTÉS

TREUER TAMÁS[1]

Absztrakt

Az incel (involuntary celibate) szubkultúra az online férfiközösségek, a mentális egészség, a nemi alapú erőszak és az erőszakos radikalizáció metszéspontjában helyezkedik el. A tanulmány kritikai narratív áttekintésben vizsgálja az incelidentitás fogalmi határait, a blackpill-világkép ideológiai szerkezetét, a nőgyűlölet és a szexuális jogosultságtudat szerepét, valamint az online platformok lehetséges radikalizáló és pszichés hatásait. A szakirodalmi szintézist a digitális testkép és a szégyen elméletével kapcsolja össze. Hipotézisalkotó értelmezési keretként azt veti fel, hogy az algoritmikus láthatóság, a mérhető népszerűség és a külső megjelenés folyamatos összehasonlíthatósága olyan értékelési környezetet teremthet, amelyben a testi elégtelenség érzése, a reménytelenség és a sérelemalapú identitás kölcsönösen erősödik. E kapcsolat közvetlen incelmintákon történő empirikus vizsgálata még hiányzik. A szakirodalom alapján az incelidentitás önmagában nem tekinthető az erőszak megbízható előrejelzőjének. A kifelé irányuló erőszakkal való kapcsolat vitatott és heterogén, miközben az önkárosítás, a depresszió, a szorongás, a magány és az öngyilkossági gondolatok terhe következetesebben dokumentált. A tanulmány egy integratív modellt javasol, amely a pszichológiai-társas sérülékenységet, az ideológiai jelentésadást és a digitális megerősítést elkülönítve, de egymással kölcsönhatásban elemzi. A szakirodalom alapján ezért több szinten összehangolt klinikai, oktatási, platformirányítási, nemi egyenlőségi és öngyilkosság-megelőzési válaszok megfontolása indokolt.

Kulcsszavak: incel; blackpill; nőgyűlölet; digitális szégyen; algoritmikus tekintet; online radikalizáció; erőszak; öngyilkosság-megelőzés

1. Bevezetés

Az incel kifejezés az angol involuntary celibate, vagyis „akaratán kívül cölibátusban élő” szókapcsolat rövidítése. A fogalom eredetileg nem politikai vagy nőellenes identitást jelölt, hanem olyan nők és férfiak tapasztalatát írta le, akik romantikus vagy szexuális kapcsolatot szerettek volna, de tartósan nem tudtak kialakítani. A kortárs online használatban azonban az incel egyre inkább olyan, főként férfiakból álló digitális szubkultúrára utal, amely a párkapcsolati sikertelenséget a nemek közötti viszonyok átfogó, hierarchikus és gyakran nőgyűlölő magyarázatába illeszti (Sparks et al., 2022; Yongco, 2026).

[1] Dr. Treuer Tamás PhD pszichiáter, pszichoterapeuta, osztályvezető főorvos, Semmelweis Egyetem Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika; e-mail: treuer.tamas@semmelweis.hu; ORCID: 0009-0006-8431-135X

Az inceljelenség iránti közérdeklődést nagyrészt azok a nagy nyilvánosságot kapott támadások alapozták meg, amelyek elkövetői incelnyelvezetet használtak, nőellenes sérelmeket fogalmaztak meg, vagy korábbi támadókat példaképként jelenítettek meg. Ez a történeti kapcsolat szakmailag releváns, ugyanakkor torzíthatja is a jelenség megértését: a közösségekhez kapcsolódó, látványos erőszakos esetek könnyen elfedhetik, hogy az önazonosuló incelek túlnyomó többsége nem követ el fizikai erőszakot, miközben a csoportban súlyos pszichológiai és társas terhek jelennek meg (Sparks et al., 2022; Yongco, 2026).

A kutatási kérdés ezért nem az, hogy „az incelek erőszakosak-e", hanem az, hogy milyen körülmények között alakul át a magány, az elutasítás, a testi elégtelenség élménye vagy a társadalmi sikertelenség olyan ideológiai sérelemmé, amely igazolja a nők dehumanizálását, az önkárosítást vagy ritkább esetekben a mások elleni erőszakot. A válaszhoz egyszerre szükséges pszichológiai, szociológiai, genderelméleti, kriminológiai és digitálismédia-szempontokat alkalmazni.

A jelen tanulmány az inceljelenséget három egymásba kapcsolódó, de nem azonos szinten elemzi. Az első a pszichológiai és társas sérülékenység szintje, amelyhez a magány, a depresszió, a szorongás, a visszautasításérzékenység és a kapcsolati tapasztalatlanság tartozhat. A második az ideológiai jelentésadás szintje, amelyben a blackpill, a biológiai determinizmus, a nőgyűlölet és a kollektív áldozatiság a személyes nehézséget csoportalapú igazságtalansággá alakítja. A harmadik a digitális megerősítés szintje: az online közösségek, a platformok ajánlórendszerei, a mérhető láthatóság és a közösségi visszacsatolás normalizálhatja vagy felerősítheti a már jelen lévő sérelmeket. E három szint kölcsönhatása magyarázóbb, mint bármelyik tényező önmagában; ezért a fejezetek az egyes mechanizmusokat mindig ehhez az integratív szerkezethez kapcsolják vissza.

A jelenség magyarországi és kelet-közép-európai megjelenéséről jelenleg csak korlátozott empirikus ismeretek állnak rendelkezésre. Feltételezhető, hogy az angol nyelvű incelterminológia és a manoszféra narratívái a régió online tereiben részben eredeti, részben nyelvileg és kulturálisan adaptált formában jelennek meg, ennek szisztematikus feltérképezése azonban további kutatásokat igényel.

2. Módszer és fogalmi keret

A tanulmány célzott, nem szisztematikus kritikai narratív áttekintés. A szakirodalmi keresés a PubMed/MEDLINE, a Google Scholar és a Crossref felületein történt, az incel, involuntary celibacy, mental health, suicide, misogyny, violence, radicalization, manosphere, online community, algorithm, body image, shame és looksmaxxing kifejezések, illetve ezek magyar megfelelőinek kombinációival. A keresést a kulcsközlemények hivatkozáslistáinak visszamenőleges áttekintése egészítette ki. A korpusz lezárásának időpontja 2026. július 31.; a keresés elsősorban a 2019–2026 között megjelent angol és magyar nyelvű közleményekre irányult, de a fogalmi vagy történeti szempontból meghatározó korábbi munkák is bekerülhettek.

A forráskorpusz gerincét három széles áttekintés (Sparks et al., 2022; Reverter et al., 2025; Yongco, 2026), a brit és amerikai önazonosuló incelek 561 fős kérdőíves vizsgálata (Whittaker et al., 2024), a káros attitűdök kettős útvonalmodelljét vizsgáló empirikus munka (Costello et al., 2025), valamint a fórumok nyelvhasználatának időbeli változását elemző longitudinális korpuszkutatás (de Roos et al., 2024) alkotja. A fenyegetésértékelési fejezetben a célzott erőszak eseteit szintetizáló Hoffman et al. (2020) szolgál kiegészítő támpontként. A további

források az egyes fogalmi, klinikai, genderelméleti vagy digitálismédia-szempontokat egészítik ki, illetve szemléltetik.

A beválasztás alapja a kutatási kérdésekhez való fogalmi relevancia, az incelpopulációra vagy incelközegekre vonatkozó közvetlen adat, illetve a digitális szégyen és kockázatértelmezés szempontjából indokolt elméleti hozzájárulás volt. Lektorált tanulmányok mellett két, egyértelműen intézményi jelentésként vagy konferenciakiadványként jelölt forrás is szerepel. Formális PRISMA-folyamat, metaanalízis és egységes minőségpontozás nem történt; ezért a következtetések súlya a forrástípustól függ. A kérdőíves önbeszámolók, a kvalitatív interjúk, a fórumszöveg-korpuszok, az esettanulmányok, a szakpolitikai jelentések és az elméleti modellek eltérő kérdések megválaszolására alkalmasak, amit az egyes fejezetek szövege külön is jelez.

Fogalmilag el kell különíteni az akaratlan egyedüllétet vagy szexuális nélkülözést, az incelként történő önazonosítást és a szélsőséges incelideológiát. Nem minden tartósan egyedülálló személy incel, nem minden önazonosuló incel fogadja el a blackpill teljes világképét, és nem minden nőgyűlölő online felhasználó tartozik incelközösséghez. A kategóriák összemosása egyszerre vezethet stigmatizációhoz és pontatlan kockázatbecsléshez (Sparks et al., 2022; Yongco, 2026).

Az erőszakkal kapcsolatban szintén több kimenetet szükséges megkülönböztetni. Más jelenség a nőket lealacsonyító kommunikáció, az online zaklatás, a szexuális erőszak igazolása, a konkrét fenyegetés, az önkárosítás, a párkapcsolati erőszak és a nyilvános, ideológiai üzenettel kísért tömeges támadás. E kimenetek részben közös pszichológiai és kulturális tényezőkből táplálkozhatnak, de nem tekinthetők azonosnak, és nem alkotnak szükségszerű fejlődési sort.

3. Az incelideológia szerkezete: blackpill, hierarchia és reménytelenség

A kortárs incelvilágkép központi eleme a blackpill, vagyis a „fekete pirula” szemlélet. Eszerint a romantikus és szexuális siker elsődlegesen veleszületett vagy alig változtatható testi tulajdonságoktól függ. A testmagasság, az arcforma, az állkapocs, a haj, a bőrszín, a fizikai erő vagy a társadalmi státusz olyan rangsor elemeivé válik, amely állítólag objektíven meghatározza az egyén párkapcsolati értékét. A blackpill így nem pusztán pesszimista vélemény, hanem zárt magyarázó rendszer: az elutasítást a biológiai végzet bizonyítékaként, a sikert pedig a hierarchia megerősítéseként értelmezi (Glace et al., 2021; Preston et al., 2021; Sparks et al., 2022).

Ezt a világképet sajátos szókészlet tartja fenn. A „Chad” a kiemelkedően vonzó és szexuálisan sikeres férfi, a „Stacy” a vonzó nő, a „normie” pedig az állítólag problémamentes párkapcsolati életet élő kívülálló. A lexikon identitásképző funkciót tölt be: kategorizálja a társadalmat, közös nyelvet ad a sérelmekhez, és határt húz a közösség és a külvilág közé. Ugyanez a nyelv az erőszakot és az önkárosítást is kódolhatja, ami megnehezíti a kívülállók számára a fenyegetések értelmezését (Klein és Golbeck, 2024; Yongco, 2026).

A blackpill fatalizmusa azért kockázatos, mert csökkentheti a változásba vetett hitet. Ha a párkapcsolati sikertelenség oka kizárólag genetikai és társadalmi hierarchia, akkor a társas készségek fejlesztése, a pszichoterápia, a közösségi részvétel vagy az életvezetési változtatás értelmetlennek tűnhet. A külső kontrollhely és a reménytelenség egymást erősítheti: az egyén a sorsát megváltoztathatatlannak látja, ugyanakkor a kudarc felelősségét a nőkre, a feminizmusra vagy a „szexuális piacra” helyezi (Brzuszkiewicz, 2020).

A looksmaxxing, vagyis a külső megjelenés maximalizálása első pillantásra ellentmond a determinizmusnak, valójában azonban gyakran ugyanazon logika része. Az étrend, a testépítés, a bőrápolás és az öltözködés mellett egyes fórumokon szélsőséges esztétikai vagy sebészeti beavatkozások is megjelennek. A test ilyenkor nem megélt, kapcsolati valóságként, hanem pontozható és javítandó projektként jelenik meg. A blackpill egyszerre állítja, hogy a test sorsszerűen elégtelen, és követeli annak szüntelen optimalizálását. Az integratív modellben e fatalisztikus test- és státuszhierarchia a pszichológiai sérülékenységből az ideológiai jelentésadás felé vezető, de önmagában nem determinisztikus kapcsolódási pontként értelmezhető.

4. Az algoritmikus tekintet, a testkép és a szégyen szerepe

A külső megjelenésre épülő incelhierarchia megértéséhez fontos kiegészítő keretet kínál a digitális testkép és a szégyen elmélete. A következő értelmezés a jelen tanulmány hipotézisalkotó elméleti javaslata, nem pedig közvetlen incelmintán igazolt oksági modell. A közösségi médiában a test nemcsak látható, hanem szerkeszthető, összehasonlítható és számszerűen értékelt reprezentációvá válik. A lájkok, megtekintések, követőszámok és ajánlási rangsorok a felhasználó számára az elismerés, a kívánatosság és a társadalmi érték közvetett mérőszámaiként működhetnek (Incze és Treuer, 2026; Treuer és Incze, 2026b).

Az „algoritmikus tekintet" fogalma azt a helyzetet írja le, amelyben a személy nem egy meghatározott másik ember tekintete előtt, hanem rangsorolási, ajánlási és mérési rendszerek közegében válik láthatóvá. Az értékelő közönség diffúz: egyszerre áll kortársakból, ismeretlen felhasználókból, elképzelt partnerekből és a platform nehezen átlátható működéséből. A szégyen így nemcsak egy konkrét megszégyenítés után jelenhet meg, hanem megelőző jellegűvé válhat: az egyén előre igazíthatja testét, profilját és viselkedését ahhoz, hogy elkerülje a láthatatlanságot vagy az elégtelennek minősülést (Treuer és Incze, 2026b).

Az „algoritmikus szuperegó" ehhez kapcsolódóan a folyamatos optimalizálás belsővé tett követelményét jelöli. Nem elegendő vonzónak lenni; a vonzerőt újra és újra nyilvánosan bizonyítani kell. A sikeres visszajelzés csak átmeneti megkönnyebbülést adhat, mert egyúttal új teljesítményszintet állít fel. Az incelfórumok testpontozó gyakorlatai és a looksmaxxing ezért olyan kulturális környezetbe illeszkedhetnek, amelyben a testi önérték egyre inkább mérhető teljesítménnyé válik (Incze és Treuer, 2026; Treuer és Incze, 2026b).

Ez az elméleti kapcsolat nem jelenti azt, hogy a közösségi média vagy az algoritmusok önmagukban incelidentitást hoznának létre, és nem szolgál közvetlen empirikus bizonyítékkal az algoritmusok incelspecifikus hatására. A hipotézis szerint a platformok összehasonlító és kvantifikáló logikája pszichológiai nyersanyagot szolgáltathat a lookizmushoz: a romantikus visszautasítás a globális testi elégtelenség bizonyítékává válhat, a szégyen pedig haragba és külső hibáztatásba fordulhat. A feltételezett összefüggés különösen ott lehet releváns, ahol a személy önértékelése eleve sérülékeny, és a digitális közösség egyetlen, mindent magyarázó ideológiai nyelvet kínál számára.

A szégyen azonban nem szükségszerűen vezet agresszióhoz. Visszahúzódást, elkerülést, önkritikát, depressziót vagy önkárosítást is eredményezhet, a digitális tér pedig támogató közösségeket és kreatív identitáskísérletezést is lehetővé tehet. A szakmai értelmezésnek ezért kerülnie kell a technológiai determinizmust: a feltételezett platformhatás a felhasználó sérülékenységével, a közösségi normákkal és a konkrét tartalommal kölcsönhatásban vizsgálandó. Az integratív modellben az

algoritmikus tekintet így a sérülékenység és a digitális megerősítés közötti hipotetikus híd, amelynek empirikus tesztelése további kutatást igényel (Incze és Treuer, 2026).

5. Nőgyűlölet, patriarchális mintázatok és szexuális jogosultságtudat

Az incelideológia szélsőséges változataiban a személyes elutasítás a nőkkel szembeni kollektív ellenségességgé alakul. A nőket homogén, felszínes, manipulatív és kizárólag magas státuszú férfiakat választó csoportként ábrázolják. E reprezentáció egyszerre tagadja a nők egyéni különbségeit, autonómiáját és választási jogát, valamint a férfiak párkapcsolati kudarcát a női természet állítólagos romlottságára vezeti vissza (Halpin, 2022; Jaki et al., 2019; Tranchese és Sugiura, 2021).

A nőgyűlölet nem kizárólag az incelközösségek saját terméke. A patriarchális kultúrák hosszú történeti folyamatban alakították ki a női szexualitás ellenőrzését, a férfi privilégium legitimációját és a nők autonómiájával szembeni bizalmatlanságot. A kortárs online nőgyűlölet ezért nem teljesen új jelenség, hanem korábbi szexista és hatalmi mintázatok digitális átrendeződése. Az incelközeg radikalitása abban áll, hogy e mintázatokat biológiai determinizmussal, technológiai nyelvezettel és kollektív férfiáldozatisággal kapcsolja össze (Kengyel et al., 2024).

A szexuális jogosultságtudat azt a meggyőződést jelenti, hogy a férfit romantikus vagy szexuális hozzáférés illeti meg, a visszautasítás pedig nem a másik személy legitim döntése, hanem jogfosztás vagy megalázás. Ez a sérelem a patriarchális csereelv torz formájaként is értelmezhető: az egyén úgy véli, hogy bizonyos teljesítményekért, „jófiúságért", társadalmi alkalmazkodásért vagy egyszerűen férfi mivoltáért intimitás jár neki. Amikor ez elmarad, a csalódás morális váddá alakul.

Egy keresztmetszeti kérdőíves vizsgálatban az akaratlan cölibátus és a nőgyűlölő attitűdök között akkor is kimutatható kapcsolat maradt, amikor egyes személyiségjellemzőket statisztikailag kontrolláltak; az összefüggés ugyanakkor nem bizonyítja, hogy minden akaratlanul egyedülálló férfi nőgyűlölő lenne, és oksági irányt sem állapít meg (Grunau et al., 2022). Egy másik empirikus vizsgálatban a nőellenes attitűdök összefüggtek a nők elleni erőszak támogatásával, az interperszonális agresszióval és az erőszakos szélsőségesség iránti fogékonysággal, de nem vezettek automatikusan cselekményhez (Rottweiler et al., 2025). Az integratív modellben a nőgyűlölet és a jogosultságtudat az ideológiai jelentésadás szintjén növelheti a kockázatot, miközben a viselkedési kimenet továbbra is többtényezős és valószínűségi.

6. Kollektív áldozatiság és sérelemalapú identitás

Az online incelközösségek egyik meghatározó mechanizmusa, hogy a személyes tapasztalatokat kollektív áldozati narratívává alakítják. A magány, az elutasítás vagy a szexuális tapasztalat hiánya nem egyéni élethelyzetként, hanem egy egész férficsoport rendszerszintű kizárásaként jelenik meg. Egy Europol-konferenciakiadványban közölt kvalitatív-értelmező elemzés szerint a közösség tagja így nem egyszerűen sikertelennek, hanem egy igazságtalan rend áldozatának érezheti magát (Lounela, 2024).

A kollektív áldozatiság önmagában nem erőszakos. Kockázati jelentősége akkor növekszik, ha a sérelemhez jól körülhatárolt ellenségkép, a békés változás lehetetlenségének hite és a megtorlás morális igazolása társul. A blackpill ebben a

folyamatban lezárja az alternatív magyarázatokat: a társadalom megváltoztathatatlan, az egyéni fejlődés hiábavaló, a nők pedig a rendszer aktív haszonélvezői vagy fenntartói. A reménytelenség így haraggal és erkölcsi felháborodással kapcsolódik össze.

A sérelemalapú identitás csoportkohéziót is teremt. A közös nyelv, a közös ellenség és a közösen megélt megalázottság olyan összetartozást kínálhat, amelyet az egyén offline életében nem talál meg. Ez magyarázza, miért lehet pszichológiailag nehéz kilépni a közösségből még akkor is, ha annak tartalma rontja a hangulatot és a társas működést. A kilépés nemcsak véleményváltoztatás, hanem identitás- és közösségvesztés is. Az integratív modell szempontjából a kollektív áldozatiság a személyes sérülékenységet csoportszintű ideológiai jelentéssé alakító közvetítő mechanizmus.

7. Online visszhangkamrák, algoritmikus megerősítés és radikalizáció

Az incelkultúra digitális szerveződése lehetővé teszi, hogy földrajzilag elszigetelt, hasonló sérelmekkel küzdő emberek kapcsolatba kerüljenek. Ez kezdetben támogató funkciót is betölthet: a résztvevők megoszthatják magányukat, megértést kaphatnak, és csökkenthetik az egyedüllét élményét. A kockázat akkor nő, amikor a közösségi normák a reménytelenséget hitelességi kritériummá, a nőgyűlöletet humorforrássá, az agresszív nyelvet pedig csoporttagsági jelzéssé alakítják.

A visszhangkamrában a felhasználó elsősorban saját előfeltevéseit megerősítő információkkal találkozhat. Az ellenpéldákat kivételnek, hazugságnak vagy a közösség elárulásának tekinthetik. Egy longitudinális fórumkorpusz nyelvi elemzése szerint az érzelmileg túlfűtött és szélsőséges nyelvezet idővel kölcsönösen megerősödhet, bár a folyamat nem minden felhasználónál lineáris, és az egyéni attitűdök változása a szövegkorpuszból nem állapítható meg közvetlenül (de Roos et al., 2024).

Az online közösségi részvétel és a radikalizáció kapcsolata kölcsönös szelekcióval is magyarázható. A már eleve sértett vagy nőellenes személyek nagyobb valószínűséggel kereshetnek hasonló fórumokat, miközben a fórumok normalizálhatják és rendszerezhetik meglévő attitűdjeiket. Online aktivitási és hálózati adatok elemzése összefüggést jelzett a manoszférával folytatott intenzívebb interakció és a radikalizáció egyes kommunikációs, illetve attitűdbeli jegyei között; a megfigyeléses elrendezés azonban nem bizonyít oksági hatást (Habib et al., 2022; Yongco, 2026).

Az ajánlórendszerek további szerepet játszhatnak azáltal, hogy a felhasználó érdeklődéséhez hasonló, egyre erősebb érzelmi töltésű tartalmakat kínálnak. A platformok üzleti logikája az aktivitást és a figyelem fenntartását jutalmazza, nem pedig a tartalom pszichológiai vagy társadalmi következményeit. Ez nem jelenti, hogy az algoritmus minden felhasználót radikalizál, és a jelenlegi incelkutatás nem támaszt alá egyszerű, egyirányú algoritmikus okságot. A szakirodalom alapján inkább olyan felfedezési útvonalak feltételezhetők, amelyekben a testkép-, férfiasság- és párkapcsolati tartalmak sérelemalapú, majd nőgyűlölő narratívákhoz kapcsolódhatnak (Yongco, 2026).

Az algoritmikusan közvetített megerősítés rokon mechanizmusait más digitális kapcsolati környezetek elméleti-klinikai elemzései is leírták. Egy társalgási mesterséges intelligenciához fűződő intenzív érzelmi kötődésről szóló közlemény például azt vetette fel, hogy a személyre szabott, folyamatosan elérhető és megerősítő rendszer felerősítheti a már meglévő kognitív vagy érzelmi sérülékenységeket

(Treuer és Incze, 2026a). Ez itt szemléltető analógia, nem pedig az incelradikalizáció közvetlen empirikus bizonyítéka.

Az erőszakos közlések gyakran irónia, mém vagy túlzás formájában jelennek meg. A humoros keretezés megnehezíti a fenyegetésértékelést, mert nem világos, hogy provokációról, közösségi szerepjátékról vagy valódi szándékról van-e szó. Ugyanakkor az ismétlődő erőszakos viccek deszenzitizálhatnak, eltolhatják a közösségi normákat, és elfogadhatóbbá tehetik a nők elleni agresszió nyelvi megjelenítését. Az integratív modellben az online közeg ezért nem önálló ok, hanem a sérülékenységet és az ideológiai jelentésadást felerősítő vagy esetenként ellensúlyozó infrastruktúra.

8. Mentális egészség, magány, neurodiverzitás és önkárosítás

Az incelként önazonosuló férfiakról készült áttekintések és önbeszámolós vizsgálatok következetesen magas pszichológiai terhelést jeleznek. Gyakori a depresszív és szorongásos tünet, a társas és érzelmi magány, az alacsony életelégedettség, a bizonytalan kötődés, a visszautasításérzékenység és az öngyilkossági gondolat. Ezek az eredmények nem jelentik azt, hogy egységes klinikai profilt lehetne felállítani, és a közösségi mintákból nem következtethető a teljes népesség prevalenciája (Costello et al., 2022; Reverter et al., 2025; Sparks et al., 2022; Yongco, 2026).

Egy online toborzott, önkéntes és önbeszámolón alapuló, 272 önazonosuló incelt vizsgáló felmérésben a résztvevők 64,3%-a depresszív, 59,6%-a szorongásos tünetekről, 47,8%-a pedig öngyilkossági gondolatokról számolt be; 24,6% önbevallás alapján autizmus-spektrum diagnózist jelzett (Speckhard és Ellenberg, 2022). A számok a vizsgálati minta terhelését írják le, nem klinikai diagnózisokat vagy népességi arányokat.

Egy brit kormányzati megbízásból készült, 561 brit és amerikai önazonosuló incelt vizsgáló online kérdőíves jelentésben súlyos magány és gyakori szuicid gondolatok jelentek meg; minden ötödik résztvevő az előző két hét minden napján gondolt öngyilkosságra (Whittaker et al., 2024). Daly és Laskovtsov (2021) 80 incel szuicid bejegyzés kvalitatív elemzése során az internet és az incelközösség szerepét, a sikertelen megküzdést, valamint a halál másokra gyakorolt hatását azonosították visszatérő témaként. E kvalitatív eredmény, a jelentés önbeszámolós, keresztmetszeti adatai és a 2026-os kritikai áttekintés egyaránt arra utalnak, hogy a mentális terhelés és az önkárosítás következetesebben dokumentált, mint a kifelé irányuló erőszak (Yongco, 2026).

Az autizmus-spektrum jellemzők és az incelidentitás közötti lehetséges kapcsolatot különös óvatossággal kell értelmezni. Az autista emberek túlnyomó többsége nem nőgyűlölő és nem erőszakos. Egyes személyek számára ugyanakkor nehezebb lehet a kétértelmű romantikus jelzések értelmezése, vonzó lehet a fórumok részletesen katalogizált nyelve, és meggyőzőnek tűnhet a blackpill látszólag pontos, szabályszerű magyarázata. Ez klinikai alkalmazkodást, nem pedig stigmatizáló következtetést indokol (Yongco, 2026).

A mentális zavar diagnózisa önmagában gyenge előrejelzője a célzott erőszaknak. A releváns kérdés nem az, hogy valaki depressziós, szorongó vagy neurodivergens-e, hanem az, hogy e sérülékenység miként kapcsolódik haraghoz, külső hibáztatáshoz, erőszak-igazoláshoz, konkrét célpontokhoz és támadási előkészületekhez. A klinikai szenvedést el kell ismerni anélkül, hogy az ideológiai felelősség eltűnne.

A segítségkérést nehezíthetik azok a férfiasságnormák és manoszféradiskurzusok, amelyek a pszichológiai ellátást gyengeségként vagy a férfiak problémáinak félreértéseként ábrázolják. Egy 326 amerikai férfi közösségi mintáján végzett keresztmetszeti vizsgálatban a tradicionális férfiasságnormák erősebb elfogadása nagyobb segítségkérési önstigmával függött össze (Mostoller és Mickelson, 2024). Egy manoszférára fókuszáló szakmai szerkesztőségi közlemény hasonló akadályokra hívta fel a figyelmet (Over et al., 2025), de az incelpopulációban a manoszfératartalom és a segítségkérési stigma közötti közvetlen ok-okozati kapcsolat további vizsgálatot igényel. Az integratív modellben a mentális terhelés az első szinthez tartozik; kockázati jelentősége akkor változik, ha ideológiai hibáztatással és digitális megerősítéssel kapcsolódik össze.

9. Az erőszakhoz vezető utak: ideológia, krízis és utánzás

A kifelé irányuló erőszak és az incelidentitás empirikus kapcsolata jóval bizonytalanabb, mint a mentális terhelésé és az önkárosításé. A legtöbb önazonosuló incel nem követ el fizikai támadást, és a fórumban megjelenő agresszív nyelv nem azonos a cselekvési szándékkal. A 2024–2026 között megjelent kérdőíves, longitudinális és áttekintő munkák a korábbi, főként nagy nyilvánosságú támadásokra és esettanulmányokra épülő erőszakközpontú képet heterogénebb irányba módosítják: hangsúlyosabbá teszik a mentális egészséget, az önkárosítást, a közösségi funkciókat és az eltérő kockázati útvonalakat (de Roos et al., 2024; Whittaker et al., 2024; Costello et al., 2025; Reverter et al., 2025; Yongco, 2026). Nyitott kérdés marad, hogy e folyamatok milyen időbeli és oksági rendben kapcsolódnak a ritka célzott támadásokhoz.

A kettős útvonal hipotézisét egy keresztmetszeti kérdőíves modellvizsgálat dolgozta ki. Eszerint a káros attitűdök és erőszakos kimenetek legalább két, egymást átfedő folyamatból alakulhatnak ki. Az egyik útvonal központja a magány, a visszautasítás, az alacsony önértékelés, a depresszív állapot és a reménytelenség. A másiké a nőgyűlölet, a szexuális jogosultságtudat, az ellenségkép és az erőszak igazolása. A pszichológiai sérülékenység önmagában inkább önkárosításhoz vagy visszahúzódáshoz vezethet, míg az ideológiai útvonal a kifelé irányuló agresszió morális legitimációját teremtheti meg. A két útvonal találkozása növelheti a célzott erőszak kockázatát, de a keresztmetszeti adatok nem igazolnak egyéni szintű előrejelző vagy oksági modellt (Costello et al., 2025).

Az erőszakos elkövetők heroizálása különösen fontos utánzási mechanizmus. Egyes fórumokon korábbi támadók neve, képe és manifesztuma mártíri vagy „szent” státuszt kap. Az ilyen reprezentáció erkölcsi legitimációt, cselekvési forgatókönyvet és posztumusz ismertségígéretet kínálhat azoknak, akik láthatatlannak és megalázottnak érzik magukat (Baele et al., 2021; Witt, 2020). A heroizálás nem jelenti, hogy minden olvasó utánzóvá válik, de növeli a hozzáférhető erőszakos minták számát és kulturális jelentését.

A „sztochasztikus nemi alapú erőszak” fogalma azt a környezetet írja le, amelyben a közösség általánosságban igazolja, ünnepli vagy ösztönzi a nők elleni erőszakot anélkül, hogy központi vezető konkrét támadási parancsot adna. Nem jelezhető előre pontosan, hogy ki és mikor fordítja a retorikát cselekvésre, de a dehumanizálás, a fenyegetés és az erőszak normalizálása növelheti az agresszív kimenetek valószínűségét (Gosse et al., 2025).

A súlyos célzott támadásoknál az ön- és közveszély gyakran összekapcsolódik. Az elkövető nem számol a túléléssel, a támadást egyszerre

tekintheti bosszúnak, öngyilkosságnak és nyilvános önreprezentációnak. Emiatt a szuicid gondolatok és a gyilkossági fantáziák együttes megjelenése, a véglegességet kifejező közlések és a támadást bejelentő tartalmak különösen jelentős figyelmeztető jelek. Az integratív modell ebből következően nem egyenes radikalizációs lépcsőt, hanem több lehetséges ön- és közveszélyi útvonalat ír le, amelyek csak bizonyos kombinációkban válhatnak akut kockázattá.

10. Terrorizmus, gyűlölet-bűncselekmény vagy nemi alapú erőszak?

Az incelmotivációjú támadások jogi és elméleti besorolása vitatott. A kérdésről szóló irodalom jelentős része ismert támadások esetelemzésére, manifesztumokra és terrorizmuselméleti kritériumokra támaszkodik, ezért nem az incelpopuláció egészéről ad prevalenciabecslést. Terrorizmusról akkor beszélhetünk, ha az elkövető felismerhető ideológiai világképre hivatkozik, egy társadalmi csoportot kíván megfélemlíteni, propagandatartalmat tesz közzé, és a támadást szélesebb politikai vagy társadalmi üzenet hordozójaként értelmezi. A kategorizálás mellett szól, hogy a nőgyűlölet nem pusztán magánérzelem, hanem a nők társadalmi autonómiájának korlátozására irányuló hatalmi ideológia is lehet (Gentry, 2022; Hoffman et al., 2020).

A terrorizmusminősítés ellen szólhat, ha az elsődleges motiváció személyes bosszú, öngyilkossági válság, általános düh vagy hírnévkeresés, és nem azonosítható koherens politikai cél. A gyakorlatban azonban a személyes és ideológiai motívumok gyakran összefonódnak. A párkapcsolati sérelem ideológiai nyelvet kap, az ideológia pedig a személyes fájdalomból nyer érzelmi energiát.

A kizárólagos terrorizmuskeret veszélye, hogy a ritka, nagy nyilvánosságú támadásokra szűkíti a figyelmet, miközben háttérbe szorítja az online zaklatást, a szexuális agresszió igazolását, a nők megfélemlítését és az önkárosítás súlyos terhét. A kizárólagos klinikai keret ezzel szemben depolitizálhatja a nőgyűlöletet. A jelenség ezért legpontosabban több ártalmi terület metszeteként írható le: lehet benne erőszakos szélsőségesség, nemi alapú erőszak, gyűlölet-bűncselekmény, célzott erőszak és szuicid krízis is. Az integratív modell ezt a többes besorolást azzal teszi kezelhetővé, hogy az identitáscímke helyett külön választja a sérülékenységet, az ideológiai jelentést és a konkrét viselkedési kimenetet.

11. Viselkedésalapú kockázatértékelés

Az incelként történő önazonosítás önmagában nem alkalmas az erőszak előrejelzésére. A címkealapú megközelítés hamis pozitív jelzéseket, stigmatizációt és a valóban veszélyes viselkedések figyelmen kívül hagyását eredményezheti. A fenyegetésértékelésnek a konkrét magatartásra, a szándékra, a képességekre, az eszközökhöz való hozzáférésre és az időbeliségre érdemes épülnie (Hoffman et al., 2020; Yongco, 2026). Az alábbi jelzések célzott erőszak eseteinek szakirodalmi szintéziséből származó értékelési szempontok, nem pedig incelpopuláción validált prediktív ellenőrzőlista.

Fokozott kockázatra utalhat a konkrét személyek vagy helyszínek célpontként való megnevezése; támadási módszerek kutatása, próbája vagy eszközök beszerzése; manifesztum, búcsúüzenet vagy támadást bejelentő tartalom készítése; közvetlen fenyegetés; korábbi elkövetők erős idealizálása; az öngyilkossági és gyilkossági gondolatok összekapcsolása; a közeljövőre utaló véglegességi kijelentés; korábbi zaklatás, családon belüli erőszak vagy agresszió; valamint egy friss

megalázás, veszteség vagy életkrízis és az erőszak erkölcsi kötelességként való bemutatásának együttese.

Egyetlen jel sem bizonyítja, hogy támadás fog történni. A jelentőség a jelek kombinációjából, konkrétságából, időbeli közeledéséből és változásából adódik. Más kockázatot jelent egy általános, ironikus fórumbejegyzés, mint egy névvel, időponttal, helyszínnel és megszerzett eszközzel összekapcsolt fenyegetés. A szakirodalom alapján a multidiszciplináris, arányos és viselkedésalapú eljárás indokolt. Az integratív modellben e fejezet választja el a sérülékenységi vagy ideológiai tényezők jelenlétét az akut, cselekvésközeli kockázattól.

12. Megelőzés és beavatkozás: integrált ötpilléres megközelítés

A szakirodalom alapján a kizárólagos biztonságiasítás és a kizárólagos patologizálás egyaránt elégtelennek tűnik. A kizárólag rendészeti megközelítés a teljes közösséget fenyegetésként kezelheti, és rejtettebb platformokra terelheti a kommunikációt. A kizárólag mentálhigiénés megközelítés viszont figyelmen kívül hagyhatja a nőgyűlölet kulturális, politikai és kapcsolati ártalmait. Az alábbi beavatkozási irányok elsősorban áttekintésekből, megfigyeléses vizsgálatokból és szakpolitikai következtetésekből származnak; incelpopuláción végzett kontrollált hatásvizsgálatok egyelőre hiányoznak. Ennek figyelembevételével öt egymást kiegészítő pillér megfontolható: klinikai ellátás, oktatás, platformirányítás, nemi igazságosság és öngyilkosság-megelőzés (Yongco, 2026).

12.1. Klinikai segítség

A klinikai találkozás első lépéseként megfontolható a depresszió, a szorongás, a szuicid veszély, a paranoid gondolkodás, a kötődési nehézségek és a lehetséges neurodivergens szükségletek felmérése. A terapeuta elismerheti a magányt, a visszautasítás fájdalmát és a testi szégyent anélkül, hogy megerősítené a blackpill determinizmusát vagy a nőellenes magyarázatokat. A terápiás kapcsolat alternatív tapasztalatot kínálhat az algoritmikus és csoportos értékeléssel szemben: a személy nem pontszámként vagy státuszkategóriaként, hanem összetett, változásra képes szubjektumként jelenhet meg (Incze és Treuer, 2026).

A beavatkozás céljaként nem célszerű pusztán a partnerkapcsolat létrejöttét kijelölni, mert ez fenntarthatja azt a jogosultsági logikát, amely szerint az intimitás megszerzendő juttatás. A szakirodalom alapján reálisabb irány lehet a reménytelenség csökkentése, a kognitív torzítások felismerése, a szégyen és harag szabályozása, a társas kompetenciák fejlesztése, valamint olyan offline kapcsolatok és közösségek kialakítása, amelyek nem a sérelemidentitást erősítik.

12.2. Oktatás és korai megelőzés

Az iskolai és közösségi megelőzés lehetséges elemei közé tartozhatnak az érzelmi és társas készségek, a romantikus visszautasítás kezelése, a beleegyezés, a nemi sztereotípiák és az egészséges férfiszerepek sokfélesége. Beavatkozási irányként olyan férfiminták bemutatása is megfontolható, amelyekben a sebezhetőség, a segítségkérés, az empátia és a kölcsönösség nem a férfiasság hiányaként jelenik meg.

A digitális médiaműveltség fejlesztésében az álhírek felismerése mellett helyet kaphat az ajánlórendszerek, a figyelemgazdaság, a testképi összehasonlítás és a manipulált tartalmak működésének megértése. Fontos tanulási cél lehet annak

felismerése, hogy a platformon látható népszerűség nem semleges társadalmi mérés, hanem algoritmikus kiválasztás eredménye, és a szexuális-párkapcsolati tartalmak gyakran szélsőségesen szelektált tapasztalatokat jelenítenek meg.

12.3. Platformirányítás és moderáció

Platformirányítási irányként felmerülhet a konkrét fenyegetések gyors felismerése, az áldozatok védelme, az erőszakos elkövetők dicsőítésének korlátozása és a krízisforrások elérhetővé tétele. További vizsgálatot igényel az ajánlórendszerek átláthatósága és az, hogy a platformok miként kapcsolhatják össze a testkép-, férfiasság- vagy párkapcsolati tartalmakat nőgyűlölőbb közösségekkel (Yongco, 2026).

A teljes közösségek automatikus betiltása ugyanakkor elvándorlási hatást válthat ki, és a kommunikációt kevésbé látható, szélsőségesebb terekbe terelheti. Ezért beavatkozási irányként megfontolható a moderáció összekapcsolása kilépést támogató lehetőségekkel, mentálhigiénés és szuicid krízisforrásokkal, valamint alternatív férfiközösségek ajánlásával. E megoldások hatékonyságát célzott értékelő kutatásoknak kellene vizsgálniuk.

12.4. Nemi igazságosság és a nőgyűlölet megelőzése

Az incelideológia nem választható le a nők elleni erőszak és az online nőgyűlölet szélesebb kontinuumáról. A szakirodalom alapján a megelőzés egyik normatív alapja lehet annak egyértelművé tétele, hogy a magány és a szenvedés nem igazolja mások tárgyiasítását, zaklatását vagy megfélemlítését. A nőkkel szembeni ellenségesség nem pusztán kommunikációs stílus, hanem társadalmi egyenlőtlenségeket fenntartó gyakorlatként is értelmezhető (Kengyel et al., 2024; Rottweiler et al., 2025).

A férfiakat megszólító programok várhatóan akkor lehetnek hitelesebbek, ha nem szégyenítik meg a résztvevőket férfi mivoltukért, de nem is erősítik meg a nőkhöz való hozzáférés elveszettnek vélt jogát. Beavatkozási célként a kölcsönösségre, beleegyezésre és egyenlő emberi státuszra épülő kapcsolati szemlélet megfontolható.

12.5. Öngyilkosság-megelőzés

A következetesen magas szuicid terhelés alapján az önkárosítás megelőzését önálló prioritásként érdemes kezelni, nem csupán a mások elleni erőszak megelőzésének mellékágaként. Beavatkozási irányként felmerülhetnek célzott krízisüzenetek, könnyen elérhető segítő szolgáltatások, online átirányítások és a szakemberek speciális képzése. Mivel a szuicid és homicid gondolatok egyes célzott támadásokban összekapcsolódhatnak, az öngyilkosság-megelőzés bizonyos esetekben a nemi alapú erőszak megelőzéséhez is hozzájárulhat (Yongco, 2026). Az ötpilléres megközelítés az integratív modell mindhárom szintjét és a védő tényezőket egyszerre célozza, de eredményessége további empirikus értékelést igényel.

13. Módszertani korlátok és kutatási irányok

Az incelkutatás jelentős része nyilvános fórumbejegyzések elemzésére támaszkodik. Ezekből nem mindig állapítható meg, hogy a felhasználó mennyire azonosul a leírt nézetekkel, illetve a közlés irónia, provokáció, szerepjáték vagy tényleges szándék-e.

A fórumpopuláció ráadásul nem azonos minden olyan személlyel, aki incelként gondol magára.

Az önkéntes kérdőíves minták erősen szelektáltak lehetnek. A kutatásban részt vevő személyek eltérhetnek azoktól, akik elutasítják a kapcsolatfelvételt, és az online közösségeken keresztüli toborzás felülreprezentálhatja az aktívabb vagy ideológiailag elkötelezettebb tagokat. A klinikai tünetek gyakran önbeszámolón alapulnak, ezért a százalékos arányokat nem szabad diagnosztikai vagy népességi prevalenciaként értelmezni (Reverter et al., 2025; Yongco, 2026).

Az okozati irány meghatározása különösen nehéz. A fórumhasználat erősítheti a nőgyűlöletet és a reménytelenséget, de az ellenségesebb és izoláltabb személyek eleve nagyobb valószínűséggel kereshetnek ilyen fórumokat. A legvalószínűbb kölcsönös folyamat: a felhasználó meglévő sérülékenységgel és attitűdökkel érkezik, a közösség pedig nyelvet, identitást és megerősítést ad ezekhez.

További longitudinális kutatás indokolt a belépés, az elmélyülés, a kilépés és a mentális állapot időbeli kapcsolatáról. Kiemelten fontosak a nem angol nyelvű, kelet-közép-európai és globális déli kontextusok, mert a jelenlegi tudás túlnyomórészt angolszász online közösségekből származik. A digitális testkép és szégyen szerepét közvetlen incelmintákon is vizsgálni kellene, mivel a jelen tanulmányban felvázolt kapcsolat hipotézisalkotó elméleti szintézis.

Az algoritmikus tekintet incelidentitásban betöltött feltételezett szerepe első lépésként önazonosuló incelekkel készített félig strukturált interjúkkal, valamint az érintett online közösségek digitális etnográfiai vizsgálatával tárható fel. Az interjúk vizsgálhatnák, hogy a résztvevők miként élik meg a közösségi média láthatósági mutatóit, a testük másokkal való összehasonlítását, az online párkeresés tapasztalatait és az algoritmikus ajánlások által közvetített vonzerőnormákat. Ezt később kérdőíves és longitudinális kutatások egészíthetnék ki, amelyek a testtel kapcsolatos szégyen, a megjelenésalapú összehasonlítás, a blackpill-hiedelmek, a magány és a nőgyűlölő attitűdök időbeli összefüggéseit vizsgálják.

13.1. Magyar és kelet-közép-európai kutatási kérdések

Magyarországon elsőként a magyar nyelvű incel- és manoszféraszókincs, a blackpill-narratívák, a testpontozás és a nőgyűlölő sérelemkeretek kulturális adaptációjának feltérképezése indokolt. Digitális etnográfia és többplatformos korpuszelemzés vizsgálhatná, hogy az angol terminológia milyen helyi gazdasági, családi, nemi szerep- és párkapcsolati tapasztalatokkal kapcsolódik össze. A nyilvános fórumbejegyzésekből ugyanakkor sem az önazonosuló incelek száma, sem a magyar férfiak körében mérhető prevalencia nem becsülhető megbízhatóan.

Anonim kérdőíves vizsgálatok és kvalitatív interjúk külön mérhetnék a magányt, a depresszív és szuicid terhelést, a testi szégyent, a segítségkérési attitűdöket, a hostilis szexizmust és az online kitettséget. Fontos kutatási kérdés, hogy a hazai ellátórendszer, az iskola és az ifjúsági szolgáltatások miként találkoznak identitáscímkéktől függetlenül a viselkedési kockázatokkal és a kapcsolati sérülékenységgel. Az adatgyűjtésnek a stigmatizáció és a túlzó megfigyelés elkerülésére, valamint a szuicid kockázat etikus kezelésére is ki kell térnie.

14. Következtetések

Az incelkultúra és az erőszak között társadalomtudományi és kriminológiai szempontból releváns, de nem közvetlen, nem egységes és nem determinisztikus

kapcsolat rajzolódik ki. Az incelként történő önazonosítás nem jelenti azt, hogy az érintett erőszakot fog elkövetni. A 2024–2026 közötti újabb empirikus és áttekintő munkák a korábbi, támadásokra összpontosító képet a heterogenitás, a mentális egészség, az önkárosítás és a kettős kockázati útvonalak felé tágítják. A legkövetkezetesebben dokumentált probléma továbbra is a súlyos magány, a depresszió, a szorongás, a kapcsolati sérülékenység és az öngyilkossági gondolatok terhe (Whittaker et al., 2024; Costello et al., 2025; Reverter et al., 2025; Sparks et al., 2022; Yongco, 2026).

Bizonyos incelközegek ugyanakkor olyan ideológiai és kommunikációs környezetet teremthetnek, amely a személyes szégyent és kudarcot kollektív férfiáldozatisággá, a nőket pedig felelős ellenségcsoporttá alakítja. A blackpill biológiai determinizmusa lezárja a változás lehetőségét, a szexuális jogosultságtudat igazságtalansággá minősíti a visszautasítást, az online közösség pedig normalizálhatja a dehumanizáló nyelvet és az erőszak igazolását.

A digitális szégyen és az algoritmikus tekintet elmélete hipotézisalkotó szempontot ad ehhez a képhez. A test mérhető, összehasonlítható és nyilvánosan értékelt projektté válása nem önmagában hozza létre az incelideológiát, de feltételezhetően felerősítheti a testi elégtelenség, a láthatatlanság és a társadalmi értéktelenség élményét. A lookizmus így a kortárs digitális kultúra szélsőségesen merev értelmezéseként is vizsgálható. E felvetést közvetlen incelmintákon, kvalitatív és longitudinális módszerekkel szükséges tesztelni.

A kockázat akkor növekedhet érdemben, amikor a pszichológiai krízis, a konkrét célpontkijelölés, az eszközbeszerzés, az erőszak morális igazolása, a támadók heroizálása és az ön- valamint közveszély összekapcsolódik. A szakmai gyakorlatban ezért az identitáscímke helyett a viselkedési folyamat, annak konkrétsága, változása és időbeli közeledése értékelendő. Ez nem validált incelspecifikus előrejelző lista, hanem arányos, multidiszciplináris fenyegetésértékelési alapelv.

A szakirodalom alapján több szinten összehangolt válasz látszik indokoltnak: a férfiak valós magányának és mentális szenvedésének elismerése mellett nem relativizálható a nőgyűlölet és a nemi alapú erőszak. Beavatkozási irányként klinikai segítség, digitális és kapcsolati oktatás, felelős platformirányítás, nemi egyenlőségi megközelítés és öngyilkosság-megelőzés együttesen megfontolható. A jelenség sem pusztán biztonsági, sem pusztán pszichiátriai problémaként nem érthető meg; az integratív modell a sérülékenység, az ideológiai jelentésadás, a digitális infrastruktúra és a védő tényezők kölcsönhatását teszi a további kutatás és a gyakorlat szervező elvévé.

1. táblázat. Az integratív modell összefoglalása

Szint	Jellemző tényezők	Lehetséges mechanizmus	Lehetséges kimenet
Pszichés és társas sérülékenység	Magány, visszautasítás, depresszió, szorongás, testi szégyen, kapcsolati tapasztalatlanság	Csökkenő önértékelés és remény; fokozott közösségkeresés	Visszahúzódás, segítségkérés, önkárosítás vagy ideológiai fogékonyság

Szint	Jellemző tényezők	Lehetséges mechanizmus	Lehetséges kimenet
Ideológiai jelentésadás	Blackpill, lookizmus, nőgyűlölet, szexuális jogosultság, külső hibáztatás	A személyes kudarc kollektív igazságtalansággá és ellenségképpé alakul	Hostilis szexizmus, zaklatás, erőszak-igazolás
Digitális megerősítés	Visszhangkamra, algoritmikus ajánlás, testpontozás, mémek, elkövetői kultusz	Normaeltolódás, identitásmegerősítés, utánzási forgatókönyvek	Tartós radikalizáció, fenyegetés; ritkán célzott támadás
Védő tényezők	Elfogadó kapcsolatok, terápia, digitális műveltség, alternatív férfiközösségek, krízisellátás	A remény, az önhatékonyság és a kölcsönösség helyreállítása	Kilépés, stabilabb identitás, csökkenő ön- és közveszély

Megjegyzés: A modell valószínűségi és nem lineáris. Egyik szint jelenléte sem szükségszerűen vezet a következőhöz, és a védő tényezők bármely ponton módosíthatják a folyamatot.

Forrás: saját szerkesztés

Irodalomjegyzék

Baele, S. J., Brace, L., és Coan, T. G. (2021). From "incel" to "saint": Analyzing the violent worldview behind the 2018 Toronto attack. *Terrorism and Political Violence*, 33(8), 1667–1691. https://doi.org/10.1080/09546553.2019.1638256

Brzuszkiewicz, S. (2020). Incel radical milieu and external locus of control. International Centre for Counter-Terrorism. https://doi.org/10.19165/2020.5.21

Costello, W., Rolon, V., Thomas, A. G., és Schmitt, D. P. (2022). Levels of well-being among men who are incel. *Evolutionary Psychological Science*, 8(4), 375–390. https://doi.org/10.1007/s40806-022-00336-x

Costello, W., Whittaker, J., és Thomas, A. G. (2025). The dual pathways hypothesis of incel harm: A model of harmful attitudes and beliefs among involuntary celibates. *Archives of Sexual Behavior*, 54(5), 1815–1836. https://doi.org/10.1007/s10508-025-03161-y

Daly, S. E., és Laskovtsov, A. (2021). "Goodbye, my friendcels": An analysis of incel suicide posts. *Journal of Qualitative Criminal Justice & Criminology*, 11(1). https://doi.org/10.21428/88de04a1.b7b8b295

de Roos, M. S., Veldhuizen-Ochodničanová, L., és Hanna, A. (2024). The angry echo chamber: A study of extremist and emotional language changes in incel communities over time. *Journal of Interpersonal Violence*, 39(21–22), 4573–4597. https://doi.org/10.1177/08862605241239451

Gentry, C. E. (2022). Misogynistic terrorism: It has always been here. *Critical Studies on Terrorism,* 15(1), 209–224. https://doi.org/10.1080/17539153.2022.2031131

Glace, A. M., Dover, T. L., és Zatkin, J. G. (2021). Taking the black pill: An empirical analysis of the "incel". *Psychology of Men & Masculinities*, 22(2), 288–297. https://doi.org/10.1037/men0000328

Gosse, M., Halpin, M., és Maguire, F. (2025). Stochastic gender-based violence: How incels justify and encourage sexualized violence against women. *Violence Against Women*, 31(12–13), 3261–3288. https://doi.org/10.1177/10778012241279816

Grunau, K., Bieselt, H. E., Gul, P., és Kupfer, T. R. (2022). Unwanted celibacy is associated with misogynistic attitudes even after controlling for personality. *Personality and Individual Differences*, 199, 111860. https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111860

Habib, H., Srinivasan, P., és Nithyanand, R. (2022). Making a radical misogynist: How online social engagement with the manosphere influences traits of radicalization. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 6(CSCW2), 1–28. https://doi.org/10.1145/3555551

Halpin, M. (2022). Weaponized subordination: How incels discredit themselves to degrade women. *Gender & Society*, 36(6), 813–837. https://doi.org/10.1177/08912432221128545

Hoffman, B., Ware, J., és Shapiro, E. (2020). Assessing the threat of incel violence. *Studies in Conflict & Terrorism*, 43(7), 565–587. https://doi.org/10.1080/1057610X.2020.1751459

Incze, A., és Treuer, T. (2026). A megfigyelt test szégyene: Digitális testkép, identitás és szégyen a fenomenológia és a pszichoanalízis tükrében – elméleti modellek és klinikai kitekintés. *Imágó Budapest*, 15(1), 22–45.

Jaki, S., De Smedt, T., Gwóźdź, M., Panchal, R., Rossa, A., és De Pauw, G. (2019). Online hatred of women in the Incels.me forum: Linguistic analysis and automatic detection. *Journal of Language Aggression and Conflict*, 7(2), 240–268. https://doi.org/10.1075/jlac.00026.jak

Kengyel, J. G., Mircse, A., Kántás, É. M., és Treuer, T. (2024). A nőgyűlölet eredete a patriarchális társadalomban: Pszichodinamikai és kulturális megfontolások. *Humán Innovációs Szemle,* 15(1), 128–150. https://doi.org/10.61177/HISZ.2024.15.1.8

Klein, T., és Golbeck, J. (2024). Cataloging the lexicon of online misogynistic incel communities. *Frontiers in Communication*, 9, 1331913. https://doi.org/10.3389/fcomm.2024.1331913

Mostoller, A. M., és Mickelson, K. D. (2024). Masculinity and mental well-being: The role of stigma attached to help-seeking among men. *Sex Roles*, 90, 353–362. https://doi.org/10.1007/s11199-024-01457-2

Over, H., Bunce, C., Konu, D., és Zendle, D. (2025). Editorial perspective: What do we need to know about the manosphere and young people's mental health? *Child and Adolescent Mental Health*, 30(3), 272–274. https://doi.org/10.1111/camh.12747

Preston, K., Halpin, M., és Maguire, F. (2021). The black pill: New technology and the male supremacy of involuntarily celibate men. *Men and Masculinities*, 24(5), 823–841. https://doi.org/10.1177/1097184X211017954

Reverter, M., Botella, C., Quero, S., és García-Palacios, A. (2025). Profiling the involuntary celibate (incel): A scoping review. *Sexual Abuse*, 37(1), 36–60. https://doi.org/10.1177/10790632241252409

Rottweiler, B., Clemmow, C., és Gill, P. (2025). A common psychology of male violence? Assessing the effects of misogyny on intentions to engage in violent extremism, interpersonal violence and support for violence against women. *Terrorism and Political Violence*, 37(3), 287–312. https://doi.org/10.1080/09546553.2023.2292723

Sparks, B., Zidenberg, A. M., és Olver, M. E. (2022). Involuntary celibacy: A review of incel ideology and experiences with dating, rejection, and associated mental health and emotional sequelae. *Current Psychiatry Reports*, 24, 731–740. https://doi.org/10.1007/s11920-022-01382-9

Speckhard, A., és Ellenberg, M. (2022). Self-reported psychiatric disorder and perceived psychological symptom rates among involuntary celibates (incels) and their perceptions of mental health treatment. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, advance online publication*, 1–18. https://doi.org/10.1080/19434472.2022.2029933

Tranchese, A., és Sugiura, L. (2021). "I don't hate all women, just those stuck-up bitches": How incels and mainstream pornography speak the same extreme language of misogyny. *Violence Against Women*, 27(14), 2709–2734. https://doi.org/10.1177/1077801221996453

Treuer, T., és Incze, A. (2026a). Chatbot relational dependence and psychosis risk: Conversational artificial intelligence as a potential behavioral addiction context. *Journal of Behavioral Addictions*, 15(2), 533–539. https://doi.org/10.1556/2006.2026.00080

Treuer, T., és Incze, A. (2026b). The algorithmic gaze: Digital visibility, body image, and the transformation of shame. *Psychoanalysis, Culture & Society*, közlésre benyújtott kézirat.

Witt, T. (2020). "If I cannot have it, I will do everything I can to destroy it": The canonization of Elliot Rodger, "incel" masculinities, secular sainthood, and justifications of ideological violence. *Social Identities*, 26(5), 675–689. https://doi.org/10.1080/13504630.2020.1787132

Yongco, J. S. (2026). Involuntary celibacy in the digital age: A critical narrative review of the incel phenomenon, mental health burden, ideological pathways, and public health implications. *Current Psychiatry Reports*, 28, 45. https://doi.org/10.1007/s11920-026-01694-0

Internetes oldalak

Lounela, E. (2024). Incel online communities, violence, and the construction of collective victimhood. *Europol, European Counter Terrorism Centre.* https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/incel-online-communities-violence-and-construction-of-collective-victimhood (Utolsó letöltés: 2026.08.17.)

Whittaker, J., Costello, W., és Thomas, A. G. (2024). Predicting harm among incels (involuntary celibates): The roles of mental health, ideological belief and social networking. *Commission for Countering Extremism*. https://www.gov.uk/government/publications/predicting-harm-among-incels-involuntary-celibates (Utolsó letöltés: 2026.08.17.)

THE RELATIONSHIP BETWEEN INCEL CULTURE AND VIOLENT ACTS: MISOGYNY, DIGITAL SHAME, RADICALIZATION, AND MENTAL VULNERABILITY

A CRITICAL NARRATIVE REVIEW

TAMÁS TREUER

The incel (involuntary celibate) subculture lies at the intersection of online male communities, mental health, gender-based violence, and violent radicalization. This critical narrative review examines the conceptual boundaries of incel identity, the ideological architecture of the blackpill worldview, the role of misogyny and sexual entitlement, and the possible radicalizing and psychological effects of online platforms. It links this literature to theories of digital body image and shame. As a hypothesis-generating interpretive framework, the article proposes that algorithmic visibility, metrically quantified popularity, and the continuous comparability of appearance may create an evaluative environment in which bodily inadequacy, hopelessness, and grievance-based identity reinforce one another. This relationship has not yet been directly tested in incel samples. Based on the literature, incel identity alone cannot be considered a reliable predictor of violence. Its association with outward-directed violence remains contested and heterogeneous, whereas the burdens of self-harm, depression, anxiety, loneliness, and suicidal ideation are more consistently documented. The article proposes an integrative model that distinguishes psychological and social vulnerability, ideological meaning-making, and digital reinforcement while examining their interaction. The literature therefore supports considering coordinated clinical, educational, platform-governance, gender-equality, and suicide-prevention responses across multiple levels.

Keywords: incel; blackpill; misogyny; digital shame; algorithmic gaze; online radicalization; violence; suicide prevention

A FÉRFI TESTKÉP ÉS AZ INCEL ATTITŰDÖKKEL VALÓ AZONOSULÁS VIZSGÁLATA

MAKAI NIKOLETTA[1] – KŐVÁGÓ PÁL LAJOS[2]

Absztrakt

A 21. század társadalmi átalakulásai, a párválasztás piacosodása és a hagyományos férfiszerepek megrendülése következtében sok fiatal férfi él meg identitásválságot és párkapcsolati sikertelenségeket, amelyekre a manoszféra és az incel (önkéntelen cölibátusban élő) szubkultúra radikális, ideológiai magyarázatot kínál. Jelen kutatás a férfi testkép és a párkapcsolati kudarcokhoz kapcsolódó incel attitűdök kapcsolatát vizsgálja 387 magyar heteroszexuális férfi körében (M = 29,39 év). A párhuzamos mediációs modell fókuszában a testtel való elégedetlenség, az önértékelés, a szubjektív párválasztási érték és a magányosság állt. Az eredmények szignifikáns pozitív teljes hatást mutattak a rosszabb testkép és az incel attitűdök között, miközben a közvetlen hatás nem bizonyult szignifikánsnak. A szubjektív párválasztási érték és a magányosság szignifikáns közvetítő szerepet töltött be, míg az önértékelésé nem volt szignifikáns. A negatív testkép így a párválasztási esélyek alacsonyabb szubjektív megítélésén és a fokozott magányérzeten keresztül kapcsolódott a magasabb incel attitűdökhöz. A vizsgálat hozzájárul a hazai incel jelenség megértéséhez, és gyakorlati támpontokat nyújthat prevenciós programok kidolgozásához.

Kulcsszavak: incel attitűdök, férfi testkép, önértékelés, párválasztási érték, magányosság

Elméleti háttér

Bevezető

A 21. század digitális átalakulása alapjaiban változtatta meg a társas kapcsolatokat, a közösségépítést és a párkeresés dinamikáját. Az online platformok új lehetőségeket teremtenek a kapcsolódásra, miközben felerősítik a hagyományos nemi szerepek és a hegemón maszkulinitás „válságát" (Connell, 2005; Kimmel, 2013). A feminizmus térnyerése, a nemek közötti egyenjogúság, valamint a „piacosodott" párválasztási logika miatt sok fiatal férfi éli meg bizonytalannak a maszkulin identitását (Faludi, 1991; Ging, 2019; Illouz, 2019). Ebben a kontextusban erősödött meg az akaratlan cölibátusban élő (incel) férfiak csoportja. Bár a kifejezés eredetileg a párkeresési nehézségekkel küzdőket tömörítette (Donnelly et al., 2001; Ling et al., 2018), ma az incel ideológia a személyes párkapcsolati kudarcot rendszerszintű igazságtalanságként értelmezi, a feminizmust és a biológiai determinizmust okolva érte (Ging, 2019; Vallerga–Zurbriggen, 2022). Jelen vizsgálat a férfi testkép és az incel attitűdökkel való azonosulás kapcsolatát vizsgálja magyar heteroszexuális férfiak körében, valamint azt, hogy ebben milyen közvetítő szerepet játszik az önértékelés, a

[1] Makai Nikoletta hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar Pszichológiai Intézet; e-mail: makai.nikoletta@hallgato.ppke.hu; ORCID: 0009-0001-8567-9045
[2] Kővágó Pál Lajos egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar Pszichológiai Intézet; e-mail: kovago.pal.lajos@btk.ppke.hu; ORCID: 0009-0005-0042-8386

szubjektív párválasztási érték és a megélt magányosság. Bár a párkapcsolati frusztráció, az incel önazonosítás és az ideológiai egyetértés összefügghet, nem azonos jelenségek (Donnelly et al., 2001; Ging, 2019). Vizsgálatunkban az incel jelenséghez kapcsolható attitűdök mentén megjelenő egyéni különbségekre fókuszálunk az incel csoportidentiás vagy ideológiai elköteleződés helyett.

Az incel szubkultúra alapjai

Az úgynevezett „manoszféra" néven ismert szélsőséges online férfi csoportok ökoszisztémája alternatív szocializációs közeggé tud válni, amely a progresszív értékekkel szemben kínál kapaszkodókat (Ging, 2019; Kimmel, 2013). Több szerző szerint ezek a kortárs antifeminista narratívák a patriarchális működések és a hegemón maszkulinitás meggyengülésére adott szélesebb társadalmi reakció részét képezik (Connell, 2005; Faludi, 1991). Ez különösen azokra a férfiakra lehet nagy hatással, akik a párkapcsolati dinamikák és az online ismerkedés „piacosodása" miatt elbizonytalanodtak (Illouz, 2019; Vallerga–Zurbriggen, 2022). A megosztó tartalmakat preferáló algoritmusok révén ezek az ideológiák ma már közismert platformokon (TikTok, YouTube, Instagram) is széles körben terjednek (Ging, 2019; Lewis, 2018). Az identitásukat kereső fiatalok számára ezek a magyarázatok vonzó keretet kínálnak személyes kudarcaik (párkapcsolati elutasítás, magányosság) feldolgozására, mivel a világot elnyomókra és áldozatokra felosztó narratívák felmentik az egyént a személyes felelősség alól, és a kudarcok okát külső tényezőkre hárítják (Ging, 2019; Speckhard et al., 2021; Vallerga–Zurbriggen, 2022).

Az incel kifejezés (***in****voluntary* ***cel****ibate*, azaz önkéntelen cölibátusban élő) általában annak az online szubkultúrának a tagjaira utal, amely főként olyan heteroszexuális férfiakból áll, akik szeretnének romantikus vagy szexuális kapcsolatot, de nem tudnak ilyet kialakítani, emiatt pedig gyakran dühösnek és kirekesztettnek érzik magukat (Donnelly et al., 2001; Speckhard et al., 2021). A jelenség pontos, átfogó meghatározása ugyanakkor vitatott az akaratlan cölibátus szubjektív mivolta miatt. Donnelly és munkatársai (2001) korai definíciója szerint ilyen személy az, aki szexuális kapcsolatot kívánna létesíteni, de legalább hat hónapig képtelen erre hajlandó partnert találni. Ide tartozhatnak a párkeresési nehézségekkel vagy szexuális tapasztalatlansággal jellemezhető személyek is. A későbbi meghatározások azonban inkább szélsőségesebb, identitás alapú csoportként tekintenek az incelekre, akik kielégítetlen szexuális és romantikus vágyakkal küzdenek, és úgy érzik, hogy a szexuális forradalom és az elnyomó feminizmus áldozatai. A megélt sérelmekből és kirekesztettségből stabil csoportidentitást kovácsolnak, ami miatt az online közösségeikben gyakoriak a nőgyűlölő kommentek és a társadalom hibáztatása az incelek nehézségeiért (Ging, 2019; Speckhard et al., 2021).

Incel ideológia és identitás

A manoszféra ideológiájának megértéséhez alapvető a hegemón maszkulinitás fogalma, amely a férfiasság kulturálisan preferált, dominanciát biztosító formáját jelenti (Connell, 2005). Mivel az ehhez kötődő privilegizált tulajdonságokkal (vonzó megjelenés, anyagi javak, státusz) a társadalomnak csak kis része rendelkezik, a rendszernek azok a férfiak is kárvallottjai, akik nem tudnak megfelelni ennek az ideálnak (Szemán–Szabó, 2017). Ebből a feszültségből fakad a Kimmel (2013) által definiált sértett jogosultságérzet (*aggrieved entitlement*), amely azt az állapotot írja

le, amikor a férfiak úgy érzik, hogy a társadalmi változások megfosztották őket a korábban magától értetődőnek hitt előjogaiktól (Kalish–Kimmel, 2010).

A manoszféra ideológiája szerint a társadalom egy olyan hierarchia szerint szerveződik, amely evolúciós elméletekre épít, és azt állítja, hogy a nők csak kinézet, pénz és státusz alapján *(„looks, money, status"; LMS-elmélet)* választanak partnert (Cannito–Ferrero, 2022). Ehhez kapcsolódik a szexuális piaci érték (*sexual market value; SMV*) fogalma, amely a vonzóság „számszerűsítését" jelenti (Moonshot, 2020; Vallerga–Zurbriggen, 2022). A szubkultúrában használt „pirula zsargon" tovább mélyíti ezt az értelmezési keretet. A piros pirula (*red pill*) szimbolikus bevétele arra utal, hogy az illető felismeri, hogy férfiak sikertelensége a nők hatalmának és az elnyomó feminizmusnak köszönhető (Ging, 2019). Ezzel szemben a fekete pirula (*black pill*) ennek egy fatalista, determinisztikus változata, amely szerint a párkapcsolati siker teljes mértékben a genetikától függ (pl. magasság, arcszerkezet) (Banet-Weiser–Bratich, 2019). Ez a blackpill világnézet az incel szubkultúra alapköve, mivel a sikertelenséget biológiailag determinált, megváltoztathatatlan állapotként írja le (Banet-Weiser–Bratich, 2019; Ging, 2019).

A szakirodalom alapján lényeges különbséget tenni az akaratlan cölibátust csupán egyéni nehézségként megélő személyek és a nőgyűlölő, ideológiai alapon szerveződő incel közösség tagjai között (Kelly et al., 2021). Bár a csoporton belül viták vannak a tagság kritériumairól (Andersen, 2023; Speckhard et al., 2021), az incel identitás egy belső ellentmondásra épül. Egyfelől az érintettek úgy érzik, hogy nem felelnek meg a társadalmi elvárásoknak és a férfiideáloknak, ami alacsonyabb önértékeléshez vezethet (Maryn et al., 2024). Másfelől úgy vélik, hogy a blackpill „igazságának" birtokában morális és intellektuális fölényben vannak a többséghez képest, ami kompenzációs funkciót tölthet be a negatív énkép enyhítésében (Maryn et al., 2024). Az online fórumok a valahová tartozás érzésével és a közös ellenségkép biztosításával stabil közösségi hátteret nyújtanak (Moonshot, 2020). Ugyanakkor ezek a terek megerősítik a kudarcélményeket, csökkentik a valódi próbálkozások motivációját, és rögzítik a negatív gondolkodási mintákat (Costello–Buss, 2023; Maryn et al., 2024).

Incelekkel kapcsolatos vizsgálatok

Empirikus kutatások szerint az incelek körében szignifikánsan gyakoribbak a mentális nehézségek (depresszió, szorongás, szuicid gondolatok, autisztikus vonások és bullying), mint a nem-incel férfiaknál (Costello et al., 2022; Moskalenko et al., 2022a, 2022b; Speckhard–Ellenberg, 2022). Bár az incel identitáshoz olykor köthető szélsőséges fizikai agresszió valós kockázatot jelenthet (Broyd et al., 2023; Whittaker et al., 2024), a kutatások szerint a közösség túlnyomó többsége elutasítja az erőszakot, és a feszültséget inkább öngerjesztő magányban és szuicid gondolatokban éli meg (Aiolfi et al., 2024; Costello–Buss, 2023; Hoffman et al., 2020; Moskalenko et al., 2022a). A szexizmus és a sértett jogosultságérzet terén a magyar és nemzetközi vizsgálatok egyaránt magasabb ellenséges szexizmust és szexuális feljogosítottságot mértek az incelek körében, amit a pornográf tartalmak internalizálása és a nők tárgyiasítása tovább súlyosbíthat (Sparks–Mooney, 2026; Thorburn et al., 2023; Tóth, 2024; Verdugo-Thomson, 2023). Az újabb vizsgálatok emellett kiemelik, hogy a magányosság és a szociális izoláció a szubkultúra fontos magyarázó elemei (Sparks et al., 2024a). Sok érintett férfi valódi érzelmi kötődésre és barátságokra vágyna, de a társas támogatás hiánya és a magányos megküzdési stratégiák (pl. elkerülés, önhibáztatás) gátolják a kapcsolódást (Maxwell et al., 2020; Sparks et al., 2024a). Az

online felületek így a hiányzó valós kapcsolatok pótlékaként és érzelemkiadási és panaszkodási felületként (ventillálás/*venting*) funkcionálnak számukra (Sparks et al., 2024a).

Az online közösségek jelentőségét a fórumok látogatottsági adatai is érzékeltetik. Egy átfogó jelentés szerint az incels.is fórum havi látogatószáma 2022-ben elérte a 2,6 milliót, ugyanakkor a tartalmak közel 75%-át a felhasználók 10%-át kitevő, rendkívül aktív kisebbség generálta. Aggasztó jelenség, hogy a legaktívabb és legszélsőségesebb csoporttagok között 15 év körüli felhasználók is vannak (CCDH, 2022). Ugyanakkor a korábbi nagymintás kutatások alapján az incelek átlagéletkora jellemzően magasabb, 25 év körül mozog (Speckhard et al., 2021; Costello et al., 2025).

Önértékelés

Az incel szubkultúrában az alacsony önértékelés kiemelkedő szerepet játszik. Sparks és munkatársai (2024a) kutatásában az incelek szignifikánsan alacsonyabb önértékelésről számoltak be, mint nem-incel kortársaik. Leary és Baumeister (2000) szociométer-elmélete szerint az önértékelés egy belső monitorozó rendszer, amely az egyén társas elfogadottságát jelzi, így az alacsony önértékelés a társas kirekesztettség szubjektív megéléseként értelmezhető. A párkapcsolati sikeresség a társas elfogadottság fontos forrása, amely közvetlenül befolyásolja az egyén önértékelését (Leary–Baumeister, 2000; Orth–Robins, 2014). Az egyedülálló vagy párkapcsolati kudarcot átélt férfiak alacsonyabb önértékelésről számolnak be (Kwang et al., 2013), mivel a tradicionális maszkulinitás normái szerint a romantikus és szexuális sikeresség a maszkulin kompetencia egyik legerősebb bizonyítéka (Connell, 2005).

Costello és Buss (2023) rámutattak, hogy az online incel fórumok egyfajta visszhangkamraként működnek, ahol a tagok egymás negatív énképét erősítik meg. Tóth (2024) hazai vizsgálata közepesen erős negatív kapcsolatot tárt fel az önértékelés és az incel attitűdök között, ahol az önértékelés 20,3%-ban magyarázta az incel attitűdöket. Ez arra utal, hogy az alacsony önértékelés nemcsak következménye, hanem potenciálisan fenntartó tényezője is az incel identitásnak. Az incel identitás és az önértékelés kapcsolatában a fizikai megjelenés is meghatározó, mivel az önértékelés és a testkép szoros, kétirányú kapcsolatban áll egymással (Krauss et al., 2023).

Testkép

A testkép és az önértékelés kapcsolata az incel szubkultúrában különösen meghatározó. Mivel a közösség identitása a blackpill ideológián (fizikai determinizmuson) alapul, náluk a szubjektív testtel való elégedetlenség a társas kirekesztettség magyarázóelvévé válhat (Banet-Weiser–Bratich, 2019; Broyd et al., 2023). Thompson és munkatársai (1999) szociokulturális modellje szerint a testtel való elégedetlenség érzelmi distresszhez vezethet és az önértékelés csökkenésével járhat, kialakulásában pedig központi szerepet játszik a társas összehasonlítás (Festinger, 1954). A média és a közösségi platformok idealizált, gyakran szerkesztett képei tovább erősíthetik a negatív testképet (Barron et al., 2021; Fardouly–Vartanian, 2016), amely evészavarokkal, izomdiszmorfiával, túlzott testedzéssel, szorongással és depresszióval is összefügghet (Barnes et al., 2020; Mitchison–Mond, 2015). Az internalizált ideálok nemenként eltérnek. A nők esetében a vékony, feszes testalkat és a szépség, a férfiaknál pedig a kidolgozott izomzat, az alacsony testzsírmennyiség és

a magasság kap hangsúlyt (Cash, 2012; Grogan, 2021; Tylka et al., 2005). A férfiak testtel való elégedetlensége ezért gyakran az izmosság növelésére irányul (McCreary–Sasse, 2000).

A férfiakat célzó médiatartalmak hatásaként körükben is egyre gyakoribbá válhat a megjelenéssel kapcsolatos szorongás és a testmonitorozás (Cash, 2012). Scotto di Carlo (2023) incel fórumbejegyzések elemzése során azt találta, hogy mindegyik tartalmazott negatív testképpel kapcsolatos megnyilvánulásokat. Különösen központi téma volt a magasság, de kiemelt szerepet kapott a testsúly, az arc és a haj állapota is. Az incelek például a „gyenge állkapocsvonalat", az arcszőrzet hiányát vagy a kopaszodást is leküzdhetetlen esztétikai hibának tekinthetik. A közösségben a külső jegyek torzító értelmezése és a legkisebb eltérések felnagyítása önmagukkal szembeni dehumanizáló narratívákhoz vezethetnek (Scotto di Carlo, 2023). Sparks és Mooney (2026) kvantitatív eredményei is megerősítették, hogy az incel csoport tagjai szignifikánsan negatívabb testképpel rendelkeznek, mint nem-incel kortársaik. Kutatásukban a genitális testképet is vizsgálták, és rámutattak az intenzívebb pornófogyasztáshoz kapcsolódó irreális ideálok szerepére (Sparks–Mooney, 2026). Bár a külső szemlélők szerint a tagok gyakran teljesen átlagos megjelenésűek (The Guardian, 2018), a közösség önsorsrontó dinamikája rögzíti a „csúnya" és „undorító" identitásnarratívát (Scotto di Carlo, 2023).

Párválasztási érték

A „mate value" (a továbbiakban *párválasztási érték*) és annak szubjektív észlelése az evolúciós pszichológia egyik központi fogalma, amely az egyén párkapcsolati „piacon" elfoglalt relatív kívánatosságát tükrözi. Ez a belső értékelési folyamat segít abban, hogy reálisan mérjük fel esélyeinket, megkímélve minket az eleve elutasításra ítélt próbálkozásoktól (Csajbók et al., 2019; Jonason et al., 2015). A saját észlelt párválasztási érték az egyén önmagáról alkotott szubjektív ítélete (Edlund–Sagarin, 2014), amely szoros összefüggést mutat az önértékeléssel (Brase–Guy, 2004) – ez a kapcsolat a férfiak esetében szignifikánsan erősebb (Penke–Denissen, 2008). Vizsgálatok igazolják, hogy a párkeresés során tapasztalt elutasítás közvetlenül rombolja az észlelt párválasztási értéket (Pass et al., 2010; Zhang et al., 2015), ami az incelek esetében végletesen torzult önutálatban csúcsosodhat ki.

Az incel szubkultúrában a párválasztási érték átfedést mutat a manoszférában használt szexuális piaci érték fogalmával, azonban ennek meghatározásakor csak a fizikai vonzóság, a pénz és a hatalom számít (Moonshot, 2020). Meggyőződésük szerint a fizikai megjelenés az egyik elsődleges forrása a romantikus és szexuális sikertelenségüknek (O'Malley et al., 2022). Vizsgálatok megerősítik, hogy az incelek szubjektív párválasztási értéke szignifikánsan alacsonyabb a szintén egyedülálló, nem-incel férfiakénál, és ez az incel státusz egyik legerősebb egyedi bejóslója (Costello et al., 2023; Sparks et al., 2024a). Az ebből fakadó nehézségeket tovább árnyalják a nők elvárásaival kapcsolatos kognitív torzításaik is. Jelentősen túlértékelik a fizikai vonzerő és az anyagi helyzet fontosságát, míg alulértékelik az olyan belső tulajdonságok jelentőségét, mint a kedvesség, a humor, az intelligencia vagy a hűség, melyek fontos szerepet játszanak a nők tényleges preferenciáiban (Costello et al., 2023). Ezen torzítások a blackpill ideológiával párosulva azt a meggyőződést erősítik, hogy a szexuális vonzerő egy stabil és megváltoztathatatlan tényező.

Magányosság

Az incel szubkultúrában a magányosság központi élmény, amely túlmutat a szexuális elutasításon, mivel az érintettek a társas támogatás egyéb formáit, például a barátságokat is gyakran hiányolják (Sparks et al., 2024a). Egy incel fórumon végzett felmérésben a válaszadók mindössze egyharmada számolt be arról, hogy vannak barátai (Jeltsen, 2018). Vizsgálatok igazolják, hogy az incel férfiak sokkal magasabb magányosságról és alacsonyabb társas támogatásról számolnak be, mint nem-incel társaik (Sparks et al., 2024a; Whittaker et al., 2024). A krónikus magány fokozott depresszióval, szorongással és öngyilkossági rizikóval járhat (Holt-Lunstad et al., 2015). Különösen veszélyeztetettek a serdülők és fiatal felnőttek, akiknél az identitáskeresés, az autonómia növekedése, a kapcsolatok átrendeződése és a fizikai-kognitív érés együttesen növeli a társas izoláció kockázatát (Laursen–Hartl, 2013). A férfiak magányára vonatkozóan egyedi szocializációs és strukturális mintázatok figyelhetők meg. Míg a nők baráti kapcsolatai általában érzelmi önfeltáráson alapulnak, addig a férfiak szociális hálóját hagyományosan a közös tevékenységek és a funkcionalitás határozza meg (Wright, 1982). Ez a dinamika szorosan összefügg az uralkodó maszkulinitás normáival, melyek gyakran tiltják vagy stigmatizálják az érzelmi sebezhetőség kifejezését vagy a segítségkérést. A hegemón maszkulinitás keretei között a férfiaknak „erősnek", önállónak és függetlennek kell lenniük, ami gátolhatja a bensőséges baráti kapcsolatok kialakítását és fenntartását (Connell, 2005). Costello és munkatársai (2022) azt is kiemelték, hogy az incelek körében szignifikánsan nagyobb arányban fordulnak elő olyan személyek, akik nem tanulnak, dolgoznak vagy képzik magukat, és a szüleikkel élnek, ami tovább nehezítheti a baráti és romantikus kapcsolatok kialakítását.

Célkitűzés és hipotézisek

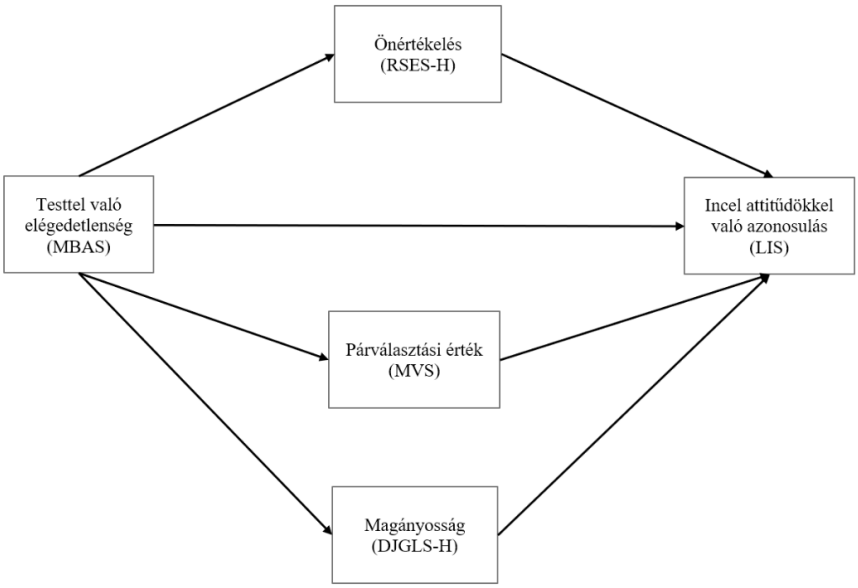
A szakirodalmi áttekintés alapján az incel szubkultúra egy összetett pszichológiai és szociológiai jelenség, amelyben a személyes sérülékenység és a determinisztikus ideológia szorosan összefonódik. Jelen vizsgálat elsődleges célja az incel attitűdökkel való azonosulás pszichológiai hátterének feltárása a magyar férfiak körében. Központi kérdésünk, hogy a negatív testkép milyen kapcsolatban áll az incel megélésekkel, és ebben a folyamatban milyen közvetítő szerepet játszik az önértékelés, az észlelt párválasztási érték és a magányosság.

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a vizsgálatban alkalmazott mérőeszköz (LIS) nem alkalmas az incel identitás vagy az ideológiai egyetértés kategorikus besorolására, és a magasabb skálapontszám sem tekinthető önmagában a nőgyűlölő vagy szélsőséges nézetek közvetlen indikátorának. A kutatás ezért az incel attitűdök spektrumát és a hozzájuk kapcsolódó sérülékenységi tényezőket vizsgálja. Ezen megközelítés lehetővé teszi a nemzetközi modellek magyar mintán történő tesztelését, valamint hozzájárul a hazai férfiak testképével és mentális egészségével kapcsolatos sajátosságok megértéséhez. A vizsgálat gyakorlati célja, hogy elméleti támpontokat nyújtson további kutatásokhoz, amelyek elősegítik a fiatal férfiakat célzó prevenciós és támogató programok kidolgozását. A kutatás újszerűségét az adja, hogy a témát magyar mintán, kvantitatív empirikus módszerekkel vizsgálja, hozzájárulva a nemzetközi szakirodalomban is korlátozottan feltárt összefüggések megértéséhez.

A szakirodalmi előzmények alapján az alábbi hipotézist fogalmaztuk meg, melynek összefüggésrendszerét az *1. ábra* szemlélteti.

H1: A negatív testkép és az incel attitűdök közötti kapcsolatot az önértékelés, az észlelt párválasztási érték, valamint a magányosság érzése mediálja. Részletesebben: a negatívabb testkép alacsonyabb önértékeléshez (Sparks et al., 2024b; Tóth, 2024), alacsonyabb észlelt párválasztási értékhez (Costello et al., 2023; Sparks et al., 2024a), illetve magasabb szintű magányérzethez kapcsolódik (Costello et al., 2022; Sparks et al., 2024a), melyek mindegyike összefügg a magasabb szintű incel attitűdökkel.

1. ábra: A kutatás elméleti modellje és a feltételezett mediációs útvonalak

Forrás: Saját szerkesztés

Módszertan

Etikai szempontok

A kutatást a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Pszichológiai Intézetének Kutatásetikai Bizottsága engedélyezte 2025_68-as iktatószámmal. Az online kérdőíves vizsgálatban kizárólag 18 év feletti férfiak vehettek részt önkéntesen, indoklás nélkül megszakítható módon. A résztvevők előzetes tájékoztatást kaptak a részvételi feltételekről, illetve a kérdőívben segélyhívó elérhetőségeket is feltüntettünk az esetleges negatív érzések feldolgozásának segítésére. A toborzószöveg és a beleegyező nyilatkozat a férfiak mentális egészségének vizsgálatát emelte ki, azt azonban nem tartalmazta, hogy a kutatás az incel attitűdökre is kiterjed. A kutatásetikai engedélyeztetés kifejezetten kiterjedt a vizsgálati fókusz ezen elfedésére. A résztvevők a címkézés és a megbélyegzés elkerülése érdekében utólagos tájékoztatásban sem részesültek.

Módszertani okokból az „incel” kifejezés explicit módon nem szerepelt a kérdőívben, mivel annak pejoratív jellege miatt a kitöltők megbélyegzésként vagy támadásként értelmezhették volna a vizsgálatot. Tajfel és Turner (1979) társas

identitás elmélete alapján a fenyegetettség érzése felerősítheti a csoportazonosulást, ami védekező mechanizmusokat kiváltva szélsőségesebb válaszokat eredményezhet. Mindemellett a kifejezés használata a társas kívánatosságból adódó torzításokhoz is vezethetett volna, mivel a negatív csoportcímke aktiválhatja az énvédő mechanizmusokat, melyek során a válaszadók tudatosan távolságot tartanak a kategóriától, és szépítik válaszaikat. A terminológia elhagyása így egy semlegesebb környezetet biztosított, amely a választorzítás mérséklését célozta, elősegítve a valós egyéni attitűdök felmérését.

Vizsgálati eszközök

Demográfiai kérdések

A kérdőívcsomag elején a minta reprezentativitásához és a későbbi összehasonlító elemzésekhez szükséges demográfiai adatokra kérdeztünk. Ezek között szerepelt a válaszadók neme, életkora, szexuális irányultsága, lakóhelye, iskolai végzettsége, foglalkozása, párkapcsolati státusza, valamint anyagi helyzete.

Rosenberg Önértékelés Skála (RSES-H)

Az önértékelés mérésére a Rosenberg (1965) által kidolgozott, hazánkban Sallay és munkatársai (2014) által adaptált Rosenberg Önértékelés Skálát alkalmaztuk. A 10 tételes kérdőív magyar mintán mért megbízhatósága kiemelkedő (Cronbach-α = 0,857). A kitöltők 4-fokú Likert-skálán *(1 = egyáltalán nem értek egyet; 4 = teljesen egyetértek)* értékelik az állításokat *(pl. „Úgy érzem, nem sok dologra lehetek büszke.")*. A skála 5 egyenes *(1, 2, 4, 6, 7)* és 5 fordított *(3, 5, 8, 9, 10)* tételt tartalmaz, a magasabb összpontszám kedvezőbb önértékelést jelez (Sallay et al., 2014).

Férfi Testi Attitűdök Skála (MBAS)

A férfiak saját testükkel kapcsolatos attitűdjeinek mérésére a Tylka és munkatársai (2005) által kidolgozott mérőeszközt használtuk. A 24 tételes kérdőív a női mintákon alapuló (főként vékonyság iránit vágyat mérő) tesztekkel szemben három specifikus alskálát vizsgál: az izmossággal való elégedetlenséget *(1, 3, 5, 6, 7, 9, 11, 15, 16, 17)*, az alacsony testzsír iránti vágyat *(2, 4, 8, 13, 14, 20, 21, 24)* és a magassággal való elégedetlenséget *(12, 19)*. Továbbá tartalmaz egy négy tételből álló kérdéscsoportot is *(10, 18, 22, 23)*, amely az általános testi attitűdök köré szerveződik. Ezt a szerzők példáját követve mi sem vontuk be a további elemzésekbe, így 20 tétellel dolgoztunk. A kitöltők 6-fokú Likert-skálán *(1 = soha; 6 = mindig)* válaszolnak az állításokra *(pl. „Azt hiszem, túl kevés izom van a testemen.")*. A teszt 4 fordított tételt tartalmaz *(4, 17, 18, 19)*, belső konzisztenciája megfelelő (Cronbach-α = 0,869). A magasabb összpontszám nagyobb fokú testtel való elégedetlenséget jelez (Fábián–Fehér, 2013).

Párválasztási Érték Skála (MVS)

Az Edlund és Sagarin (2014) által kifejlesztett skála egy 4 tételes kérdőív, amely a kitöltő szubjektív párkapcsolati kívánatosságát méri. A válaszadás 7-fokú Likert-skálán történik *(1 kifejezetten nem kívánatos/nagyon rossz; 7 = kifejezetten kívánatos/nagyon jó)*, például: *„Véleménye szerint hogyan értékelnék Önt az ellenkező nem tagjai párkapcsolati kívánatosság szempontjából?"*. A fordított tételt nem

tartalmazó mérőeszköz magyar adaptációjának megbízhatósága megfelelő (Cronbach-α = 0,86). A magasabb összpontszám kedvezőbbnek ítélt saját párkapcsolati értéket jelez (Csajbók et al., 2019).

Incel Identitás Skála (LIS)

A Grunau (2020) által kifejlesztett, majd Tóth (2024) által adaptált, 8 itemes, alskálát nem tartalmazó mérőeszköz az incel jelenséghez kapcsolódó attitűdöket és tapasztalatokat számszerűsíti. A kitöltők 5-fokú Likert-skálán értékelik a fordított tételt nem tartalmazó állításokat *(1 = egyáltalán nem igaz; 5 = tökéletesen igaz)*. Minél magasabb az összpontszám, annál inkább jellemezhető valaki incel megélésekkel. A skála belső konzisztenciája megfelelő (Cronbach-α = 0,915; Tóth, 2024). Az egyes tételeket az *1. táblázat* szemlélteti.

1. táblázat: Az Incel Identitás Skála egyes tételei

	Incel Identitás Skála (LIS) tételei
1.	Szeretnék randizni, de velem senki sem szeretne randizni.
2.	Szeretnék szexelni, de nincs kivel.
3.	Senki nem mutat érdeklődést felém az ellenkező nemből.
4.	Szeretnék romantikus/szexuális partnert találni, de fizikailag nem vagyok hozzá elég vonzó.
5.	Más férfiak megtapasztalják a romantikus/szexuális élmények örömeit, csak én nem.
6.	Szeretnék szeretni valakit, de nincs számomra senki, akit szerethetnék.
7.	Próbáltam szexuális/romantikus kapcsolatot keresni, de túl sokszor voltam sikertelen.
8.	Próbáltam szexuális/romantikus kapcsolatot keresni, de túl sokszor utasítottak vissza.

(Megjegyzés: Az LIS skálán megerősítő faktorelemzést végeztünk, amely modellilleszkedési mutatói az alábbiak: $\chi^2(20) = 305{,}726$, $p < 0{,}001$; GFI = 0,846; CFI = 0,870; TLI = 0,818; RMSEA = 0,192)

Forrás: Tóth, 2024; jelen kutatás

De Jong Gierveld Magányosság Skála (DJGLS–H)

A magányosság szubjektív megélését a De Jong Gierveld Loneliness Scale magyar változatával számszerűsítettük (de Jong Gierveld–Kamphuis, 1985; de Jong Gierveld–van Tilburg, 1999; Szabó–Szili, 2022). A 11 tételes kérdőív 6 egyenes *(2, 3, 5, 6, 9, 10)* és 5 fordított *(1, 4, 7, 8, 11)* tételt tartalmaz. A válaszadás 3-fokú Likert-skálán történik *(1 = nem; 2 = többé-kevésbé; 3 = igen)*, például: *„Sok olyan ember van, akire támaszkodhatok, ha problémáim vannak."*. A magyar adaptáció megbízhatósága kiváló (Cronbach-α = 0,918). Bár felmerülhet a szociális és emocionális magányosság elkülönítése, a faktorelemzések az eszköz unidimenzionális jellegét támasztják alá, így a magasabb összpontszám fokozottabb magányosságot jelez (Szabó–Szili, 2022). A felhasznált mérőeszközök Cronbach-alfa értékeit a *2. táblázat* szemlélteti.

2. táblázat: A felhasznált skálák Cronbach-alfa értékei

Kérdőív	Alskálák	Jelen vizsgálat Cronbach-alfa	Magyar adaptáció Cronbach-alfa
Incel Identitás Skála (LIS)	-	0,924	0,915
Férfi Testi Attitűdök Skála (MBAS)	Teljes kérdőív	0,912	0,869
	1. Izom	0,917	0,871
	2. Testzsír	0,939	0,894
	3. Magasság	0,918	0,853
Rosenberg Önértékelés Skála (RSES-H)	-	0,909	0,857
Párválasztási Érték Skála (MVS)	-	0,924	0,86
De Jong Gierveld Magányosság Skála (DJGLS-H)	-	0,913	0,918

Forrás: Saját szerkesztés

Vizsgálati eljárás

Az adatfelvétel 2026. január 2. és március 2. között zajlott, kényelmi mintavétellel. A Qualtrics XM platformon összeállított kérdőívet közösségi média felületek (pl. Reddit, Facebook, Discord, Gyakori kérdések) magas férfitagságú tematikus csoportjaiban tettük közzé. A kitöltés a tájékoztató és beleegyező nyilatkozat elfogadásával indult. Ez tartalmazta a vizsgálat módosított célkitűzését (a „férfiak mentális egészségének" vizsgálata), valamint a részvételi kritériumokat (férfi nem, betöltött 18. életév). A részvétel önkéntes és indoklás nélkül megszakítható volt. A témák érzékenysége miatt segélyhívó és szakmai elérhetőségeket is feltüntettünk az esetleges negatív érzések kezelésére.

A vizsgálat menete rögzített sorrendet követett, és minden tételre kötelező volt válaszolni. A felmérés a demográfiai kérdésekkel indult, amelyet a Rosenberg Önértékelés Skála (RSES-H), a Férfi Testi Attitűdök Skála (MBAS) és a Párválasztási Érték Skála (MVS) követett. A válaszadói torzítás minimalizálása érdekében a kutatás fókuszát képező Incel Identitás Skálát (LIS) a sor vége felé helyeztük el, amelyet a De Jong Gierveld Magányosság Skála (DJGLS–H) zárt. Végül a résztvevők szubjektív észrevételeket is megfogalmazhattak. Az adatok összesítése és tisztítása után az elemzéseket és a hipotézistesztelést a JASP (2025, Version 0.95.4) szoftverrel végeztük.

Vizsgálati minta

A statisztikai elemzéseket megelőző adattisztítás során a 437 beérkezett válaszból 21 női és 3 „egyéb nemű" kitöltőt kizártunk. A fennmaradó 413 férfiból kiszűrtük a nem heteroszexuális válaszadókat is (10 fő homoszexuális, 13 fő biszexuális, 3 fő egyéb), mivel a kutatás elméleti kerete és a felhasznált mérőeszközök fókusza alapján a vizsgálatot heteroszexuális férfiakra szűkítettük. Így a végső mintát (N = 387) 18 év feletti, heteroszexuális férfiak alkották, akik dominánsan a húszas-harmincas

éveikben jártak (*M* = 29,39; *SD* = 9,17). A nem heteroszexuális kitöltők alacsony száma (26 fő) nem tette lehetővé e csoportok megbízható, önálló elemzését.

Iskolai végzettség tekintetében a kitöltők 2,07%-a (8 fő) általános iskolát, 3,36%-a (13 fő) szakmunkásképzőt végzett, 27,91%-a (108 fő) érettségivel rendelkezik, 10,85%-a (42 fő) pedig OKJ-s/felsőoktatási szakképzésben vett részt. A minta legnagyobb részét (37,73%; 146 fő) a diplomások alkották, de a felsőoktatásban tanulók is erősen reprezentálták magukat (18,09%; 70 fő). Lakóhely szerint a résztvevők 41,60%-a (161 fő) fővárosi, 18,87%-a (73 fő) megyei jogú városi, 23,52%-a (91 fő) városi, 16,02%-a (62 fő) községi lakos. Foglalkoztatás szerint 56,07% (217 fő) alkalmazott, 28,94% (112 fő) diák, 7,75% (30 fő) vállalkozó, 5,17% (20 fő) munkanélküli, 1,03% (4 fő) alkalmi munkás, 0,26% (1 fő) nyugdíjas, 0,78% (3 fő) pedig egyéb. A párkapcsolati státusz alapján: 56,07% (217 fő) egyedülálló, 24,55% (95 fő) kapcsolatban él, 13,70% (53 fő) házas, 4,13% (16 fő) élettársi kapcsolatban él, 1,55% (6 fő) elvált. Szubjektív anyagi helyzetüket tekintve a válaszadók fele (52,45%) átlagos, 33,85%-a átlag feletti színvonalon él. A kényelmi mintavétel és a minta összetétele miatt az eredmények országos szintű általánosíthatósága korlátozott.

Eredmények

Mérőeszközök leíró adatai

A felhasznált mérőeszközök statisztikai mutatóit a *3. táblázat* szemlélteti.

3. táblázat: A felhasznált skálák statisztikai mutatói a teljes mintán

Skála	Megbízhatóság (Cronbach-α)	Átlag (M)	Szórás (SD)	Minimum érték	Maximum érték	Mérési tartomány
Incel Identitás Skála (LIS)	0,924	19,98	9,72	8	40	8 - 40
Férfi Testi Attitűdök Skála (MBAS) **(teljes kérdőív)**	0,912	60,70	19,76	20	119	20 - 120
Férfi Testi Attitűdök Skála (MBAS) **(izom alskála)**	0,917	31,03	11,64	10	60	10 - 60
Férfi Testi Attitűdök Skála (MBAS) **(testzsír alskála)**	0,939	24,44	11,33	8	48	8 - 48
Férfi Testi Attitűdök Skála (MBAS) **(magasság alskála)**	0,918	5,23	3,17	2	12	2 - 12
Rosenberg Önértékelés Skála (RSES)	0,909	26,30	6,40	10	40	10 - 40
Párválasztási Érték Skála (MVS)	0,924	15,12	5,61	4	28	4 - 28
De Jong Gierveld Magányosság Skála (DJGLS)	0,913	19,36	6,48	11	33	11 - 33

Forrás: Saját szerkesztés

Hipotézisvizsgálat

H1*: *A hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy az önértékelés, az észlelt párválasztási érték és a magányosság érzése mediálja a negatív testkép és az incel attitűdök közötti kapcsolatot.

A hipotézis teszteléséhez párhuzamos mediációs elemzést végeztünk, ahol a prediktor változó a testtel való elégedetlenség (MBAS), a függő változó az incel attitűdök (LIS), a mediátorok pedig az önértékelés (RSES-H), a párválasztási érték (MVS) és a magányosság (DJGLS-H) voltak. A mediációs modellt a *2. ábra* szemlélteti és a *4. táblázat* mutatja be részletesen. A modellbe bevont változók közötti multikollinearitást tolerancia- és VIF-értékek segítségével ellenőriztük. A toleranciaértékek 0,550 és 0,787, a VIF-értékek pedig 1,271 és 1,817 között alakultak, amelyek nem utalnak problémás multikollinearitásra. A modell specifikációja során a mediátor változók (RSES-H, MVS, DJGLS-H) reziduális kovarianciáit szabadon becsült paraméterként kezeltük, lehetővé téve a mediátorok hibatagjai közötti korrelációt és biztosítva a specifikus indirekt hatások független becslését.

A változók közötti teljes hatás (total effect) szignifikáns volt (B = 0,145; β = 0,294; p < 0,001; 95% CI [0,097; 0,193]). A modell az incel attitűdök varianciájának 39,4%-át magyarázza meg (R^2 = 0,394). Emellett a testtel való elégedetlenség az önértékelés varianciájának 18,7%-át magyarázza (R^2 = 0,187), az észlelt párválasztási érték varianciájának a 13,0%-át magyarázza (R^2 = 0,130), és a megélt magányosság varianciájának pedig 10,3%-át magyarázza (R^2 = 0,103). A mediációs elemzés eredményei az alábbi részleteket tárták fel:

H1a (Önértékelés): Bár a negatívabb testkép szignifikánsan alacsonyabb önértékeléssel járt együtt (β = -0,433; p < 0,001), az önértékelés incel attitűdökkel való közvetlen kapcsolata nem bizonyult szignifikánsnak (β = -0,020; p = 0,713). A mediátoron keresztüli közvetett hatás sem érte el a szignifikanciaszintet (B_{indirekt} = 0,004; β_{indirekt} = 0,008; p = 0,715; 95% CI [-0,018; 0,027]). Az eredmények tehát nem támasztották alá az önértékelés közvetítő szerepét a vizsgált modellben.

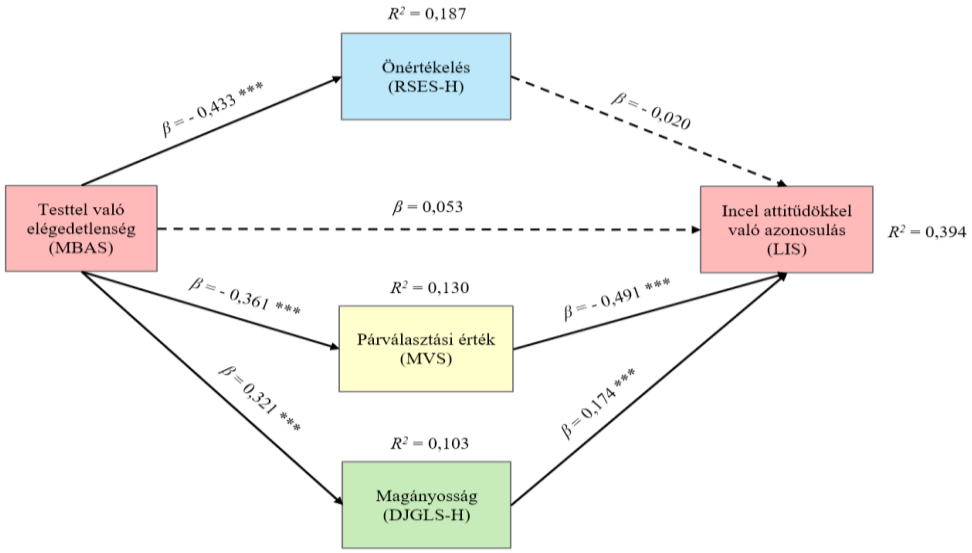
H1b (Párválasztási érték): A szubjektív párválasztási érték bizonyult a modell legerősebb közvetítő változójának. A negatívabb testkép alacsonyabb szubjektív párválasztási értékkel járt együtt (β = -0,361; p < 0,001), az alacsonyabb párválasztási érték pedig magasabb incel attitűdökkel társult (β = -0,491; p < 0,001). A közvetett hatás szignifikáns volt (B_{indirekt} = 0,087; β_{indirekt} = 0,177; p < 0,001; 95% CI [0,058; 0,120]). Az eredmények alátámasztották a szubjektív párválasztási érték közvetítő szerepét a modellben.

H1c (Magányosság): A magányosság szintén szignifikáns közvetítő változónak bizonyult. A negatívabb testkép magasabb magánysággal járt együtt (β = 0,321; p < 0,001), a magasabb magányosság pedig magasabb incel attitűdökkel társult (β = 0,174; p < 0,001). A közvetett hatás szignifikáns volt (B_{indirekt} = 0,028; β_{indirekt} = 0,058; p = 0,001; 95% CI [0,011; 0,047]). Az eredmények alátámasztották a magányosság közvetítő szerepét is a modellben.

Továbbá kiemelendő, hogy a testkép incel attitűdökkel való közvetlen kapcsolata a mediátorok bevonása után nem bizonyult statisztikailag szignifikánsnak (B = 0,026; β = 0,053; p = 0,241; 95% CI [-0,018; 0,068]). Ezzel szemben a teljes hatás szignifikáns volt (B = 0,145; β = 0,294; p < 0,001; 95% CI [0,097; 0,193]). Az eredmények alapján a negatívabb testkép magasabb incel attitűdökkel való összefüggése részben a szubjektív párválasztási értéken és a magányosságon keresztül érvényesült a vizsgált modellben. Mivel a kutatás keresztmetszeti

elrendezésű volt, az eredmények nem értelmezhetők oksági kapcsolat bizonyítékaként.

2. ábra: A kutatás többszörös mediációs modellje

*(Megjegyzés: β = standardizált béta együttható; *** = p < 0,001; R^2 = megmagyarázott variancia)*

Forrás: Saját szerkesztés

4. táblázat: A párhuzamos mediációs elemzés eredményei (N = 387)

Útvonal / hatás	*B*	*SE*	*z*	*p*	95%-os CI *(B)*	*β*
MBAS → LIS *(közvetlen hatás)*	0,026	0,022	1,172	0,241	[-0,018; 0,068]	0,053
RSES-H → LIS	-0,030	0,081	-0,368	0,713	[-0,188; 0,131]	-0,020
MVS → LIS	-0,850	0,092	-9,194	< 0,001	[-1,028; -0,664]	-0,491
DJGLS-H → LIS	0,262	0,079	3,317	< 0,001	[0,109; 0,419]	0,174
MBAS → RSES-H	-0,140	0,015	-9,240	< 0,001	[-0,169; -0,110]	-0,433
MBAS → MVS	-0,102	0,014	-7,333	< 0,001	[-0,129; -0,075]	-0,361
MBAS → DJGLS-H	0,105	0,017	6,347	< 0,001	[0,072; 0,137]	0,321
MBAS → RSES-H → LIS *(indirekt hatás)*	0,004	0,011	0,366	0,715	[-0,018; 0,027]	0,008
MBAS → MVS → LIS *(indirekt hatás)*	0,087	0,015	5,959	< 0,001	[0,058; 0,120]	0,177
MBAS → DJGLS-H → LIS *(indirekt hatás)*	0,028	0,008	3,242	0,001	[0,011; 0,047]	0,058
Teljes hatás	0,145	0,024	6,052	< 0,001	[0,097; 0,193]	0,294
Teljes indirekt hatás	0,119	0,017	6,916	< 0,001	[0,085; 0,155]	0,241

(Megjegyzés: B = nem standardizált együttható; β = standardizált együttható; SE = standard hiba; z = z-érték; p = szignifikanciaszint; CI = konfidenciaintervallum. A becslési eljárás ML (Maximum Likelihood). A 95%-os CI percentilis bootstrap eljárással készült (5000 mintából 4933 sikeres ismétlés alapján), az SE, z és p számítása a delta-módszeren alapul.)

Forrás: Saját szerkesztés

Egyéb eredmények

A modell vizsgálatát követően, feltáró jelleggel további elemzéseket végeztünk. A feltáró elemzések keretében megvizsgáltuk az incel attitűdök (LIS), a testtel való elégedetlenség (MBAS), az önértékelés (RSES-H), a párválasztási érték (MVS) és a magányosság (DJGLS-H) közötti korrelációs kapcsolatokat is. Mivel a változók eloszlása szignifikánsan eltért a normálistól, Spearman-féle rangkorrelációs elemzést alkalmazva az incel attitűdök szoros, szignifikáns összefüggést mutattak a többi változóval a teljes mintán (N = 387). Az incel attitűdök a legerősebb kapcsolatot a párválasztási értékkel (r_s = -0,614; p < 0,001 (two-tailed)) mutatták. A magányossággal (r_s = 0,429; p < 0,001 (two-tailed)) és az önértékeléssel (r_s = -0,404; p < 0,001 (two-tailed)) való összefüggés mértéke szintén szignifikáns és közepes erősségű volt, míg a testtel való elégedetlenséggel gyengébb, de szintén szignifikáns kapcsolat mutatkozott (r_s = 0,285; p < 0,001 (two-tailed)). A vizsgálat változói közötti korrelációkat az *5. táblázat* szemlélteti.

5. táblázat: A vizsgált változók Spearman-féle rangkorrelációja a teljes mintán

Spearman's rho (two-tailed) (*** p < 0,001)	Spearman's rho (two-tailed) (*** p < 0,001)					
		Incel attitűdök (LIS)	Testtel való elégedetlenség (MBAS)	Önértékelés (RSES-H)	Párválasztási érték (MVS)	Magányosság (DJGLS-H)
	Incel attitűdök (LIS)	-				
	Testtel való elégedetlenség (MBAS)	0,285	-			
	Önértékelés (RSES-H)	-0,404	-0,429	-		
	Párválasztási érték (MVS)	-0,614	-0,371	0,593	-	
	Magányosság (DJGLS-H)	0,429	0,296	-0,497	-0,463	-

*(Megjegyzés: Minden eredmény *** p < 0,001)* *Forrás: Saját szerkesztés*

Megvitatás

Vizsgálatok eredményei

A jelen kutatás elsődleges célja az incel attitűdök és a különböző pszichológiai tényezők közötti összefüggések feltárása volt a magyar heteroszexuális férfiak körében. A vizsgálat központi kérdése arra irányult, hogy miként függ össze a negatív testkép az incel attitűdökkel, és ebben milyen szerepet játszik az önértékelés, a szubjektív párválasztási érték és a magányosság. Fontos hangsúlyozni, hogy a vizsgálatban nem az incel szubkultúrával vagy annak ideológiájával való azonosulást mértük, hanem az incel jelenséghez kapcsolódó attitűdökben megjelenő egyéni különbségeket.

A párhuzamos mediációs modell eredményei alapján a testtel való elégedetlenség és az incel attitűdök között szignifikáns pozitív teljes hatás mutatkozott, miközben a közvetlen hatás nem volt szignifikáns. A három vizsgált közvetítő változó közül a szubjektív párválasztási érték és a magányosság specifikus közvetett hatása bizonyult szignifikánsnak, míg az önértékelésé nem. A legerősebb közvetett hatás a szubjektív párválasztási értékhez kapcsolódott, ami arra utal, hogy a negatív testkép és az incel attitűdök közötti összefüggés részben a saját párkapcsolati lehetőségek kedvezőtlenebb megítélésén keresztül jelenhet meg. Ez az eredmény összhangban áll Costello és munkatársai (2023), valamint Sparks és munkatársai (2024a) megállapításaival. Az összefüggés elméleti szinten párhuzamba állítható a blackpill narratívájával, amely a fizikai adottságokat a párkapcsolati siker meghatározó tényezőiként kezeli, a vonzerőt pedig gyakran számszerűsíthető értékként értelmezi (O'Malley et al., 2022). A jelen vizsgálat azonban nem mérte közvetlenül ezen nézetek elfogadását, így az eredmények nem tekinthetők a blackpill ideológia igazolásának.

A magányosság szintén szignifikáns közvetítő szerepet töltött be a modellben. Ez összhangban áll Costello és munkatársai (2022), valamint Sparks és munkatársai (2024a) eredményeivel, amelyek szerint az incel férfiak a nem incel férfiakhoz képest magasabb magányosságról és alacsonyabb társas támogatottságról számolnak be. Eredményeink alapján a negatív testkép és az incel attitűdök közötti összefüggés részben a fokozottabb magányosságon keresztül is értelmezhető. A vizsgálat keresztmetszeti jellege miatt azonban nem állapítható meg, hogy a magányosság milyen irányban befolyásolja ezt a kapcsolatot, illetve milyen szerepet játszhat az incel nézetek radikalizálódásában. Az online fórumokon való aktivitás közösségi élményt kínálhat, de visszhangkamra jellegéből adódóan meg is erősítheti a negatív élményeket (Costello–Buss, 2023). Reeves (2022) arra mutat rá, hogy a hagyományos férfiminták és a támogató iránymutatás hiánya egyfajta „identitás-vákuumot" hozhat létre a fiatal férfiak körében. Elméleti szempontból felvethető, hogy a társas izoláció és a valahová tartozás igénye fogékonyabbá tehet egyes személyeket a manoszféra online szereplőinek és az általuk közvetített nézeteknek a hatására. Ezek a tartalmak a maszkulinitás megélésével kapcsolatos bizonytalanságokra is kínálhatnak válaszokat, miközben a nők tárgyiasítását és a dominanciát hangsúlyozhatják. Ezen felvetések azonban további vizsgálatot igényelnek, mivel jelen kutatás nem vizsgálta közvetlenül az online tartalmaknak való kitettséget vagy azok hatását.

Az önértékelés közvetítő szerepe nem bizonyult szignifikánsnak, ami részben eltér Sparks és munkatársai (2024b), valamint Tóth (2024) eredményeitől. Bár a negatív testkép alacsonyabb önértékeléssel járt együtt, az önértékelés specifikus közvetett hatása nem volt szignifikáns a másik két mediátor figyelembevétele mellett, szemben a szubjektív párválasztási érték és a magányosság közvetett hatásával. Ennek egyik lehetséges magyarázata, hogy az incel attitűdökkel összefüggő sérülékenység szempontjából nem feltétlenül az általános önértékelés, hanem a saját párkapcsolati kívánatosság megítélése játszik közvetlenebb szerepet. Kwang és munkatársai (2013), valamint Scotto di Carlo (2023) eredményei arra utalnak, hogy a társas és romantikus kapcsolatok, illetve azok megélése releváns szerepet tölthet be a férfiak önmagukról alkotott értékelésében és az incel közösség önreprezentációiban. Ez felveti annak lehetőségét, hogy a párkapcsolati sikertelenség megélése az általános önértékeléstől részben elkülönülő módon kapcsolódik az incel attitűdökhöz. Ezt a lehetséges magyarázatot azonban a jelen vizsgálatban közvetlenül nem teszteltük.

Összességében az eredmények arra utalnak, hogy a testtel való elégedetlenség és az incel attitűdök közötti összefüggés részben a szubjektív párválasztási értéken és a magányosságon keresztül jelenik meg. Bár a közvetlen hatás nem volt szignifikáns, a teljes hatás és a két specifikus közvetett hatás szignifikánsnak bizonyult. Ez azonban nem igazol teljes mediációt, és a keresztmetszeti elrendezés miatt oksági következtetések sem vonhatók le. A vizsgált mintában tehát a magasabb incel attitűdpontszám alacsonyabb szubjektív párválasztási értékkel és fokozottabb magányossággal állt összefüggésben.

Kitekintés

A vizsgálat korlátai és további kutatási irányok

A kutatás alapvető limitációja a kényelmi mintavétel, ami korlátozza az eredmények általánosíthatóságát, mivel az adatok országosan nem reprezentatívak (a magasan iskolázott, magas szocioökonómiai státuszú férfiak felülreprezentáltak). Mivel a vizsgálat alapján nem határozható meg pontosan az incelként azonosuló válaszadók száma, a jövőben érdemes lenne a mérést célzottabb mintán reprodukálni. A kutatás keresztmetszeti jellege miatt a változók közötti összefüggések csupán leíróak, az ok-okozati következtetések levonásához longitudinális vizsgálatokra lenne szükség.

Komoly nehézséget jelentett a célcsoport hazai online elérése. Míg angol nyelven léteznek a szubkultúrát tömörítő platformok (pl. Reddit, 4chan, incel.is), magyarul hiányzik egy ilyen központi online tér. Ez jelentősen megnehezítette az explicit incel identitású személyek elérését. Módszertani korlát továbbá, hogy a használt Incel Identitás Skála (Grunau, 2020) az akaratlan cölibátusból fakadó megéléseket és attitűdöket méri, de az identitás kategorikus meghatározására nem alkalmas. Így a magasabb pontszámot elérők egy része párkapcsolati kudarcokkal összefüggő frusztrációt élhet át, de ebből önmagában nem következik, hogy osztja a radikális szubkultúra nőgyűlölő vagy szexista nézeteit. Továbbá a jövőben indokolt további változók (pl. szexuális frusztráció, feljogosítottság érzése, nők elleni erőszak elfogadása) vizsgálata is, ami segíthetne elkülöníteni a párkapcsolati sikertelenséget az ideológiai radikalizációtól. Modellünk független változói az LIS varianciájának 39,4 %-át magyarázzák ($R^2 = 0{,}394$), azonban 60,6 %-át nem magyarázzák, amely további, a jelen tanulmányban nem vizsgált változók relevanciáját feltételezi. Ilyen változó lehet a szakirodalom alapján többek között a mentális egészség (Sparks et al., 2022), a szorongó, elkerülő vagy dezorganizált kötődési stílus (Regan–McLocklin, 2026), külső kontrollos attitűd (Brzuszkiewicz, 2020), vagy a korábban említett negatív testkép további aspektusai (McGilvery–Wiley, 2026). A párkapcsolati státusz szerepét jelen vizsgálatban nem elemeztük, ezért ennek lehetséges összefüggése az incel attitűdökkel további kutatások tárgyát képezheti.

Végezetül, a téma szenzitív jellege miatt érdemes lenne a jövőben kvalitatív módszerekkel (pl. mélyinterjúkkal) is kiegészíteni a kutatást, ami átfogóbb képet adhatna az érintettek érzelmi világáról. A férfispecifikus testkép-vizsgálatokba pedig javasolt beemelni az incelek körében gyakran hangsúlyozott tényezőket, például a kopaszodással vagy a péniszmérettel való elégedetlenséget, hogy pontosabban érthessük a testkép és a párkapcsolati frusztráció közötti összefüggéseket.

A kutatás hasznosíthatósága

Jelen dolgozat hiánypótló jellegű, hiszen magyar mintán az elsők között térképezi fel az incel attitűdöket és azok pszichológiai hátterét. Az eredmények az elméleti jelentőségen túl értékes támpontokat nyújtanak a szakemberek számára. Az incel szubkultúra és a hozzá kapcsolódó attitűdök megértése a közvetlen biztonsági kockázatokon túl a modern férfipszichológia és a mentálhigiéné egyik meghatározó kérdéskörévé vált.

A vizsgálat rávilágított arra az összetett pszichológiai folyamatra, amelyben a negatív testkép (önmagában nem elegendő tényezőként) a szubjektív párválasztási érték csökkenésén és a fokozott magányosságon keresztül kapcsolódik a magasabb incel attitűdökhöz. Ezen eredmények kiindulópontként szolgálhatnak olyan, később vizsgálandó intervenciós stratégiák kidolgozásához, amelyek a társadalmilag elszigetelt férfiak segítését és mentális egészségük támogatását célozzák. A prevenció szempontjából a magányosság és a társas izoláció szerepének vizsgálata különös figyelmet érdemel. További kutatások vizsgálhatnák olyan programok lehetőségét, amelyek segítik a fiatal fiúkat az érzelmi önszabályozásban és a kudarcélmények (főleg a párkapcsolati elutasítások) feldolgozásában. Elméleti szempontból felvethető, hogy a hiteles és pozitív férfi példaképek hiánya szerepet játszhat abban, hogyan viszonyulnak a fiatalok a radikális online „pótpéldaképekhez", ennek összefüggéseit azonban további vizsgálatoknak kell tisztázniuk. Szintén érdemes lenne megvizsgálni, hogy a szakmai segítségnyújtás miként kínálhat egészséges alternatívát a toxikus maszkulinitással szemben. Mivel a közösségi média és az algoritmusok meghatározóak a negatív testkép és a szélsőséges narratívák terjesztésében, a jövőbeli kutatások arra is kiterjedhetnének, hogy a médiatudatosság-oktatás miként segítheti a fiatalokat annak felismerésében, hogyan használják fel ezen csoportok a személyes frusztrációt ideológiai célok elérésére. Eredményeink végül felvetik annak további vizsgálatát, hogy a prevenció során a testkép és a magány kezelése mellett miként segíthető elő egy olyan új, egészséges férfikép integrálása, amely hiteles alternatívát nyújt a redpill és a blackpill nihilista világképével szemben.

Összefoglalás

Jelen kutatás a férfi testkép és az incel attitűdök kapcsolatát vizsgálta 387 magyar heteroszexuális férfi körében. A testtel való elégedetlenség pozitív kapcsolatot mutatott az incel attitűdökkel. A párhuzamos mediációs modellben a szubjektív párválasztási értéken és a megélt magányosságon keresztüli közvetett hatás kimutatható volt, míg az önértékelés közvetett hatása nem bizonyult szignifikánsnak. A közvetlen hatás szintén nem volt szignifikáns. A keresztmetszeti vizsgálati elrendezés miatt az eredményekből oksági következtetések nem vonhatók le.

Társadalmi kontextusban a párválasztás „piacosodása", a közösségi média által felerősített állandó összehasonlítás, valamint a hegemón maszkulinitás válsága különösen érzékenyen érinti azokat a férfiakat, akiknél a negatív testkép társas izolációval és párkapcsolati kudarcokkal párosul. A blackpill szemléletmódja ezt a frusztrációt olyan determinisztikus és reménytelen narratívába helyezheti, amely a személyes sikertelenséget külső, megváltoztathatatlan tényezőkre hárítja.

A kutatás erősségei közé tartozik, hogy hazai mintán elsőként alkalmazott párhuzamos mediációs modellt a testkép és az incel attitűdök kapcsolatának

feltárására, valamint hogy a férfiakra specifikusan kidolgozott MBAS (Fábián–Fehér, 2013) skálát használta. Korlátai elsősorban a keresztmetszeti elrendezésből adódnak (oksági következtetések nem vonhatók le), valamint abból, hogy az alkalmazott Incel Identitás Skála (Grunau, 2020) eredményei nem értelmezhetők önmagukban az incel identitás vagy a nőgyűlölő nézetek közvetlen mutatójaként. Jövőbeli kutatások számára javasolt longitudinális és kvalitatív módszerekkel kiegészített vizsgálat, valamint további kockázati tényezők bevonása az incel attitűdök átfogóbb megértése céljából.

Összességében a kutatás hozzájárul a hazai incel jelenség tudományos megértéséhez és hangsúlyozza, hogy a férfi testképproblémák nemcsak egyéni, hanem társadalmi szinten is releváns kérdéskörök, amelyek kezelési és prevenciós lehetőségeinek feltárása további vizsgálatokat igényel.

Irodalomjegyzék

Aiolfi, I., Palena, N., Ó Ciardha, C. és Caso, L. 2024. The incel phenomenon: a systematic scoping review. *Current Psychology*, 43(32), 26264–26278. o. https://doi.org/10.1007/s12144-024-06236-6

Andersen, J. C. 2023. The symbolic boundary work of incels: subcultural negotiation of meaning and identity online. *Deviant Behavior*, 44(7), 1081–1101. o. https://doi.org/10.1080/01639625.2022.2142864

Banet-Weiser, S. és Bratich, J. 2019. From pick-up artists to incels: con(fidence) games, networked misogyny, and the failure of neoliberalism. *International Journal of Communication*, 13, 5003–5027. o. https://doi.org/10.1932/8036/2019FEA0002

Barnes, M., Abhyankar, P., Dimova, E. és Best, C. 2020. Associations between body dissatisfaction and self-reported anxiety and depression in otherwise healthy men: a systematic review and meta-analysis. *PLoS ONE*, 15(2), e0229268. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0229268

Barron, A. M., Krumrei-Mancuso, E. J. és Harriger, J. A. 2021. The effects of fitspiration and self-compassion Instagram posts on body image and self-compassion in men and women. *Body Image,* 37, 14–27. o. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2021.01.003

Brase, G. L. és Guy, E. C. 2004. The demographics of mate value and self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 36(2), 471–484. o. https://doi.org/10.1016/S0191-8869(03)00117-X

Broyd, J., Boniface, L., Parsons, D., Murphy, D. és Hafferty, J. D. 2023. Incels, violence and mental disorder: a narrative review with recommendations for best practice in risk assessment and clinical intervention. *BJPsych Advances*, 29(4), 254–264. o. https://doi.org/10.1192/bja.2022.15

Brzuszkiewicz, S. 2020. Incel radical milieu and external locus of control. *International Centre for Counter-Terrorism (ICCT)*, 2, 1–20. o. https://doi.org/10.19165/2020.5.21

Cannito, M. és Ferrero Camoletto, R. 2022. The rules of attraction: an empirical critique of pseudoscientific theories about sex in the manosphere. *Sexes*, 3(4), 593–607. o. https://doi.org/10.3390/sexes3040043

Cash, T. F. 2012. Cognitive-behavioral perspective on body image. In: Cash, T. F. (szerk.) *Encyclopedia of body image and human appearance*. San Diego: Academic Press, 334–342. o.

Connell, R. W. 2005. *Masculinities*. 2nd ed. Berkeley: University of California Press.

Costello, W. és Buss, D. M. 2023. Why isn't there more incel violence?. *Adaptive Human Behavior and Physiology,* 9(3), 252–259. o. https://doi.org/10.1007/s40750-023-00220-3

Costello, W., Rolon, V., Thomas, A. G. és Schmitt, D. 2022. Levels of well-being among men who are incel (involuntarily celibate). *Evolutionary Psychological Science*, 8(4), 375–390. o.https://doi.org/10.1007/s40806-022-00336-x

Costello, W., Rolon, V., Thomas, A. G. és Schmitt, D. P. 2023. The mating psychology of incels (involuntary celibates): misfortunes, misperceptions, and misrepresentations. *The Journal of Sex Research*, 61(7), 989–1000. o. https://doi.org/10.1080/00224499.2023.2248096

Costello, W., Whittaker, J. és Thomas, A. G. 2025. The dual pathways hypothesis of incel harm: a model of harmful attitudes and beliefs among involuntary celibates. *Archives of Sexual Behavior*, 54(5), 1815–1836. o. https://doi.org/10.1007/s10508-025-03161-y

Csajbók, Z., Havlíček, J., Demetrovics, Z. és Berkics, M. 2019. Self-perceived mate value is poorly predicted by demographic variables. *Evolutionary Psychology*, 17(1), 1474704919829037. https://doi.org/10.1177/1474704919829037

de Jong Gierveld, J. és Kamphuis, F. 1985. The development of a Rasch-type loneliness scale. *Applied Psychological Measurement,* 9(3), 289–299. o. https://doi.org/10.1177/014662168500900307

de Jong Gierveld, J. és van Tilburg, T. G. 1999. *Manual of the loneliness scale*. Methoden en technieken. https://doi.org/10.17605/osf.io/u6gck

Donnelly, D., Burgess, E., Anderson, S., Davis, R. és Dillard, J. 2001. Involuntary celibacy: A life course analysis. *Journal of Sex Research*, 38(2), 159–169. o. https://doi.org/10.1080/00224490109552083

Edlund, J. E. és Sagarin, B. J. 2014. The mate value scale. *Personality and Individual Differences,* 64, 72–77. o. https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.02.005

Fábián, H. és Fehér, Zs. 2013. A Male Body Attitude Scale (MBAS) magyar adaptációja. In: Böhm, G. és Fedeles, T. (szerk.) *Specimina Operum Iuvenum 2: szemelvények 2: válogatás a PTE BTK XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencián (2013) első helyezést elért hallgatóinak pályaműveiből.* Pécs: PTE BTK KTDT, 9–50. o. [Online]. [Utolsó letöltés: 2026.09.02.]. Elérhető:

https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/Kari_tud_diakkori_tanacs/specimina_operum2_ekiadas.pdf#page=10

Faludi, S. 1991. *Backlash: the undeclared war against American women*. New York: Three Rivers Press.

Fardouly, J. és Vartanian, L. R., 2016. Social media and body image concerns: Current research and future directions. *Current Opinion in Psychology*, 9, 1–5. o. https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2015.09.005

Festinger, L. 1954. A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117–140. o. https://doi.org/10.1177/001872675400700202

Ging, D. 2019. Alphas, betas, and incels: theorizing the masculinities of the manosphere. *Men and Masculinities*, 22(4), 638–657. o. https://doi.org/10.1177/1097184X17706401

Grogan, S. 2021. *Body image: understanding body dissatisfaction in men, women and children.* 4th ed. London: Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003100041

Grunau, K. 2020. Involuntary celibacy: personality traits amongst misogynistic online communities. *BA dissertation, University of Twente* [Online]. [Utolsó letöltés: 2026.09.02.]. Elérhető: https://purl.utwente.nl/essays/81904

Hoffman, B., Ware, J. és Shapiro, E. 2020. Assessing the threat of incel violence. *Studies in Conflict & Terrorism*, 43(7), 565–587. o. https://doi.org/10.1080/1057610X.2020.1751459

Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., Baker, M., Harris, T. és Stephenson, D. 2015. Loneliness and social isolation as risk factors for mortality: a meta-analytic review. *Perspectives on Psychological Science,* 10(2), 227–237. o. https://doi.org/10.1177/1745691614568352

Illouz, E. 2019. *The end of love: a sociology of negative relations*. Oxford: Oxford University Press.

JASP Team. 2025. *JASP (Version 0.95.4) [Computer software]*. Elérhető: https://jasp-stats.org/

Jonason, P. K., Garcia, J. R., Webster, G. D., Li, N. P. és Fisher, H. E. 2015. Relationship dealbreakers: traits people avoid in potential mates. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41(12), 1697–1711. o. https://doi.org/10.1177/0146167215609064

Kalish, R. és Kimmel, M. 2010. Suicide by mass murder: masculinity, aggrieved entitlement, and rampage school shootings. *Health Sociology Review*, 19(4), 451–464. o. https://doi.org/10.5172/hesr.2010.19.4.451

Kimmel, M. 2013. *Angry white men: American masculinity at the end of an era*. New York: Nation Books.

Krauss, S., Dapp, L. C. és Orth, U. 2023. The link between low self-esteem and eating disorders: a meta-analysis of longitudinal studies. *Clinical Psychological Science*, 11(6), 1141–1158. o. https://doi.org/10.1177/21677026221144255

Kwang, T., Crockett, E. E., Sanchez, D. T. és Swann Jr, W. B. . 2013. Men seek social standing, women seek companionship: sex differences in deriving self-worth from relationships. *Psychological Science,* 24(7), 1142-1150. o. https://doi.org/10.1177/0956797612467466

Laursen, B. és Hartl, A. C. 2013. Understanding loneliness during adolescence: developmental changes that increase the risk of perceived social isolation. *Journal of Adolescence,* 36(6), 1261–1268. o. https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2013.06.003

Leary, M. R. és Baumeister, R. F. 2000. The nature and function of self-esteem: sociometer theory. In: Zanna, M. P. (szerk.) *Advances in Experimental Social Psychology. Vol. 32.* San Diego: Academic Press, 1–62. o. https://doi.org/10.1016/S0065-2601(00)80003-9

Maryn, A., Keough, J., McConnell, C. és Exner-Cortens, D. 2024. Identifying pathways to the incel community and where to intervene: a qualitative study with former incels. *Sex Roles*, 90(7), 910–922. o. https://doi.org/10.1007/s11199-024-01478-x

Maxwell, D., Robinson, S. R., Williams, J. R. és Keaton, C. 2020. "A short story of a lonely guy": a qualitative thematic analysis of involuntary celibacy using Reddit. *Sexuality & Culture*, 24(6), 1852–1874. o. https://doi.org/10.1007/s12119-020-09724-6

McCreary, D. R. és Sasse, D. K. 2000. An exploration of the drive for muscularity in adolescent boys and girls. *Journal of American College Health*, 48(6), 297–304. o. https://doi.org/10.1080/07448480009596271

McGilvery, K. és Wiley, K. K. 2026. Incel identity development: a scoping review of biopsychosocial markers. *Deviant Behavior*, 1–31. o. https://doi.org/10.1080/01639625.2026.2682351

Mitchison, D. és Mond, J. 2015. Epidemiology of eating disorders, eating disordered behaviour, and body image disturbance in males: a narrative review. *Journal of Eating Disorders*, 3(1), 20. https://doi.org/10.1186/s40337-015-0058-y

Moskalenko, S., Kates, N., González, J. F. G. és Bloom, M. 2022a. Predictors of radical intentions among incels: a survey of 54 self-identified incels. *Journal of Online Trust and Safety,* 1(3), 1–21. o. https://doi.org/10.54501/jots.v1i3.57

Moskalenko, S., González, J. F. G., Kates, N. és Morton, J. 2022b. Incel ideology, radicalization and mental health: a survey study. *The Journal of Intelligence, Conflict, and Warfare*, 4(3), 1–29. o. https://doi.org/10.21810/jicw.v4i3.3817

O'Malley, R. L., Holt, K. és Holt, T. J. 2022. An exploration of the involuntary celibate (incel) subculture online. *Journal of Interpersonal Violence,* 37(7-8), NP4981-NP5008. https://doi.org/10.1177/0886260520959625

Orth, U. és Robins, R. W. 2014. The development of self-esteem. *Current Directions in Psychological Science*, 23(5), 381–387. o. https://doi.org/10.1177/0963721414547414

Pass, J. A., Lindenberg, S. M. és Park, J. H. 2010. All you need is love: is the sociometer especially sensitive to one's mating capacity?. *European Journal of Social Psychology,* 40(2), 221–234. o. https://doi.org/10.1002/ejsp.619

Penke, L. és Denissen, J. J. 2008. Sex differences and lifestyledependent shifts in the attunement of self-esteem to selfperceived mate value: hints to an adaptive mechanism?. *Journal of Research in Personality*, 42(4), 1123–1129. o. https://doi.org/10.1016/j.jrp.2008.02.003

Reeves, R. V. 2022. *Of boys and men: why the modern male is struggling, why it matters, and what to do about it*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Regan, L. és McLocklin, G. 2026. Incel identity and proclivity towards violence: exploring the roles of attachment, emotion regulation and social competence. *Journal of Criminological Research, Policy and Practice, Advance online publication*. https://doi.org/10.1108/JCRPP-04-2026-0035

Rosenberg, M. 1965. *Society and the adolescent self-image*. Princeton: Princeton University Press. https://doi.org/10.1515/9781400876136

Sallay, V., Martos, T., Földvári, M., Szabó, T. és Ittzés, A. 2014. A Rosenberg Önértékelés Skála (RSES-H): alternatív fordítás, strukturális invariancia és validitás. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika,* 15(3), 259–275. o. https://doi.org/10.1556/Mental.15.2014.3.7

Scotto di Carlo, G. 2023. An analysis of self-other representations in the incelosphere: between online misogyny and self-contempt. *Discourse & Society*, 34(1), 3–21. o. https://doi.org/10.1177/09579265221099380

Sparks, B. és Mooney, R. 2026. Pornography consumption, body image, and sexual schemas among incel and non-incel men. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 52(3), 255–272. o. https://doi.org/10.1080/0092623X.2026.2628651

Sparks, B., Zidenberg, A. M. és Olver, M. E. 2022. Involuntary celibacy: a review of incel ideology and experiences with dating, rejection, and associated mental health and emotional sequelae. *Current Psychiatry Reports*, 24(12), 731–740. o. https://doi.org/10.1007/s11920-022-01382-9

Sparks, B., Zidenberg, A. M. és Olver, M. E. 2024a. One is the loneliest number: involuntary celibacy (incel), mental health, and loneliness. *Current Psychology*, 43(1), 392–406. o. https://doi.org/10.1007/s12144-023-04275-z

Sparks, B., Zidenberg, A. M. és Olver, M. E. 2024b. An exploratory study of incels' dating app experiences, mental health, and relational well-being. *The Journal of Sex Research,* 61(7), 1001–1012. o. https://doi.org/10.1080/00224499.2023.2249775

Speckhard, A., Ellenberg, M., Morton, J. és Ash, A. 2021. Involuntary celibates' experiences of and grievance over sexual exclusion and the potential threat of violence among those active in an online incel forum. *Journal of Strategic Security,* 14(2), 89–121. o. https://doi.org/10.5038/1944-0472.14.2.1910

Speckhard, A. és Ellenberg, M. 2022. Self-reported psychiatric disorder and perceived psychological symptom rates among involuntary celibates (incels) and their perceptions of mental health treatment. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression.* https://doi.org/10.1080/19434472.2022.2029933

Szabó, D. és Szili, I. 2022. A De Jong Gierveld Magányosság Skála magyar változatának pszichometriai jellemzői. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 23(1), 65–94. o. https://doi.org/10.1556/0406.23.2022.002

Szemán, D. és Szabó, M. 2017. Feminizmus férfiszemmel – férfi identitások reprezentációi a feminizmushoz való viszony kontextusában online közösségi terekben. In: Kovács, M. (szerk.) *Társadalmi nemek: elméleti megközelítések és kutatási eredmények.* Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 187–207. o.

Tajfel, H. és Turner, J. C. 1979. An integrative theory of intergroup conflict. In: Austin, W. G. és Worchel, S. (szerk.) *The social psychology of intergroup relations. Monterey: Brooks/Cole*, 33–47. o.

Thompson, J. K., Heinberg, L. J., Altabe, M. és Tantleff-Dunn, S., 1999. Sociocultural theory: The media and society. In: J. K. Thompson, L. J. Heinberg, M. Altabe, és S. Tantleff-Dunn (szerk.) Exacting beauty: Theory, assessment, and treatment of body image disturbance. *American Psychological Association*, 85–124. o. https://doi.org/10.1037/10312-003

Thorburn, J., Powell, A. és Chambers, P. 2023. A world alone: masculinities, humiliation and aggrieved entitlement on an incel forum. *The British Journal of Criminology,* 63(1), 238–254. o. https://doi.org/10.1093/bjc/azac020

Tóth, L. 2024. Az incelek vizsgálata önértékelésük, nőkkel kapcsolatos attitűdjük és felnőtt kötődési típusuk tükrében. *Impulzus – Pszichológiai Tanulmányok*, 11(1), 116–137. o. [Online]. [Utolsó letöltés: 2025.12.09.]. Elérhető: http://acta.bibl.u-szeged.hu/89025/1/impulzus_011_001_006.pdf

Tylka, T. L., Bergeron, D. és Schwartz, J. P. 2005. Development and psychometric evaluation of the Male Body Attitudes Scale (MBAS). *Body Image*, 2(2), 161–175. o. https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2005.03.001

Vallerga, M. és Zurbriggen, E. L. 2022. Hegemonic masculinities in the 'Manosphere': a thematic analysis of beliefs about men and women on The Red Pill and Incel. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 22(2), 602–625. o. https://doi.org/10.1111/asap.12308

Verdugo-Thomson, A. 2023. Masculinity, pornography, and inceldom: the use of American ideals of masculinity and the consumption of heterosexual pornography to radicalize young men into inceldom. *Auctus: The Journal of Undergraduate Research and Creative Scholarship.* https://doi.org/10.25886/1085-6c84

Wright, P. H., 1982. Men's friendships, women's friendships and the alleged inferiority of the latter. *Sex Roles*, 8(1), 1–20. o. https://doi.org/10.1007/BF00287670

Zhang, L., Liu, S., Li, Y. és Ruan, L. J. 2015. Heterosexual rejection and mate choice: a sociometer perspective. *Frontiers in Psychology*, 6, 1846. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01846

Internetes források

Center for Countering Digital Hate (CCDH). 2022. *The incelosphere: exposing pathways into incel communities and the harms they pose to women and children* [Online]. [Utolsó letöltés: 2025.10.04.]. Elérhető: https://counterhate.com/wp-content/uploads/2023/08/CCDH-The-Incelosphere-FINAL.pdf

Jeltsen, M. 2018. *The unmaking of an incel. HuffPost* [Online]. [Utolsó letöltés: 2025.12.09.]. Elérhető: https://www.huffpost.com/entry/unmaking-of-an-incel_n_5b11a9aee4b0d5e89e1fb519

Kelly, M., DiBranco, A. és DeCook, J. R. 2021. *Misogynist incels and male supremacism: overview and recommendations for addressing the threat of male supremacist violence* [Online]. New America. [Utolsó letöltés: 2026.02.21.]. Elérhető: https://www.newamerica.org/political-reform/reports/misogynist-incels-and-male-supremacism/

Lewis, R. 2018. *Alternative influence: broadcasting the reactionary right on YouTube* [Online]. Data & Society. [Utolsó letöltés: 2026.02.26]. Elérhető: https://datasociety.net/wp-content/uploads/2018/09/DS_Alternative_Influence.pdf

Ling, J., Mahoney, J., McGuire, P. és Freeze, C. 2018. *The 'incel' community and the dark side of the internet. The Globe and Mail* [Online]. [Utolsó letöltés: 2025.12.09.]. Elérhető: https://www.theglobeandmail.com/canada/article-the-incel-community-and-the-dark-side-of-the-internet/

Moonshot. 2020. *Incels: a guide to symbols and terminology* [Online]. Moonshot Team. [Utolsó letöltés: 2025.12.08.]. Elérhető: https://journal-exit.de/wp-content/uploads/2021/06/Incels_-A-Guide-to-Symbols-and-Terminology_Moonshot-CVE.pdf

The Guardian. 2018. 'Not as ironic as I imagined': the incels spokesman on why he is renouncing them. *The Guardian* [Online]. 19 June. [Utolsó letöltés: 2026.01.30.]. Elérhető: https://www.theguardian.com/world/2018/jun/19/incels-why-jack-peterson-left-elliot-rodger

Whittaker, J., Thomas, A. és Costello, W. 2024. *Predicting harm among incels (involuntary celibates): the roles of mental health, ideological belief and social networking* [Online]. Commission for Countering Extremism, UK Government. [Utolsó letöltés: 2026.09.12.]. Elérhető: https://leftychan.net/R9K/src/1708638463586-1.pdf

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN MALE BODY IMAGE AND INCEL ATTITUDES

NIKOLETTA MAKAI – PÁL LAJOS KŐVÁGÓ

Due to 21st-century social transformations, the marketization of dating, and the destabilization of traditional male roles, many young men experience identity crises and dating difficulties, to which the manosphere and the incel (involuntary celibate) subculture offer a radical, ideological explanation. The present study examines the relationship between male body image and incel attitudes among 387 Hungarian heterosexual men (M = 29.39 years). The parallel mediation model focused on body dissatisfaction, self-esteem, perceived mate value, and loneliness. The results revealed a significant positive total effect of poorer body image on incel attitudes, while the direct effect was not statistically significant. Self-perceived mate value and loneliness had significant mediating effects, whereas the mediating role of self-esteem was not significant. Thus, negative body image was associated with higher levels of incel attitudes indirectly through lower perceived mate value and greater loneliness. The study contributes to understanding the incel phenomenon in Hungary and may provide practical insights for the development of prevention programs.

Keywords: incel attitudes, male body image, self-esteem, mate value, loneliness

WORKPLACE WELL-BEING CONSTRUCTS AND MEASUREMENT PRACTICES IN JAPAN AND IRAN'S KURDISTAN PROVINCE: AN EXPLORATORY COMPARATIVE ANALYSIS OF TWELVE EMPIRICAL STUDIES

SZABOLCS FEKETE[1] – NESA PAKRAVAN[2] – TAMAMI KUSUNOKI[3]

Abstract

The literature on workplace well-being often treats it as a single phenomenon. The studies themselves, however, examine psychological well-being, job satisfaction, work engagement, psychological distress, and burnout, and these constructs capture different aspects of working life. All of them are relevant to workplace well-being, but this does not make them interchangeable. Before the results of individual studies are compared, it has to be established which construct each study actually investigated.

Our analysis uses selected scoping-review procedures for data extraction and classification and covers twelve empirical papers identified during a pilot search: seven concerning Japan and five concerning Iran's Kurdistan Province. We examine how these papers defined and measured workplace well-being or related outcomes, and what analytical role the variables had in each. A common coding framework made it possible to compare the constructs, instruments, and research designs. The Japanese papers include direct measures of positive well-being as well as measures of work engagement and distress, and they comprise prospective and psychometric studies. The five Kurdistan papers all examine job satisfaction by questionnaire survey at a single point in time; in three of them, the cross-sectional design is inferred from the methods section. Under our classification, three Japanese studies are Direct only and four are Related only, while all five Kurdistan papers are Related only. The corpus supports a comparison of research approaches, not a ranking of employee well-being in the two settings. Its completeness could not be verified, and it should not be regarded as representative of either literature.

Keywords: workplace well-being; comparative literature analysis; scoping-review methods; Japan; Kurdistan Province; job satisfaction; work engagement; measurement comparability

1. Introduction and conceptual framework

Workplace well-being has been studied in occupational health, organisational psychology, and several branches of the social sciences, but a definition accepted across these fields does not exist. Depending on the author, the emphasis falls on emotional experience, psychological functioning, health, or attitudes towards work

[1] PhD, Head of Research Center, Research Center for Social Inclusion and Social Economy, University of Pécs; fekete.szabolcs@pte.hu; ORCID: 0009-0001-8640-2494
[2] Student Researcher, Research Center for Social Inclusion and Social Economy, University of Pécs; nesa.pakravan73@gmail.com; ORCID: 0009-0001-3841-0609
[3] Student Researcher, Research Center for Social Inclusion and Social Economy, University of Pécs; varae.vioin@gmail.com; ORCID: 0009-0000-7203-7054

(Danna & Griffin, 1999; Fisher, 2010). Warr (1990) described work-related mental health as multidimensional, and Page and Vella-Brodrick (2009) considered individual and organisational components together. These approaches are not necessarily incompatible; the problem begins when findings from different instruments are read as observations of the same construct.

Job satisfaction and work engagement illustrate this difficulty well. Job satisfaction is an evaluative attitude towards one's work (Hulin & Judge, 2003), whereas work engagement is a positive and energetic work-related state (Schaufeli et al., 2002). A reduction in stress, psychological distress, or burnout does not, by itself, demonstrate an improvement in positive well-being. Ryff's (1989) framework, for instance, also includes autonomy, purpose in life, personal growth, and relationships. We therefore keep satisfaction, distress, engagement, and psychological well-being apart, even where the original authors group them.

An outcome is classified as a direct measure of well-being if the original authors operationalised and analysed well-being as a distinct construct. The measure may be an established instrument or an indicator designed for the particular study. The word well-being in the title or in the discussion is not sufficient. Where engagement and distress are measured and analysed separately, we count them as related outcomes and do not infer a direct well-being measure from them. The predefined related category includes job satisfaction, work engagement, stress, psychological distress, burnout, and work–life balance. The distinction is not a quality ranking: a job satisfaction study can be as rigorous as one using a direct well-being scale.

The analytical role of each variable also has to be recorded. A measure can define the outcome of interest, serve as an explanatory predictor, or appear only as an external correlate in a validation exercise. Counting outcomes, predictors, and validation correlates together would produce misleading frequencies. We therefore report studies, substantive outcomes, instrument dimensions, and explanatory or validation variables separately.

The starting material of the analysis is a set of previously identified publications on Japan and Iran's Kurdistan Province. A country and a province are not equivalent units. Publication settings and access to databases also differ, and neither subset can therefore be regarded as a representative sample of its regional literature. We examine the individual papers, with respect to what was measured, with which instrument, and in what analytical role. The two settings were selected for pragmatic reasons within the original research collaboration, rather than as theoretically matched cases. The aim is therefore not to compare levels of well-being or to test whether it is culturally contingent, which this material cannot show, but to unpack the label: to establish what the studies that carry it actually measure.

Scoping reviews primarily aim to map the concepts, methods, and boundaries of a research field rather than pool effect sizes (Arksey & O'Malley, 2005; Peters et al., 2020). We adopted selected procedures from this tradition for extracting and organising information. Although the pilot and harmonised searches were completed, screening did not cover all retrieved records, and the available documentation does not permit a complete reconstruction of the selection process. We therefore do not present this analysis as a full scoping review. PRISMA-ScR (Tricco et al., 2018) and PRISMA-S (Rethlefsen et al., 2021) serve as reporting reference points; we do not claim full compliance, and we do not construct a flow diagram that the available records cannot verify. Four research questions guide the analysis: (RQ1) how well-being and related outcomes are conceptualised and measured; (RQ2) which

instruments, designs, populations, and sectors appear in the corpus; (RQ3) what analytical roles organisational, psychological, relational, and contextual factors play; (RQ4) what similarities, differences, and evidence gaps can be identified within the twelve papers.

Two studies may use the same term without measuring the same construct. Item wording, response categories, scoring direction, instrument version, and timing of measurement can all differ. Means, correlations, or regression coefficients therefore cannot be placed on a common scale only because they are collectively referred to as well-being. Measurement equivalence is itself a methodological question in cross-national research (Davidov et al., 2014; van de Vijver & Poortinga, 1997). Measurement invariance was not tested in our analysis. The more limited task was to identify the differences, including those between translations and instrument versions, that would have to be addressed before such comparisons could be attempted.

RQ1 and RQ2 describe the studies and their instruments, RQ3 examines the roles assigned to variables and relationships, and RQ4 draws these observations together. An outcome absent from these twelve papers may still have been studied elsewhere in the same setting.

2. Methods

2.1. Study design

The analysis is an exploratory comparative literature analysis, which uses selected procedures for extraction and classification associated with scoping reviews, and it is not a full scoping review. The original plan was to retain all studies eventually found eligible; the present article, however, analyses the seven Japanese and five Kurdistan papers that were extracted in detail during the pilot. Both researchers reported that their expanded searches had been completed. The Japanese researcher reported finding no further eligible studies among the records she screened, although screening did not cover all retrieved records. The Kurdistan researcher, by contrast, identified further records that she considered potentially eligible. The records available to us do not establish a final eligible corpus or a deduplicated flow of records for either setting. An itemised, deduplicated list of the additional Kurdistan records was not available to us, so their uniqueness and final eligibility could not be established. The twelve papers are consequently treated as a documented analytical corpus and not as the verified end result of the expanded searches. Completion of the pilot did not establish that all screening decisions had been independently validated.

2.2. Information sources and search strategy

The searches were planned around a common set of concepts: well-being, satisfaction, engagement, stress, distress, and burnout. They were not implemented with identical coverage, however. The Japanese documentation lists J-STAGE, CiNii, PubMed, Scopus, Web of Science, and PsycINFO, while the Kurdistan searches covered PubMed, Scopus, SID, and Magiran. Google Scholar provided supplementary material. According to the Kurdistan researcher's account, distress was omitted from her PubMed, Scopus, and Google Scholar searches. In Magiran she combined "Kurdistan" with four alternative terms ("job satisfaction", "occupational stress", "workplace wellbeing", and "job burnout"), and the SID query was confined to job

burnout. No Kurdistan search was conducted in Web of Science or PsycINFO. The Japanese researcher corrected the PubMed and Web of Science hit counts and filters in the search log; the project workbook of 24 October 2026 contains the corrected values (PubMed 7,478; Web of Science 16,602 records). The Japanese PsycINFO query was run exactly as recorded in the search log, without explicit grouping of the concept terms and the Japan terms. The restriction to Japan may therefore not have applied to every concept term, and the 155,537 hits are consistent with this; the retrieval scope for Japan in this database is uncertain. The project workbook retains the reported dates, queries, filters, hit counts, and screening decisions, and it can be provided for methodological inspection. These searches were not rerun independently by us, and counts containing duplicate records cannot be summed as if they represented unique publications.

According to the available search log, the searches were carried out between 25 September and 23 October 2026. The Japanese pilot included Japanese-language expressions, whereas the later expanded searches used English conceptual terms. Restrictions also differed across databases: some searches specified a lower publication-year limit of 2000 or 2006, while others specified none. The recorded language settings included English/Japanese, English/Persian, and English only.

The pilot records have to be distinguished from papers encountered during later verification and expanded searching. In some individual queries all logged results were examined, which was reported for CiNii and for the Kurdistan searches in PubMed, Scopus, and Magiran, but screening remained incomplete overall in both settings. In Japan, the researcher screened records in the database's own relevance order and stopped when few or no additional relevant records were being found; this criterion was not set in advance but developed during screening, and the remaining records were not screened later. In Kurdistan, papers were selected from successive result pages according to apparent relevance; declining relevance influenced the stopping point in SID, while Google Scholar screening was limited by time. Evidence that the Kurdistan stopping criteria had been specified in advance was not found.

2.3. Eligibility, screening, and unit of analysis

The twelve papers concern empirical research on employed adults or organisational members and report work-related well-being or one of our predefined related outcomes. An identifiable research setting in Japan or Kurdistan Province and sufficient detail to interpret the sample, measures, and results were required. Iran-wide findings were not treated as observations specific to Kurdistan, and opinion articles were not included. Lack of access to full text was also kept separate from substantive ineligibility: pilot full-text assessment remained incomplete for JPN-P012 and JPN-P015. In the search records, a study identifier does not always indicate the moment of first discovery. IK-P005, for instance, was known before the Google Scholar query of 22 October 2026, but its earlier discovery date and search expression were not documented.

The initial plan prioritised peer-reviewed empirical journal articles. The supporting documentation, however, was uneven across the two subsets. The Japanese screening log records seven exclusions relating to publication type or peer-review status, including two dissertations and a conference paper. In other cases the review arrangements in force when a paper appeared could not be confirmed, and one supplied link even led to a different publication. For several Kurdistan papers, by contrast, journal-level information was accepted without necessarily establishing

peer review of the particular article at the time of publication. Whether the journal's usual policy extended to the special issue containing IK-P002 could not be verified. This asymmetry may have affected the composition of the two subsets.

The unit of analysis is the empirical study, and not the individual outcome or scale. One study may investigate several outcomes, and the number of studies must not be equated with the number of measures. Papers are assigned to Direct only, Related only, or Both according to the outcomes examined substantively. Constructs used solely as external correlates in scale validation are not counted as additional substantive outcomes.

2.4. Data extraction and synthesis

Bibliographic details, setting, sector, population, sample, design, constructs, instruments, and analytical roles were extracted in a common format. Screening and extraction were undertaken by one researcher for each setting. The Japanese researcher reported having no second reviewer and resolving uncertainties independently; the Kurdistan researcher consulted the lead author about disputed cases, although what was checked cannot be reconstructed exactly. Neither setting documents independent dual screening or extraction. Discrepancies in source figures and instrument descriptions were retained and not resolved by conjecture. The Direct only/Related only assignments also reflect our own analytical recoding and not an unchanged transcription of the earlier workbook: JPN-P003 was classified Related only because engagement, depressive feelings, and somatic complaints were examined separately, while JPN-P011's validation correlates were not treated as separate outcomes. No formal risk-of-bias or study-quality assessment was conducted.

Three characteristics of design were distinguished: temporal structure (cross-sectional, repeated daily measurement, or follow-up), research purpose (association testing or validation), and data-collection mode. In analysing context, measured variables were similarly distinguished from setting descriptions, interpretations made by the original authors, and background evidence obtained elsewhere. These distinctions are retained in our extraction matrix and coding record. The two tables in the article report the study characteristics and our comparative synthesis.

The classification follows what was actually operationalized. In JPN-P003, engagement, depressive feelings, and somatic complaints were measured separately. Their inclusion under a broader well-being heading does not, by itself, establish a combined well-being measure. Conversely, a purpose-built indicator of positive experiences at work may qualify as direct well-being measurement under our definition, even though its psychometric properties cannot be presumed to match those of a standardised scale.

3. Results

3.1. Characteristics of the studies in the analytical corpus

During the pilot we extracted seven Japanese and five Kurdistan studies (Table 1). Two Japanese papers concern manufacturing workers (JPN-P001 and P013), one nurses (P016), and four multi-sector online samples (P003, P011, P014, and P019). The five Kurdistan papers examine agricultural extension personnel, physical education teachers, medical university employees, hospital staff, and university

faculty (IK-P001–P005). We emphasise that neither group of samples represents the employed population of its geographical setting.

Table 1. The twelve empirical studies in the pilot analytical corpus

Study ID / authors	Sample and design	Principal relevant outcome
JPN-P001 · Saito et al. (2017)	Manufacturing company; 50 employees approached, 39 respondents; sample size varied by analysis; 5 working days of data collection	Daily number of positive workplace experiences; individual mean across days
JPN-P003 · Matsuda & Ishikawa (2012)	1,127 employees; multiple sectors; cross-sectional online questionnaire	Engagement, depressive feelings, somatic complaints
JPN-P011 · Watanabe et al. (2018)	310 at baseline / 86 at retest; online validation study	Workplace PERMA well-being
JPN-P013 · Inoue et al. (2013)	1,095 employees analysed; manufacturing; one-year follow-up	Work engagement
JPN-P014 · Yokouchi et al. (2026)	3,851 employees analysed; approximately nine-month online panel follow-up	Distress and work engagement
JPN-P016 · Sawada (2013)	855 female nurses; four hospitals; cross-sectional questionnaire	Ryff-based psychological well-being
JPN-P019 · Inoue et al. (2023)	2,200 employees; cross-sectional online panel	Distress and work engagement
IK-P001 · Rezvanfar & Vaisy (2006)	74 agricultural extension personnel; questionnaire survey (cross-sectional design inferred)	Job satisfaction
IK-P002 · Mohammadi et al. (2016)	253 physical education teachers; descriptive-correlational questionnaire study (cross-sectional design inferred)	Job satisfaction
IK-P003 · Yusefinejad et al. (2018)	300 university employees; questionnaire survey (cross-sectional design inferred)	Stress and job satisfaction
IK-P004 · Sorsori et al. (2019)	Hospital survey; target population 949; abstract reports 600, Results section reports 512 participants; denominators uncertain	Job satisfaction and its subdimensions
IK-P005 · Arasteh & Seyedoshohadaei (2018)	122 university faculty members; cross-sectional questionnaire	Job satisfaction and burnout

Source: Own work

The temporal structures of the Japanese studies vary. Saito et al. (2017) collected daily observations on five working days — 5–6 and 11–13 October 2016 — whereas Inoue et al. (2013) followed employees for one year and Yokouchi et al. (2026) used an online panel with a follow-up after approximately nine months. Watanabe et al. (2018) included a one-month test–retest when validating the PERMA-Profiler. The five Kurdistan papers, by contrast, rely on questionnaires administered on a single occasion. Two explicitly identify a cross-sectional design; for three, we inferred it from the methods. We do not treat a test–retest for instrument validation as a prospective investigation of later outcomes.

3.2. Concepts and measures of well-being

Three direct operationalisations of well-being were identified in the Japanese subset. JPN-P001 used the average daily number of positive workplace experiences reported by each participant, which was a study-specific indicator and not a standardised multidimensional scale. In JPN-P011, job satisfaction, engagement, and distress were external correlates in the validation of the Workplace PERMA-Profiler, and they were not counted as separate substantive outcomes. JPN-P016 examined psychological well-being using a Ryff-based measure. JPN-P003 discussed employee well-being, but it analysed engagement, depressive feelings, and somatic complaints separately and did not produce an aggregated well-being outcome. For this reason JPN-P003, together with JPN-P013, P014, and P019, was placed in Related only. The resulting classification is three Direct only and four Related only studies in Japan, with none in Both.

All five Kurdistan papers examined job satisfaction. Stress was also measured in IK-P003 and burnout in IK-P005, but no direct well-being scale was identified among these five studies. Under the predefined rules the entire Kurdistan subset is therefore Related only. Other studies from the province may have used direct well-being measures.

The instruments used in the Japanese subset illustrate the differences in operationalisation. JPN-P011 employed the 23-item Workplace PERMA-Profiler. In JPN-P016 the analysis covered twenty items and four dimensions of a Nishida/Ryff-based measure, although participants had received a 25-item version. Versions of the Utrecht Work Engagement Scale (UWES), including UWES-J, were used in JPN-P003, P013, P014, and P019. The six-item Kessler Psychological Distress Scale (K6) was used as a substantive distress measure in JPN-P014 and JPN-P019 and as an external validation measure in JPN-P011. The 12-item Psychosocial Safety Climate scale (PSC-12) in JPN-P019 was coded as an explanatory variable and not as a well-being outcome. The Kurdistan papers used several satisfaction instruments: IK-P001 reported a 20-item scale attributed to Brayfield and Rothe, IK-P002 a 22-item questionnaire of uncertain identity, and IK-P004 a 40-item instrument attributed to Smith. IK-P005 referred to a 45-item satisfaction questionnaire attributed to Safi and to the Maslach Burnout Inventory (MBI), without documenting the version or scoring of the burnout instrument sufficiently. Instrument descriptions were based on the included empirical articles; not every original scale publication was independently consulted.

Several uncertainties in the original articles remain unresolved. These include the reported number of items in the short Effort–Reward Imbalance Questionnaire (ERIQ) in JPN-P013; the instrument version, Cronbach's alpha, and explained variance in IK-P001; conflicting sample figures in IK-P004; and burnout percentages in IK-P005. The precise identity of IK-P002's 22-item satisfaction scale and parts of its regression tables are also uncertain. These discrepancies do not by themselves invalidate any study; they limit comparisons between instruments and the interpretation of some associations.

3.3. Organisational, psychological, and relational factors

Organisational factors played different analytical roles across the studies. In JPN-P001, flexible choice of workspace, the number of workplaces used, and expressions of gratitude were associated with positive daily experiences (Saito et al., 2017). JPN-

P003 examined organisation-based self-esteem, perceived organisational support, and supervisor support as factors associated with engagement, depressive feelings, and somatic complaints (Matsuda & Ishikawa, 2012). These factors were explanatory variables, and they were not counted as well-being outcomes.

In JPN-P013, job demands, decision latitude, support from colleagues and supervisors, and effort–reward measures were examined as potential predictors of work engagement at follow-up (Inoue et al., 2013). In JPN-P014, workplace inclusion was related to later distress and engagement, with work arrangement treated as a moderator and sex used for stratified analyses (Yokouchi et al., 2026). JPN-P016 modelled workplace relationships, job involvement, and occupational and organisational commitment as separate components. Job involvement is not equated here with engagement measured by UWES, and a cross-sectional model is not interpreted as evidence of a causal mechanism (Sawada, 2013). Finally, JPN-P019 treated psychosocial safety climate as a predictor and demands, control, support, and reward as statistical mediators in its models of distress and engagement (Inoue et al., 2023).

In IK-P001, education, task variety, and pay were positively associated with job satisfaction, although the regression results reported explained variance inconsistently (Rezvanfar & Vaisy, 2006). IK-P002 used components of psychological capital in separate models of job satisfaction and organisational commitment. Because resilience had a negative multivariable coefficient, the reported associations cannot be described as uniformly positive (Mohammadi et al., 2016). IK-P003 reported a stress–satisfaction correlation of $r = 0.404$, but the insufficient description of score direction prevents a confident interpretation of its sign (Yusefinejad et al., 2018).

In IK-P004, correlations between satisfaction subscales and the total score are part–whole relationships and not associations with independent organisational predictors (Sorsori et al., 2019). IK-P005 measured both job satisfaction and burnout but did not report a direct statistical test between them, despite the association suggested in its title (Arasteh & Seyedoshohadaei, 2018).

3.4. Comparative synthesis

Table 2 sets out the contrasting research profiles. The Japanese papers cover daily positive experience, PERMA- and Ryff-based well-being, engagement, and distress, with designs that include validation, cross-sectional surveys, and prospective observation. Job satisfaction occurs in all five Kurdistan papers, sometimes together with stress or burnout, and the data were collected on a single occasion. These differences characterise the twelve selected studies, not necessarily the wider research literature in either setting.

Table 2. Comparative research profiles of the two subsets

Dimension	Japan (7 pilot studies)	Kurdistan Province (5 pilot studies)
Outcome classification	3 Direct only (P001, P011, P016); 4 Related only (P003, P013, P014, P019)	5 Related only (P001–P005); 0 Direct
Temporal design	2 prospective (P013, P014); 1 test–retest validation (P011); 1 daily repeated-measures study (P001); 3 cross-sectional	Single-occasion questionnaires; explicitly cross-sectional in 2/5 (P004, P005), inferred from methods in 3/5 (P001–P003)

Dimension	Japan (7 pilot studies)	Kurdistan Province (5 pilot studies)
Measurement focus	PERMA, Ryff well-being, daily positive experience, UWES, K6	Job-satisfaction adaptations; stress (P003), burnout (P005)
Analytical roles	Predictors, mediators, moderator; validation correlates (P011)	Correlates, regression predictors, job-satisfaction scale dimensions
Populations	Manufacturing employees, nurses, multi-sector online worker samples	Agricultural extension, education, university, hospital
Methodological interpretation	Follow-up and model-based analyses do not, by themselves, establish causality	Cross-sectional and instrument-documentation limitations; several source discrepancies

Source: Own work

Three comparisons illustrate the importance of examining constructs and analytical roles together. First, the PERMA-based measure in JPN-P011 and the Ryff-based measure in JPN-P016 both fall within our Direct only category, but they do not operationalise identical constructs. Second, JPN-P013 and JPN-P014 provide temporal information through follow-up designs that is unavailable from the single-occasion stress–satisfaction correlation in IK-P003; this difference does not establish causality by itself. Third, psychosocial safety climate is an explanatory predictor in JPN-P019, whereas satisfaction with management forms part of the overall satisfaction score in IK-P004. The organisational themes may be related, but the reported quantities are not estimates of the same effect.

Sampling introduces a further constraint. The Japanese multi-sector online panels cannot be equated with studies confined to a single occupation or institution, and the Kurdistan institutional samples do not represent the province's workforce. Larger sample sizes do not eliminate these differences in selection and measurement. Table 2 therefore compares research profiles, not geographical levels of well-being.

Research purpose must be separated from temporal design. A validation study can include several scales without investigating each as a substantive outcome, while a one-month test–retest does not answer the same question as a follow-up study of whether job demands predict later engagement. Similarly, an indirect association in a cross-sectional mediation model does not establish the timing of the underlying process. We distinguish statistical mediation from evidence of temporal order and causation.

4. Discussion

4.1. What is being compared?

The twelve papers address different empirical questions. Some record positive experiences during the working day, some examine the performance of a well-being instrument, and others ask whether working conditions predict later engagement or which characteristics accompany job satisfaction. If their conclusions are compared without first examining the measures, the apparent similarities may be misleading.

The spread of constructs is not confined to the contrast between the two settings. The seven Japanese papers alone cover a daily count of positive workplace experiences, PERMA- and Ryff-based well-being, work engagement, and psychological distress, while the five Kurdistan papers all examine job satisfaction. The term workplace well-being thus covers a wide range of constructs even within

one setting, and the corpus shows this range without attributing it to any cultural difference.

The satisfaction measures in IK-P001 and IK-P004, for example, cannot be substituted for the Ryff-based psychological well-being measure in JPN-P016. The distress and engagement scores in JPN-P014 do not form opposite ends of a single scale either. The construct, the instrument, and the analytical role are consequently considered together before any comparison is drawn.

4.2. Study design and explanatory models

The designs of JPN-P013 and JPN-P014 distinguish working conditions measured earlier from outcomes observed at follow-up. The cross-sectional mediation model in JPN-P019 and the modelled paths in JPN-P016 do not establish the same temporal separation. This is a substantive methodological difference, since a more elaborate statistical model need not provide stronger grounds for a causal interpretation.

The difficulty is not confined to our material. In a broader review, Bautista et al. (2023) identified 158 different well-being measures in 388 empirical studies and found that the connection between the construct and its instrument was often unclear. Jarden et al. (2023) also described weaknesses in the reporting of psychometric evidence for employee well-being measures. We take these findings as support for examining operational definitions carefully.

The Kurdistan papers also differ in the kinds of analyses they report. IK-P001 and IK-P002 use multivariable models, IK-P003 reports correlations, IK-P004 concentrates mainly on dimensions of job satisfaction, and IK-P005 provides largely descriptive findings. A negative resilience coefficient in a multivariable model (IK-P002) must not be read as though it were a positive bivariate correlation. Similarly, without secure information about score direction in IK-P003, the reported r = 0.404 cannot be given a substantive interpretation merely from its sign.

The conceptual literature also cautions against treating all these variables as the same thing. Danna and Griffin (1999), Fisher (2010), and Page and Vella-Brodrick (2009) each discuss workplace well-being in multidimensional terms, though their formulations differ. The Job Demands–Resources model (Bakker & Demerouti, 2007) offers a way to distinguish demands, resources, and outcomes, which is relevant when reading JPN-P013 and JPN-P019. We cannot, however, simply treat every satisfaction subscale as a job resource, nor can we retrospectively assign PERMA dimensions to studies that did not measure them (Seligman, 2011).

4.3. Context and geographical scale

Geographical scale and sample composition limit our comparison. Japan is a country, Kurdistan Province only one part of Iran, and the papers draw on occupational groups that are not equivalent. A contrast between hospital employees and a multi-sector online panel cannot, on that basis, be explained by culture. The geographical location of a study, furthermore, is not automatically a measured explanatory variable. Cultural or organisational interpretations made by the original authors are distinguished from contextual factors actually included in their analyses.

JPN-P014 tested a specific contextual relationship by treating work arrangement as a moderator and conducting analyses stratified by sex. Without the detailed interaction estimates, however, a general remote-work effect or a general difference between men and women cannot be inferred. The institutional settings in IK-P003

and IK-P004 (the university and the hospital, respectively) primarily specify sampling frames, and they are not treated as explanatory variables that were independently tested.

A shared occupational sector is no more sufficient for comparison than a shared geographical label. Research on hospital employees' job satisfaction may differ substantially from research on nurses' psychological well-being in its participants, measures, and explanatory model. Papers from different sectors may, conversely, have more in common methodologically when they study the same construct in the same analytical role. Sector alone is therefore not used as a criterion of comparability.

4.4. Research gaps and practical implications

Within our Japanese subset, three studies operationalised well-being directly and two used prospective designs; all five Kurdistan papers focused on job satisfaction and relied on single-occasion questionnaires. These are observable differences in the twelve papers, and not demonstrated characteristics of the wider literatures. The uniqueness and final eligibility of additional records found beyond the Kurdistan pilot could not be verified, and their inclusion might alter the profile presented here. Differences in language coverage and database selection further limit the interpretation of the observed proportions.

The papers suggest four priorities for further research. Clearer reporting of instrument origins, versions, and scoring is needed, together with a more consistent separation of outcomes, predictors, and validation correlates. Attending to temporal relationships alongside single-occasion designs is also valuable, as is examining cultural and institutional explanations through variables that can actually be measured.

Distinguishing constructs, measures, and analytical roles also has practical implications. Satisfaction with pay, promotion opportunities, or supervisors is not a substitute for directly measured psychological well-being. Psychosocial safety climate and workplace inclusion, moreover, generally appear in the papers examined as explanatory factors and not as outcomes. A cross-sectional correlation, an association with a subsequent outcome, and an effect demonstrated in an appropriate intervention design would not warrant the same practical conclusion.

5. Limitations

The principal limitation is that we cannot establish whether our corpus of twelve studies exhausts the eligible literature in either setting. Although the original plan was to retain all eligible papers, we analyse only the seven Japanese and five Kurdistan papers extracted in detail during the pilot. We could not verify the uniqueness or final eligibility of further records reported from the expanded Kurdistan searches, and screening remained incomplete in both settings. For Japan, no further eligible study was reported among the records screened; the Kurdistan subset is therefore the one whose completeness is more uncertain, and the two subsets are not equally complete. In Japan, the researcher proceeded through records in relevance order; in Kurdistan, selection from result pages was influenced by declining relevance in SID and time constraints in Google Scholar. Several Kurdistan queries omitted distress, SID was restricted to burnout, and neither Web of Science nor PsycINFO was searched. The Japanese PsycINFO query lacked explicit grouping, so the Japan restriction may not have applied to all concept terms. No verified

deduplicated record flow is available. Screening and extraction were undertaken by one researcher for each setting; independent dual review was not verified, and we cannot reconstruct the extent of the lead author's checking of disputed Kurdistan decisions. Differences in the documentation of peer-review status, geographical scale, language coverage, databases, and samples introduce further limitations. We cannot estimate how many publications may have been omitted.

Some constraints arise from the included empirical papers themselves: cross-sectional designs, respondent selection, adapted instruments, and inconsistent accounts of samples or statistical estimates. In addition, we could not verify whether the special issue containing IK-P002 followed the journal's usual peer-review practice. We undertook no formal quality appraisal and did not pool effect sizes. These limitations prevent us from using the observed differences to infer cultural causes, rank geographical populations by well-being, or claim that outcomes absent from our corpus are absent from the wider literature.

6. Conclusions

Our twelve-paper analysis allows us to answer the four research questions within clearly defined limits. For RQ1, three Japanese papers were Direct only and four Related only, while the five Kurdistan papers were all Related only and all examined job satisfaction. Regarding RQ2, the Japanese papers include a purpose-built positive-experience indicator, PERMA- and Ryff-based measures, psychometric validation, and two prospective designs; the Kurdistan papers used single-occasion questionnaires. For RQ3, job demands and resources appear as predictors or statistical mediators, work arrangement as a moderator, and satisfaction subscales as components of a total score. For RQ4, we can compare constructs, measures, samples, and analytical roles in this selected corpus, but we cannot rank the well-being of employees in Japan and Kurdistan Province. Final inclusion decisions from the expanded searches remain unverified, particularly for Kurdistan, and our conclusions apply only to the twelve papers analysed here.

References

Arasteh, M., & Seyedoshohadaei, S. A. (2018). Relationship between job satisfactions with job burnout among faculty members of Kurdistan University of Medical Sciences. *International Journal of Ayurvedic Medicine*, 9(3), 153–156. https://doi.org/10.47552/ijam.v9i3.1101

Arksey, H., & O'Malley, L. (2005). Scoping studies: Towards a methodological framework. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(1), 19–32. https://doi.org/10.1080/1364557032000119616

Bakker, A. B., & Demerouti, E. (2007). The job demands–resources model: State of the art. *Journal of Managerial Psychology*, 22(3), 309–328. https://doi.org/10.1108/02683940710733115

Bautista, T. G., Roman, G., Khan, M., Lee, M., Sahbaz, S., Duthely, L. M., Knippenberg, A., Macias-Burgos, M. A., Davidson, A., Scaramutti, C., Gabrilove, J., Pusek, S., Mehta, D., & Bredella, M. A. (2023). What is well-being? A scoping review of the conceptual and

operational definitions of occupational well-being. *Journal of Clinical and Translational Science*, 7(1), e227. https://doi.org/10.1017/cts.2023.648

Danna, K., & Griffin, R. W. (1999). Health and well-being in the workplace: A review and synthesis of the literature. *Journal of Management*, 25(3), 357–384. https://doi.org/10.1177/014920639902500305

Davidov, E., Meuleman, B., Cieciuch, J., Schmidt, P., & Billiet, J. (2014). Measurement equivalence in cross-national research. *Annual Review of Sociology*, 40, 55–75. https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071913-043137

Fisher, C. D. (2010). Happiness at work. *International Journal of Management Reviews*, 12(4), 384–412. https://doi.org/10.1111/j.1468-2370.2009.00270.x

Hulin, C. L., & Judge, T. A. (2003). Job attitudes. In W. C. Borman, D. R. Ilgen, & R. J. Klimoski (Eds.), *Handbook of psychology: Industrial and organizational psychology* (Vol. 12, pp. 255–276). John Wiley & Sons. https://doi.org/10.1002/0471264385.wei1211

Inoue, A., Eguchi, H., Kachi, Y., & Tsutsumi, A. (2023). Perceived psychosocial safety climate, psychological distress, and work engagement in Japanese employees: A cross-sectional mediation analysis of job demands and job resources. *Journal of Occupational Health*, 65(1), Article e12405. https://doi.org/10.1002/1348-9585.12405

Inoue, A., Kawakami, N., Tsuno, K., Shimazu, A., Tomioka, K., & Nakanishi, M. (2013). Job demands, job resources, and work engagement of Japanese employees: A prospective cohort study. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 86(4), 441–449. https://doi.org/10.1007/s00420-012-0777-1

Jarden, R. J., Siegert, R. J., Koziol-McLain, J., Bujalka, H., & Sandham, M. H. (2023). Wellbeing measures for workers: A systematic review and methodological quality appraisal. *Frontiers in Public Health*, 11, 1053179. https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1053179

Matsuda, Y., & Ishikawa, R. (2012). Organization-based self-esteem and employee well-being. *Stress Science Research*, 27, 40–48. https://doi.org/10.5058/stresskagakukenkyu.27.40

Mohammadi, S., Vaisi, K., & Moradi, J. (2016). Relationship between psychological capital and organizational commitment with job satisfaction of physical educators in Kurdistan province. *International Journal of Humanities and Cultural Studies*, April 2016(Special Issue), 65–74. https://www.researchgate.net/publication/321836432_Relationship_between_psychological_capital_and_organizational_commitment_with_job_satisfaction_of_physical_educators_in_Kurdistan_province

Page, K. M., & Vella-Brodrick, D. A. (2009). The 'what', 'why' and 'how' of employee well-being: A new model. *Social Indicators Research*, 90(3), 441–458. https://doi.org/10.1007/s11205-008-9270-3

Peters, M. D. J., Marnie, C., Tricco, A. C., Pollock, D., Munn, Z., Alexander, L., McInerney, P., Godfrey, C. M., & Khalil, H. (2020). Updated methodological guidance for the conduct of scoping reviews. *JBI Evidence Synthesis*, 18(10), 2119–2126. https://doi.org/10.11124/JBIES-20-00167

Rethlefsen, M. L., Kirtley, S., Waffenschmidt, S., Ayala, A. P., Moher, D., Page, M. J., Koffel, J. B., & PRISMA-S Group. (2021). PRISMA-S: An extension to the PRISMA statement for reporting literature searches in systematic reviews. *Systematic Reviews*, 10, Article 39. https://doi.org/10.1186/s13643-020-01542-z

Rezvanfar, A., & Vaisy, H. (2006). Job satisfaction amongst agricultural extension personnel in Kurdistan Province of Iran. *South African Journal of Agricultural Extension*, 35(2), 176–187. https://www.researchgate.net/publication/303484012_Job_satisfaction_amongst_agricultural_extension_personnel_in_Kurdistan_Province_of_Iran

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069–1081. https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069

Saito, A., Ohashi, M., & Sugimura, H. (2017). A study on relationship between well-being and flexible choice of workspace. *Journal of the Japan Society for Management Information*, 25(4), 249–270. https://doi.org/10.11497/jjasmin.25.4_249

Sawada, T. (2013). The relationships among occupational and organizational commitment, human relations in the workplace, and well-being in nurses. *The Japanese Journal of Psychology*, 84(5), 468–476. https://doi.org/10.4992/jjpsy.84.468

Schaufeli, W. B., Salanova, M., González-Romá, V., & Bakker, A. B. (2002). The measurement of engagement and burnout: A two sample confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness Studies*, 3(1), 71–92. https://doi.org/10.1023/A:1015630930326

Seligman, M. E. P. (2011). Flourish: *A visionary new understanding of happiness and well-being*. Free Press.

Sorsori, S., Ariapour, M., Ja'afari, H., Mazaheri, S., & Aminzad, A. (2019). The study of job satisfaction of Be'esat Hospital employees in Sanandaj and its relative factors. *International Academic Journal of Humanities*, 6(1), 40–48. https://doi.org/10.9756/IAJH/V6I1/1910005

Tricco, A. C., Lillie, E., Zarin, W., O'Brien, K. K., Colquhoun, H., Levac, D., Moher, D., Peters, M. D. J., Horsley, T., Weeks, L., Hempel, S., Akl, E. A., Chang, C., McGowan, J., Stewart, L., Hartling, L., Aldcroft, A., Wilson, M. G., Garritty, C., ... Straus, S. E. (2018). PRISMA extension for scoping reviews (PRISMA-ScR): Checklist and explanation. *Annals of Internal Medicine*, 169(7), 467–473. https://doi.org/10.7326/M18-0850

van de Vijver, F. J. R., & Poortinga, Y. H. (1997). Towards an integrated analysis of bias in cross-cultural assessment. *European Journal of Psychological Assessment*, 13(1), 29–37. https://doi.org/10.1027/1015-5759.13.1.29

Warr, P. (1990). The measurement of well-being and other aspects of mental health. *Journal of Occupational Psychology*, 63(3), 193–210. https://doi.org/10.1111/j.2044-8325.1990.tb00521.x

Watanabe, K., Kawakami, N., Shiotani, T., Adachi, H., Matsumoto, K., Imamura, K., Matsumoto, K., Yamagami, F., Fusejima, A., Muraoka, T., Kagami, T., Shimazu, A., & Kern, M. L. (2018). The Japanese Workplace PERMA-Profiler: A validation study among Japanese workers. *Journal of Occupational Health*, 60(5), 383–393. https://doi.org/10.1539/joh.2018-0050-OA

Yokouchi, N., Ikeda, M., Fujisawa, R., Ishiyama, N., & Takao, Y. (2026). Workplace inclusion and its associations with psychological distress and work engagement among Japanese employees: The moderating role of work arrangement in a prospective study. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 68(2), e155–e162. https://doi.org/10.1097/JOM.0000000000003559

Yusefinejad, F., Haybatollahi, M., Mehrabani, R., & Kashefi, H. (2018). Investigating the factors affecting job stress, and its relationship with employees' job satisfaction in Kurdistan University of Medical Sciences, Iran, in year 2016. *Chronic Diseases Journal*, 6(2), 59–64. https://doi.org/10.22122/cdj.v6i2.268

A MUNKAHELYI JÓLLÉT FOGALMI KERETEI ÉS MÉRÉSI GYAKORLATAI JAPÁNBAN ÉS AZ IRÁNI KURDISZTÁN TARTOMÁNYBAN: TIZENKÉT EMPIRIKUS TANULMÁNY FELTÁRÓ JELLEGŰ ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

FEKETE SZABOLCS – NESA PAKRAVAN – TAMAMI KUSUNOKI

A munkahelyi jóllétről szóló szakirodalom gyakran egységes jelenségként kezeli a jóllétet. Az egyes tanulmányok azonban pszichológiai jóllétet, munkával való elégedettséget, munkába való bevonódást, pszichológiai distresszt és kiégést vizsgálnak; ezek a munkavégzés eltérő aspektusait ragadják meg. Mindegyik kapcsolódik a munkahelyi jólléthez, de nem tekinthetők felcserélhetőnek. Az eredmények összevetése előtt tisztázni kell, hogy az egyes vizsgálatok ténylegesen milyen konstruktumot mértek. Elemzésünk a feltáró áttekintések egyes adatkinyerési és osztályozási eljárásait alkalmazza, és tizenkét, pilotkeresés során azonosított empirikus tanulmányra terjed ki: hét japán és öt, Irán Kurdisztán tartományához kapcsolódó munkára. Azt vizsgáljuk, hogyan határozták meg és mérték ezek a tanulmányok a munkahelyi jóllétet vagy a kapcsolódó kimeneteket, és milyen elemzési szerepet töltöttek be a változók. Közös kódolási keret segítségével hasonlítottuk össze a konstruktumokat, a mérőeszközöket és a kutatási terveket. A japán tanulmányok közvetlen, pozitív jólléti mutatókat, valamint a bevonódás és a distressz méréseit is tartalmazzák, továbbá követéses és pszichometriai vizsgálatok is szerepelnek közöttük. A kurdisztáni öt tanulmány mindegyike egyszeri kérdőíves adatfelvétellel vizsgálta a munkával való elégedettséget; háromnál a keresztmetszeti elrendezésre a módszertani leírás alapján következtettünk. Osztályozásunkban három japán tanulmány kizárólag közvetlen jólléti mérést, négy kizárólag kapcsolódó kimenetet tartalmazott; mind az öt kurdisztáni tanulmány az utóbbi kategóriába tartozott. A korpusz a kutatási megközelítések összehasonlítására alkalmas, nem

pedig a két térség munkavállalóinak jólléti rangsorolására. A korpusz teljessége nem volt igazolható, ezért egyik térség szakirodalmára nézve sem tekinthető reprezentatívnak.

Kulcsszavak: munkahelyi jóllét; összehasonlító szakirodalmi elemzés; feltáró áttekintés módszerei; Japán; Kurdisztán tartomány; munkával való elégedettség; munkába való bevonódás; mérési összehasonlíthatóság

THE IMPORTANCE OF CRISIS INTERVENTION AND RESILIENCE DEVELOPMENT IN COPING WITH CHANGE

GÁBOR JUHÁSZ[1]

Abstract

The turbulent changes taking place in the world present significant challenges to contemporary societies. The mutually reinforcing effects of processes affecting both macro and micro levels greatly increase the likelihood of crisis situations at the individual, family, and community levels. As dangers and risks grow, new conflicts and problem situations emerge, increasing individuals' exposure to change and the resulting tension. All of this seriously tests the adaptability and resilience of social and economic actors, while also drawing the attention of policy makers and intervention professionals to the issues of crisis prevention and management. This study, through the analysis of literature sources, presents the social and societal consequences of the current "permacrisis," the characteristics of crisis and crisis intervention, and highlights the need to develop crisis intervention and resilience at the individual, family, and community levels.

Keywords: crisis, crisis intervention, social work, coping strategy, resilience

Introduction

In the first third of the 21st century, changes affecting both global and local levels have brought about — and continue to bring — new challenges, problems, and questions, as well as new sources of tension, conflicts, and crisis situations throughout the world. The pandemic caused by the COVID-19 virus, the social and economic effects of post-COVID syndrome, successive and deepening economic crises, inflationary pressures, difficulties in energy supply, increasing international migration, as well as prolonged and ever-emerging war-related catastrophes, and the seemingly irreversible ecological degradation and climate change — all these overlapping and mutually reinforcing factors have together given rise to and are perpetuating a now permanent state of crisis, the so-called "permacrisis" (Papadikis et al., 2025).

The aforementioned processes and their consequences are affecting an increasing number of social actors directly, but they especially restrict the life opportunities of vulnerable groups, thereby amplifying the social impact of crises stemming from these changes (Wypych-Ślusarska et al., 2025).

Within the framework of this study, without claiming to be exhaustive, I aim to present the social effects of the permacrisis and to seek answers to the question of how helping professionals can provide supportive interventions for individuals, families, and communities experiencing contemporary crisis situations.

From a methodological perspective, this paper relies on the systematic exploration and analysis of topic-specific international and domestic literature

[1] Associate Professor, Head of Department, Pázmány Péter Catholic University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Social Pedagogy; juhasz.gabor@btk.ppke.hu; ORCID: 0009-0003-6078-3545

sources. The identification of these sources was carried out through keyword searches in online publication databases. The analysis focused on connections between the effects of globally and macroscopically driven changes on individuals, families, and communities; the interrelations of the mechanisms of crisis and resilience interventions; and the challenges formulated in relation to modern helping roles and the responses given to them.

Crisis, Crisis Situation

The term 'crisis' is etymologically of Greek origin, meaning decision, turning point, or pivotal moment. In psychological terms, it refers to a tense and painful state that causes a subjective feeling of threat, hopelessness, and loss. A key criterion is that the situation cannot be managed with the usual, routine problem-solving methods, thus representing a turning point for the individual. Since the crisis further burdens the individual's problem-solving capacity without achieving success, the series of failures results in feelings of inadequacy and exhaustion, leading to a psychological loss of balance (Roberts, 2000).

In Gerald Caplan's theory, a crisis situation is defined as a psychologically critical and emotionally demanding state in which all of the individual's attention and effort is focused on finding a solution. As previously used methods prove ineffective, the individual experiences severe internal tension and anxiety. According to Caplan's crisis typology, we distinguish between developmental or normative crises, which are associated with the natural developmental processes of the human life course and life stage transitions — such as adolescent identity crisis, marriage, becoming a parent, or retirement — and accidental crises, which are caused by unforeseen, unexpected, traumatic external events, such as accidents, serious illnesses, sudden breakups, unemployment, or natural disasters, disrupting the usual order of life (Caplan, 1964).

Building on Caplan's model, Gerald Jacobson introduced the concept of the crisis matrix, which encompasses the simultaneous presence and interaction of developmental crises tied to life stages and sudden, randomly occurring accidental crises. Jacobson points out that the coexistence of these two types of crises can be extremely demanding and dangerous for the individual, as the cumulative traumatic impact can completely exhaust the client's coping capacity and radically increase the risk of severe problems such as neurosis, addiction, or psychosis. These states can last for months or even years, and during the period the person may experience several minor sub-crises, making the application of effective, complex crisis intervention essential to prevent destructive outcomes (Jacobson, 1980).

Stress, General Adaptation Syndrome, and Coping

One of the cornerstones for understanding crisis states is János Selye's theory of stress, which examines the body's automatic, non-specific response at the organism level to external or internal physical and psychological stressors in order to maintain internal balance. According to Selye, the general adaptation syndrome is a three-phase homeostatic defense process that is activated upon perception of stress, triggering the 'fight or flight' response, which temporarily lowers resistance below normal levels. If the stressor persists, the process enters the resistance phase, in which the body attempts to adapt to the new conditions, and resistance rises above the normal level thanks to mobilized energy reserves. If the intense stress becomes chronic and the individual does not have the opportunity to rest, the process leads to

the exhaustion phase, during which adaptive reserves are completely depleted and physical and mental resources are exhausted (Selye, 1965).

Richard Lazarus's transactional theory of stress goes beyond the purely biological approach and defines stress as a specific interaction, or transaction, between the individual and the environment, where the degree and quality of the stress response primarily depend on how the individual appraises the situation and what coping strategies are employed to manage it. According to Lazarus's typology, two main directions can be distinguished: problem-focused coping strategies aim to change the direct cause of stress through information gathering, planning, learning new skills, and seeking external professional help. In contrast, emotion-focused coping strategies do not modify the stressor itself, but seek to reduce the emotional tension caused by the stressful situation through distraction, cognitive reappraisal, talking it out, or even more defensive and maladaptive forms such as denial and self-blame (Lazarus & Folkman, 1984).

Mental Burden, Health Deterioration, and Maladaptive Coping

International empirical research confirms the legitimacy of the assumption that crisis situations arising from significant changes directly increase the prevalence of post-traumatic stress, acute anxiety, and clinical depression across the entire population. Prolonged crises affecting societies are thus closely linked to the emergence of crisis situations at the individual, family, and community levels. The resulting intervention needs place increasing pressure on healthcare and social service systems, as they directly induce the spread of diseases, unemployment, homelessness, reduced work capacity, and various forms of deviance (Richter et al., 2024).

The cumulative stressors characteristic of the permacrisis period directly destabilize individual, family, and community-level existences. The first and most significant social consequence of economic instability and existential insecurity is the drastic deterioration of the population's general mental status. The aforementioned turbulence intensifies tensions within individuals and between members of various social formations, resulting in increased stress and destructive conflicts. Accumulated tensions and stressors can lead to chronic psychological strain, dysfunction in family and workplace roles, an increased incidence of psychosomatic illnesses, and a drastic decline in quality of life and subjective well-being. The accumulation and combined effects of stressors have been proven to correlate with affective disorders, such as an increase in the prevalence of clinical anxiety and depression (Wernigg, 2020).

As noted in the transactional model of Lazarus and Folkman (1984), in the absence of structural resources, individuals often resort to emotion-focused, particularly maladaptive coping mechanisms to reduce internal tension. In Hungary, the presence of maladaptive coping mechanisms — such as excessive alcohol consumption, which plays a role in the etiology of nearly forty somatic and mental illnesses — can be considered a particularly critical indicator (Vitrai, 2025). Mental pressure and ongoing existential anxiety manifest as psychosomatic illnesses or transform into somatic disease burdens. Consistent with János Selye's classical stress theory, persistently elevated cortisol and adrenaline levels biologically damage the body. As a result, the prolonged experience of psychosocial distress among the Hungarian population contributes to decompensation of the immune system, resulting in a particularly high and worsening trend in the incidence of cardiovascular diseases, hypertension, as well as cancer and gastrointestinal ulcer diseases (Cserép

et al., 2023). The situation requires strengthening multiprofessional action to prevent and manage crises, and renewing the theoretical and practical frameworks of social work, in which the acquisition and practical application of crisis intervention techniques by professionals play an increasingly important role. Statistical data make it clear to social and healthcare professionals that, in crisis management, it is essential to systematically consider the relationships between macro-level social processes and micro-level client conditions, as well as to apply preventive, multi-level resilience development.

The Concept and Process of Crisis Intervention

Events related to the consequences of the aforementioned macro-level changes that undermine the existence of individuals, families, and communities — such as income loss and indebtedness due to unemployment, illness, or accident; homelessness due to housing problems or relationship and marital conflicts; and the mutually reinforcing effects of further negative events — can cause complex crisis situations that impose significant material and psychological burdens and may require urgent intervention (Hajduska, 2012). Early recognition of crisis and providing appropriate help as soon as possible can offer more options and, consequently, greater chances for restoring balance and increasing the effectiveness of crisis intervention aimed at preventing further negative consequences (Szabó, 1996). Crisis intervention is an immediate, active intervention aimed at eliminating risk factors, stabilizing disturbed mental and social balance, guaranteeing the client's safety, and restoring everyday functioning (Flannery & Everly, 2000). In modern approaches to professional crisis intervention, Roberts's crisis intervention model plays a prominent role, effectively reducing acute stress symptoms and systematically restoring individual coping skills. As the first step of the process, building rapport with the client, meeting security needs, and establishing trust are achieved through openness, acceptance, support, and a non-judgmental attitude on the part of the helping professional. Reducing tension and impulsivity aims to alleviate the often unbearable emotional pressure experienced by the client through controlled ventilation, followed by defining the crisis, outlining the real situation, and presenting new perspectives and alternatives with a problem-focused approach. Mobilizing resources includes mapping and involving internal coping strategies and external support networks — family, friends, and institutional care systems. The process concludes with the creation of a future-oriented, optimistic action plan, returning control to the client, who, through the intervention, returns to the pre-crisis equilibrium with more effective problem-solving skills (Roberts, 2000).

Crisis intervention considers not only the client but also their broader environment from several perspectives. The complex situation explored and analyzed by the helping professional is interpreted and defined as part of the crisis situation. This complex perspective facilitates the selection of an effective intervention strategy. In addition to building a helping relationship and providing intervention, social professionals strive to ensure appropriate professional and institutional support for the client (Myer & Conte, 2006). Crisis management in social casework is guided by four dominant principles. The principle of immediacy dictates that intervention should be possible immediately after a danger signal or request for help, to ensure safety and eliminate risks. Any delay in measures taken to manage the crisis can increase tension and reduce the effectiveness of adaptation. According to the principle of active and direct presence, the social worker temporarily takes control, makes

suggestions, and acts on behalf of the client, who is limited in decision-making and action. The principle of focus requires the social worker to accurately identify and prioritize the problems, postponing less serious or chronic issues for later. Finally, the principle of reality orientation dictates that both material and mental support must be provided simultaneously, so the client receives psychological support as well as physical shelter, food, clothing or financial aid, and immediate administration (Szabó, 1996).

From the perspective of developing domestic practice, the concept of rapid-response social work known in the international literature is of outstanding relevance. Going beyond the framework of traditional crisis intervention, it means a system-level, specially organized rapid-response structure based on multiprofessional teams, focusing specifically on the acute care of groups with special needs or marginalized groups. The establishment of rapid-response organizational structures and the use of mobile crisis teams radically increase the effectiveness of social work in addressing trauma arising in crisis situations, while fundamentally transforming professional identity and roles in the modern care system (McNeill, 2022).

Modern Professional Competencies in Crisis Management and Resilience Development

The complexity of the permacrisis and its cumulative socio-economic challenges require helping professionals to fundamentally renew their mindset and professional toolkit, equipping themselves with additional competencies that go beyond the traditional frameworks of social casework. Due to the intersectional nature of acute and chronic crisis states, professionals must acquire expertise in several key areas, a process that is closely linked to the development of resilience at the individual, family, and community levels among client groups. This approach makes it essential that crisis intervention does not remain purely pathocentric and reactive "firefighting," but instead, by focusing on prevention and adaptation, organically integrates modern ecological-interactional processes (Ungar, 2011).

From the technological perspective of support, the development of digital and tele-social competencies has now become a basic prerequisite for the principle of immediacy, as geographical isolation and unexpected crisis situations have highlighted the importance of online crisis intervention, remote assistance, and digital client tracking systems. This methodological transformation also requires professionals to have a high level of digital literacy and to confidently handle online data protection and ethical dilemmas (Pazer, 2024).

At the same time, as a direct consequence of increasing international migration and geopolitical refugee crises, the cultural backgrounds of clients in crisis have become extremely heterogeneous, making it necessary to deepen intercultural and cross-cultural competence. Effective support requires respecting sociocultural differences, valuing diversity, and being able to accurately decode different cultural coping patterns and trauma experiences (Linka, 2025).

Since complex crisis situations simultaneously undermine an individual's somatic, mental, and social integrity, the modern social worker must be able to engage in transdisciplinary and systems-based cooperation. Professionals must work together in an integrated way, using a common professional language with colleagues from related fields — psychiatrists, clinical psychologists, lawyers, and other specialists — which presupposes a high level of network coordination between social

and healthcare systems and other differentiated systems and subsystems (Durmuş Şenyapar, 2025).

Trauma-informed approaches and self-reflection used during direct client support are also fundamental areas of competence, as helpers must understand both theoretically and clinically the neural and behavioral manifestations of complex and collective trauma in order to avoid unintentionally retraumatizing clients. Handling extraordinary situations and losses tests significant emotional capacity, so advanced emotional intelligence and the maintenance of conscious, supervision-supported self-reflection have become essential to prevent secondary traumatization and burnout (Gecse-Simon, 2024).

A professional equipped with the right competencies is thus able, in line with the socio-ecological resilience model developed by Ungar (2011), to systematically activate multi-level protective factors while reducing individual vulnerability. Resilience is not a static, innate personality trait, but a dynamic process by which individuals, families, and communities can successfully adapt, grow, and undergo positive structural changes even in the face of severe shocks (Kucukardali Cansever & Lamson, 2025).

At the individual level, resilience development is based on raising awareness of internal resources and recalibrating cognitive structures. The foundation of individual resilience is formed by advanced emotion regulation skills, belief in self-efficacy, and adaptive, problem-focused coping strategies, which can be strengthened in social casework with elements of cognitive behavioral therapy, techniques of narrative re-interpretation, and the gradual restoration of a sense of competence. Masten points out that resilience is "ordinary magic," based on the proper functioning of normal human adaptation systems, so the helper's task is to free these natural systems from the block of trauma (Masten, 2018).

At the family level, resilience development centers on Walsh's (2016) systems-oriented family resilience model, which posits that families are not only victims of crisis, but are also the primary sources of healing and protection. According to Walsh, family resilience can be developed along three key organizational axes: stabilizing shared belief systems (framing the crisis to provide meaning, maintaining a positive and optimistic outlook), increasing flexibility in family organizational patterns (reorganizing economic resources, mutual commitment, and the adaptive restructuring of family hierarchy), and ensuring clarity in communication processes (open emotional expression, transparent problem-solving, and avoiding conspiracy theories). The social worker strengthens these systemic capacities directly through family consultation tools and structured family action plans (Walsh, 2016).

At the community level, resilience development involves strengthening social capital, collective efficacy, and both horizontal and vertical social networks. A community's resilience during disasters, economic crises, or system-level decompensation depends on how well its members can mobilize mutual aid systems (e.g., neighborhood networks, self-help groups, civic initiatives). Methods of community social work — such as community development, the creation of advocacy coalitions, and low-threshold, participatory programs — have been proven to increase local resilience, making resilience development one of the determinants of sustainable and effective social functioning (Khusi, 2026).

Summary

Under the pressure of the consequences of the permacrisis, the coping capacities of individuals, families, and communities are significantly strained. However, social casework that effectively applies the theoretical and methodological principles of crisis intervention can provide adequate support and prevent and/or manage crisis situations, provided that the helping professionals have the appropriate competencies. The acquisition of new types of helping competencies by professionals and the application of resilience development methods are essential prerequisites for professional and successful crisis intervention. As a result, clients are able to process traumatic experiences, develop new coping strategies, and return to a pre-crisis state of equilibrium. The effective application of crisis intervention thus enables clients to exit crisis situations by employing more adaptive problem-solving strategies that reflect increased resilience (Roberts, 2000).

To increase the efficiency of the domestic support system, it is recommended to systematically incorporate the Roberts crisis intervention model, elements of rapid-response social work, and systems-based resilience development techniques into the methodological protocols of social case management and crisis care institutions. In addition, social workers in the field of crisis intervention must be provided with ongoing supervision to prevent professional burnout. It is also important to strengthen cooperation among professionals working in health, clinical, psychiatric, and social fields, ensuring the establishment and operation of multiprofessional teams that are indispensable in crisis intervention. Finally, special emphasis should be placed in higher education for social professionals on the development of digital, intercultural, and trauma-informed competencies, as well as practical training in resilience interventions.

References

Caplan, G. (1964). *Principles of preventive psychiatry*. Oxford, England: Basic Books

Cserép Zs., Batiz Á. & Székely A. (2023). A szív- és érrendszeri betegségek és a pszichoszociális tényezők kapcsolata, valamint a beavatkozás lehetőségei. *Orvosi Hetilap*, 164(11): 411–419, DOI: 10.1556/650.2023.32739

Durmuş Şenyapar, H. N. (2025). Interdisciplinary Collaboration in Social Work Management: Models, Barriers, and Strategies for Integrated Sustainable Service Delivery. *Technium Social Sciences Journal* 76:186-202, DOI:10.47577/tssj.v76i1.13210

Flannery, R. B. & Everly, G. S., Jr. (2000). Crisis intervention: A review. *International Journal of Emergency Mental Health, 2*(2), 119–125

Gecse-Simon, O. M. (2024). Veszteségek feldolgozásában nyújtott támogatás, gyászolók kísérése a szociális munka praxisában a szociális munkás szakemberek viszonyulásának tükrében. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, *11*(1)., https://doi.org/10.29376/parbeszed.2024.11/1/8

Hajduska, M. (2012). *Krízislélektan*. ELTE Eötvös Kiadó

Jacobson, G. F. (1980). *Crisis Theory. New Directions for Mental Helath Services*, Vol. 1980, Issue 6, 1-10, DOI: https://doi.org/10.1002/yd.23319800603

Khushi, H. (2026). Social Capital and Community Resilience in Urban Neighbourhoods: The Mediating Role of Collective Efficacy. *Human Social Review,* 1(1), 38-48., https://doi.org/10.66348/hsr.26.v1.n1. a31

Kucukardali Cansever, B., Sira, N. & Lamson, A. L. (2025). Exploring Protective Factors Against Adverse Childhood Experiences in Primary Care: A Scoping Review Based on a Socio-Ecological Resilience Model. *Adversity and Resilience Science* 6(4):499-523, DOI:10.1007/s42844-025-00175-2

Lazarus, R. S. & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping.* New York: Springer Publishing Company

Linka, A. (2025). Intercultural Competence of Social Service Professionals Working with Migrants: Voices from Poland. *Journal of Intercultural Communication*, 25(4), 121-134, DOI: https://doi.org/10.36923/jicc.v25i4.1298

Masten, A.S. (2018). Resilience Theory and Research on Children and Families: Past, Present, and Promise. *Journal of Family Theory & Review*, 10(1), 12–31. 12–31., Wiley

McNeill, B. (2022). A „Rapid Response Social Work" (gyorsreagálású szociális munka) feladatai és hatása a szociális munkások szakmai identitására. *Szociális Szemle*, Vol. 15(1), 2022, 8-13. DOI: https://doi.org/10.15170/SocRev.2022.15.01.02

Myer, R. A., Conte, C. (2006). Assessment for crisis intervention. *Journal of Clinical Psychology, 62*(8), 959–970., https://doi.org/10.1002/jclp.20282

Papadakis, N. & Tzagkarakis, S, I. (2025). Welfare state, social policy and social sustainability, within the context of the permacrisis, *Frontiers in Political Science*. 6:1451406., 2025, DOI: 10.3389/fpos.2024.1451406

Pazer, S. (2024). Digitalization in Social Work: Opportunities and Challenges for Practitioners. *International Journal of Research Publication and Reviews* 5(9):3531-3536, DOI:10.55248/gengpi.5.0924.2704

Richter, E. P., Brahlewr, E., Zenger, M., Stöbel-Richter, Y., Emmerich, F., Junghans, J., Krause, J., Irmscher, L. & Berth, H. (2024). A Longitudinal Stidy of East German Adults, *Journal of Clinical Medicine*, 13(16), 4754, DOI: https://doi.org/10.3390/jcm13164754

Roberts, A. R. (2000). An overview of crisis theory and crisis intervention, in: A. R. Roberts (Ed.), *Crisis intervention handbook: Assessment, treatment, and research* (2nd ed.), Oxford University Press, 3–30.

Selye J. (1965). *Életünk a stressz.* Budapest: Akadémiai Kiadó

Szabó, L. (1996). A krízisintervenció alapelvei. in: Tánczos É. (Szerk.), *A szociális munka elmélete és gyakorlata: 2. kötet. Szociális munka egyénekkel és családokkal – esetmunka,* Semmelweis Kiadó, 48-65.

Ungar, M. (2011). The social ecology of resilience: Addressing contextual and cultural ambiguity of a nascent construct. *American Journal of Orthopsychiatry, 81*(1), 1–17. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.2010.01067.x.

Vitrai J. (2025). Az alkoholfogyasztás okozta magyarországi egészségveszteségek mennyiségi vizsgálata. *Orvosi Hetilap,* 166(49), 1949-1955, DOI: https://doi.org/10.1556/650.2025.33429

Walsh, F. (2016). Family Resilience: A Developmental Systems Framework. *European Journal of Developmental Psychology*, 13, 313-324, https://doi.org/10.1080/17405629.2016.1154035

Wernigg R. (2020). A mentális egészség a XXI. század egyik nagy népegészségügyi kihívása. *Egészségfejlesztés*, LXI. évfolyam, 2020. 2. szám, 3-6., DOI: 10.24365/ef.v61i2.586

Wypych-Ślusarska, A., Krupa-Kotara, K., Słowinski, J., Yanakieva, A. and Grajek, M. (2025). The Impact of Polycrisis on Healthcare Systems — Analyzing Challenges and the Role of Social Epidemiology, *Healthcare*, Vol. 13(16), DOI: 10.3390/healthcare13161998

A KRÍZISINTERVENCIÓ ÉS A REZILIENCIAFEJLESZTÉS JELENTŐSÉGE A VÁLTOZÁSOK KEZELÉSÉBEN

JUHÁSZ GÁBOR

A világban zajló turbulens változások jelentős kihívásokkal állítják szembe korunk társadalmait. A makro- és mikroszinteket egyaránt érintő folyamatok egymást is erősítő hatásai jelentős mértékben növelik az egyéni és családi-, valamint közösségi szintű krízishelyzetek kialakulásának esélyét. A növekvő veszélyek és kockázatok mentén új konfliktusok, problémahelyzetek generálódnak, növelve az egyének változásoknak való kitettségét és az ebből származó feszültséget. Mindez jelentős mértékben próbára teszi a társadalmi és gazdasági szereplők alkalmazkodóképességét, rezilienciáját, egyben a krízisek megelőzésének és kezelésének kérdéseire irányítja a szakpolitikai döntéshozók, valamint az intervenciót végző szakemberek figyelmét. Jelen tanulmány szakirodalmi források elemzésén keresztül mutatja be a kialakult permakrízis társadalmi, szociális következményeit, a krízis és a krízisintervenció sajátosságait, valamint felhívja a figyelmet a krízisintervenció és a reziliencia egyéni, családi és közösségi szintű fejlesztésének szükségességére.

Kulcsszavak: krízis, krízisintervenció, szociális munka, megküzdési stratégia, reziliencia